ekim 1970 6

ant

SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

filistin'de halk savaşı zafere ulaşacaktır

türkiye'de emekçilerin bilinçlenme sorunu

büyük kongre yaklaşırken

TİP VE İŞÇİ SINIFI PARTİSİ

afrika ve latin amerika'da faşizm ve cephe sorunu

şili seçimleri ve devrimci eylem

"Bilimsel Sosyalist Teorinin Rehberliğinde İdeoloji ve Örgüt Birliği İçin"

ant

SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

"CHE"Yİ ANIYORUZ

Küba devriminin liderlerinden ve çağımızın en büyük devrimcilerinden Ernesto Che Guevara, üç yıl önce Latin Amerika halklarının kurtuluşu için Bolivya dağlarında çarpışırken Amerikan emperyalizminin emrindeki vatan hainleri tarafından pusuya düşürülmüş ve yaralı olarak yakalandıktan sonra 9 Ekim 1967'de alçakça öldürülmüştü. O, «**Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin... Savaş sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa ve silâhlarımız elden ele geçecekse ve başkaları mitra'yöz sesleriyle vede savaş ve zafer naralarıyla cenazelerimize ağıt yakacaksa, ölüm hoş geldi, safa geldi!**» diyordu... Ölümünden üç yıl sonra savaş sloganları sadece Bolivya'da değil, *bütün* Latin Amerika'da, bütün dünyada yankılanan büyük devrimciyi. Küba'lı ozan Nicolas Guillen'in mısralarıyla anıyoruz.

KUMANDAN GUEVARA

Sönmez yaktığın o kutsal ışık
Sönmezsin sen göçüp gitsen de
Sen en yüce eylem, sen en ulu gerilla
Alev gibi sendin uçan atlarla
Geçen dağlardan, rüzgarlardan, bulutlardan
Ölüm susturdu sanmış ülkünü
Senin sesin susturulmaz Guevara
Varsın yaksınlar o dev gövdeni
Kaçırıp saklasınlar küllerini gözlerden
Uzak dağlarda yeniden belirirsin sen
Belirirsin ormanlarda, şu ıssız dorukларda.
Sen ülkesin ölmezsin yiğit binbaşım
Kardeşim, *can dostum*
Kumandan Guevara

.....

Ülkü savaşçısı, yiğit yüreklim
Bekle hepimizi Güney Amerika'dan
Yollara düşeceğiz seninle binbaşım
Ölerek ölümsüzleşmek ne demekse
Öyle öleceğiz, senin gibi Guevara
Kardeşim, can dostum
Kumandan Guevara.

NİCHOLAS GUILLEN
Türkçesi: ENGİN AŞKIN

5 lira

ant

SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

Filistin'de Halk Savaşı Zafere Ulaşacaktır ... 2

Büyük Kongre Yaklaşırken TİP ve İşçi Sınıfı Partisi 13

Türkiye'de Kent ve Köy Emekçilerinin Bilinçlenme Sorunu (Artun Ünsal) 44

Afrika ve Latin Amerika'da Devrimci Halk Cepheleri (Çetin Özek) 61

Şili Deneyi ve Devrimci Eylem (Mehmet Aközer) 78

Sosyalist Yazar Elmalılı Ferruh Niyazi İşçileri Savunuyor (A. Cerrahoğlu) 82

Aylık Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi ★ S: 179/6 ★ Sahibi ve Genel Yönetmeni: **DOĞAN ÖZGÜDEN** Sorumlu Yönetmeni: **DOĞAN ÖZGÜDEN** ★ Teknik Sekreter: **İNCİ ÖZGÜDEN** Yönetim Yeri: Cağaloğlu Başmuhasip Sokak, Tan Apt. 10/2 - İstanbul ★ P.K. 934 - Sirkeci - İstanbul ★ Tel.: 27 81 09 ★ Dizgi Baskı Osmanbey MATBAASI ★ Kapak Baskı: ALPAY MATBAASI ★ Abone Şartları: Yıllık 40, altı aylık 20, üç aylık 10 Lira ★ Yurt dışı abone: Avrupa 70, Amerika 100 Lira ★ İlân Tarifesi: Tam sayfa 1000, yarım sayfa 500, çeyrek sayfa 250 Lira.

Yolumuz devrim yolu
Gelin kardeşler gelin,
Halk Savaşı Vereceğiz
Emperyalizme Karşı...

(Sıkıyönetim Mahkemesi'nde DİSK yöneticileri ve işçiler tarafından toplu olarak söylenmiştir.)

filistin'de halk savaşı

AMERİKAN emperyalizminin, Ortadoğu'daki küçük burjuva iktidarını da ağına düşürerek Filistin halkını tasfiye etmek üzere düzenlediği komplo, Filistin halk savaşçılarının kararlı direnişi karşısında geçen ay fiyasko vermiş ve kurtuluş mücadelelerinin şaşmaz kuralı, Filistin fedailerinin namlularından çıkan kurşunlarla bir kez daha silinmez şekilde yazılmıştır:

«Filistin halklarının kurtuluşu, silahlı mücadele yoluyla gerçekleşecektir.» (Fedai Örgütleri Birleşik Komutanlığı bildirisi'nden.)

Geçen sayıda, Amerika'nın Ortadoğu için hazırladığı Barış Planını, Sovyetler Birliği, Arap monarşileri ve bir kısım küçük burjuva rejimlerinin kabul etmesine rağmen, Filistin direnme örgütlerinin kabul etmeyeceğini, bu durumun giderek Filistin halkı ile monarşiler ve işbirlikçi küçük burjuva iktidarları arasında silahlı mücadeleye yol açacağını belirtmiştik. Nitekim, gerillacıların barış planına karşı çıkmaları üzerine emperyalizmin uşağı Kral Hüseyin'in emrindeki Ürdün Ordusu, halk savaşçılarına karşı ağır topçu ve zırhlı bataryalarıyla saldırıya geçmiştir. Bu katliam karşısında Filistin'lilerin tepkisi şiddetli olmuş, Kral Hüseyin'e karşı bir suikast teşebbüsünde bulunmuştur.

Bu arada direnme örgütlerinden Filistin Halk Kurtuluş Cephesi, kapitalist ülkelere ait üç yolcu uçağını kaçırmıştır. El-Al'a ait bir yolcu uçağını kaçırmağa teşebbüs eden Filistin komandosu Leyla Halid ise İngiltere göklerinde tutuklanmıştır.

Bir milyondan fazla Filistin'linin 30 yıldan beri anayurtlarından uzakta, açlık ve sefalet içinde bırakılmalarını ve son olarak diğer Arap rejimlerinin de ihanetiyle İsrail karşısında tamamen terkedilmelerini hiçe sayan, bu konuda hiçbir tepki göstermeyen kapitalist dünyada kıyametler kopmuş, uçak kaçırma olayları *«insanlık dışı»* eylemler olarak kınanmış, Filistin'liler aleyhine yoğun bir kampanya açılmıştır. Filistin mültecileri meselesinden bir

YORUM

zafere ulaşacaktır !

an önce kurtulmak isteyen uzlaşmacı Arap rejimleri de bu uçak kaçırma olaylarını istismar etmekte geçikmemişlerdir.

«uçak kaçırma» ve halk savaşı

Evet, «*uçak kaçırma olayları*»nın devrimci mücadele açısından eleştirilebilir yanları vardır. Nitekim marksist-leninist Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi, «*Bireysel terör hareketleri, büyük propaganda sağlamalarına rağmen, kitle hareketlerinin yerini alamaz. Bireysel terör, halkı kişilerin kahramanlığına bağlamaktadır. Aslında halkın kitle kahramanlığına bağlanması gerekir. Bireysel terör halkı seyirci haline getiriyor ve onu fiili bir katılmadan uzaklaştırıyor. Vietnam Kurtuluş Cephesi, bireysel terör eylemini sürdürmek isteseydi, bizden daha iyi başarabilirdi. Fakat o bu işleri başından yüzgeri etmiştir. Çünkü ideolojik bakımdan Vietnam Savaşı, halkın savaşıdır. Ancak bu şekilde emperyalizmin teknolojik üstünlüğüne ve savaş mekanizmasına karşı zafer kazanılabilir.*» diyerek «*bireysel terör*»e karşı çıkmaktadır. Filistin Kurtuluş Teşkilatı Merkez Komitesi de, uçak kaçırma olaylarını düzenleyen Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ni üyelikten çıkartmıştır.

Ancak, FHKC Lideri Jorj Habaş'ın, siyonizmin kontrolü altındaki kapitalist dünya basınının «*insancıl duyguları*» istismar eden dramatik yayınlarına karşı verdiği cevaptaki büyük gerçek payını da, devrimciler görmemezlik edemezler: «*Uçaklara karşı suikastlerimizi bin kere tekrar etsek bile, ülkemizi bu yoldan bağımsızlığına kavuşturamayacağımızı biliyoruz. Ne var ki, El Al, İsrail'de askeri bir rol oynamaktadır. 1967 savaşında El Al uçakları silah ve asker taşıdılar. Yabancı basının hareketlerimizi terörist suikastler olarak nitelemesine karşı çok hassasız. Terörizmden suçlu olan, onu 20 yıldır mültecilerimize uygulayan İsrail'dir.*» Nitekim FHKC uçak kaçırma eylemlerini

önce EL Al uçaklarına yöneltmiştir. Ne var ki, İngiltere, Almanya, İsrail gibi ülkelerin Arap komandolarını tutuklamaları üzerine, FHKC bu fedaileri kurtarmak için o ülkelerin de uçaklarını kaçırmak zorunda kalmıştır.

filistin'de halk savaşı ve türkiye

Kapitalist basının «*uçak kaçırma olayları*»nı istismar ederek fedailer aleyhine yarattığı atmosferden de yararlanan emperyalizmin ajanı Kral Hüseyin, derhal askeri bir hükümet kurarak tüm Filistin gerillacılarını imha etmek üzere vahşice saldırıya geçmiş ve böylece Ürdün'de aylardır beklenen «*içsavaş*» başlamıştır. Ürdün kraliyet kuvvetleri emperyalist ülkelerden aldıkları ağır silahlarla cephe savaşı yaparlarken, Filistin gerillacıları «*vurkaç*» taktiği uygulamaktadırlar. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ni de yeniden bünyesine alan Filistin Kurtuluş Teşkilatı Merkez Komitesi, halk savaşını kahramanca sürdürmektedir.

Bütün devrim kuvvetlerinin ortak komutanlığına getirilen Yaser Arafat «*Ürdün krallığının yerle bir edileceğini*» açıklarken, marksist-leninist FDHKC, ortak komutanlığa şu önerileri getirmiştir:

«*1) Ürdün gerici meclisi feshedilmeli, yeni bir ulusal meclis kurulması için derhal seçime gidilmelidir. 2) Ordu ve hükümet kademelerindeki casuslar ve emperyalist uşakları temizlenmelidir. 3) Halk Ordusu kurulmalıdır. 4) Barış Planı reddedilmeli ve silahlı kurtuluş mücadelesine devam edilmelidir.*»

Şimdi bütün direnme örgütleri, bu anti-emperyalist ve demokratik hedeflere ulaşmak için kahramanca savaşmaktadırlar. Suriye'de üslenen El Saika gerillalarıyla, Irak ve Suriye rejimleri de kraliyet kuvvetlerine karşı halk savaşında Filistin gerillalarını desteklemektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti, Arnavutluk, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti ve dünya halkları, bu devrimci mücadelede Filistin halkıyla beraberdir. Ancak, Amerikan Barış Planı'nı bazı küçük burjuva rejimlerine kabul ettiren Sovyetler Birliği, bu halk savaşı karşısında kesin tavır takınmamış, taraflara «*kardeş kavgasına son verme*» çağrısında bulunmakla yetinmiştir. Sovyetler'in emperyalizm ajanı Hüseyin'i «Kardeş» sayması proleter enternasyonalizmiyle bağdaştırılamaz. Sovyetler Birliği, proleter enternasyonalizmine bağlılığını göstermek için, Filistin'deki halk savaşını her bakımdan desteklemek zorundadır.

Amerikan emperyalizmi, yerli uşaklarını Filistin devrimcilerine saldırttıktan sonra, o mahut «*Amerikan vatandaşlarının hayatını koruma*» gerekçesiyle 6. Filo'yu Lübnan sahillerine sevkederken, İncirlik Üssü'ne de savaş uçaklarını indirmiştir. İncirlik Üssü'nün Kral Hüseyin'i desteklemek üzere Amerikan uçakları tarafından kullanılması, Türkiye'yi ulusal kurtuluş savaşı veren dünya halklarının bir kez daha karşısına düşürecektir. Lübnan olayları sırasında ve U-2 casus uçuşlarında İncirlik'in nasıl kullanıldığı ve dünya halklarında bu olayların nasıl tepki yarattığı unutulmamalıdır. Bu bakımdan Türki-

ye devrimcileri, iktidarın yalanlama gayretlerini ciddiye almayarak İncirlik Üssü'nün Amerikan kuvvetleri tarafından kullanılmasına kesinlikle karşı çıkmalı, Filistin halkının haklı mücadelesine mutlak surette destek olmalıdır.

Ürdün olaylarını «*Ortadoğu Devrimci Çemberi*» açısından değerlendirmek zorundayız. Filistin halkının emperyalizme ve siyonizme karşı savaşı, aynı zamanda Türkiye halklarının da savaşıdır.

Emperyalizm ve siyonizmi kahredebilmek için Arap, Türk, Kürt, İran, Kıbrıs halkları Ortadoğu Devrimci Çemberi'nde kenetlenmelidirler.

Kahrolsun emperyalizm ve siyonizm!

Yaşasın Ortadoğu Devrimci Çemberi'nde birleşen Ortadoğu halkları!

bloksuzlar konferansı ve türkiye

1961'de ilk toplantılarını Belgrat'ta, ikinci toplantılarını 1964'te Kahirede yapan bloklar dışı ülkeler, geçen ay yine Tito'nun teşebbüsüyle Lusakada bir araya gelmişlerdir. Bloksuzlar'ın üçüncü konferansı», Vietnam'daki Amerikan müdahalesini kınamak, Çin'in BM'e alınmasını desteklemek ve Ortadoğu'da emperyalizmin tecavüzkar politikasını takbih etmek bakımından başarıyla sonuçlanmıştır.

Kıbrıs konusunda «*Türk halkı*»nı azınlık statüsünde gösteren Rum delegasyonunun bir karar sureti ise, konferansın hadiseli şekilde kapanmasına sebep olmuştur. Zambia Devlet Başkanı Kaunda tarafından «*oylanmadan kabul edildiği*» ileri sürülen karar tasarısının bloksuz ülkeler çoğunluğu tarafından resmen kabul edilip edilmediği hâlâ tartışma konusudur. Ancak, bu biçimsel meselenin ötesinde, Türkiye bakımından önemli olan nokta, Kıbrıs Türk halkını mağdur eden böyle bir karar tasarısının konferanstan geçmesi için en büyük gayretin bir hafta önce Demirel tarafından ziyaret edilen Yugoslavya'nın Devlet Başkanı Tito tarafından gösterilmiş olmasıdır.

Gerçi Rum tasarısına bu defa, evvelki konferanslara göre daha fazla bloksuz ülke karşı çıkmıştır. Ancak, bu, Türkiye'nin Amerikan dümensuyundan kurtulup dünya halklarının desteğini kazanmış olmasından değil, Makarios yönetiminin, faşist Yunan cuntasına açıkça karşı çıkamamasından, hatta «*enosis*»ten söz ederek adayı Yunanistan aracılığıyla NATO kontroluna açık tutmasından ileri gelmektedir.

Karar tasarısını «*kabul edilmiş*» göstermeye kalkışan Zambiya Devlet Başkanı Kaunda'nın üzerine yürüyen Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Takriti'nin jesti ise, tamamen bir art hesaba dayanmaktadır. Zira, bu ay içerisinde Irak'taki nüfus sayımı sırasında bir plebisit yapılarak Kürt yönetimine verilecek bölgeler saptanacaktır. Petrol kaynakları bakımından zengin Musul ve Kerkük'te ise yönetimin Kürt'lere mi verileceği, Arap'larda mı kalacağı, büyük bir grup teşkil eden Türk'lerin oylarıyla tayin edilecektir. Irak'ta Kürtlere muhtariyet verilmeden önce Türk'lerin oylarını Arap'lar lehine kullanmaları için etkide bulunacağına dair Türkiye Hükümetinden garanti alınmış,

Çağlayangil'in önceki ay Irak'a yaptığı ziyarette de bu garanti pekiştirilmiştir. Bu oyuna karşı çıkmalarını önlemek için de, Irak Hükümeti, Iraktaki Türklere bazı «azınlık» hakları lütfetmiştir! Lusaka'daki jest, işte Irak'ın bu planı içinde değerlendirilmelidir.

Irak Kürtlerini en önemli ekonomik kaynaklardan yoksun bırakabilecek bu diplomatik manevraların, ileride Ortadoğu halklarının kardeşliği yönünden ciddi sakıncalar doğurabileceği, Türk - Kürt halklarının kardeşliğini sarsabileceği ihtimalini göz önünde tutarak, devrimciler, Irak Türk'lerini bu oyunlara karşı ciddi şekilde uyarmak zorundadırlar.

sıkıyönetim sona erdi, ama zulüm bitti mi?

Tarihi 16 Haziran İşçi Direnişi'nden sonra DİSK'in tasfiyesini, işçi sınıfının ezdirilmesini ve patronların yeni avantajlar elde etmesini sağlamak üzere İstanbul ve İzmit bölgelerinde ilan edilen «*anayasaya aykırı sıkıyönetim*» üç ay süre ile işçilere ve devrimci gençliğe zulmettikten sonra geçen ay sona ermiştir.

Sıkıyönetimin ilanına sebep gösterilen «*isyan*» hareketinin «*sanıkları*» olarak üç aydır askeri cezaevinde yatırılan DİSK yöneticilerinin duruşmaları ise sona erdirilemediği ve 16 Haziran Direnişi'nin bir «*isyan*» olduğu ispat edilemediği için, sıkıyönetim, işçi sınıfı ve tarih önünde «*anayasaya aykırılık*»tan mahkum olarak maziye karışmıştır.

Şimdi söz, 16 Haziran direnişi liderlerinin ve direnişe katılan işçilerin anayasaya göre «tabii mahkemesi», adli kaza mercilerinindir.

Sıkıyönetim, giderayak, son bir ay içerisinde, anayasaya aykırılığını, işçi sınıfına karşıtlığını, kapitalistlere yandaşlığını kanıtlayan birçok baskı ve terör hareketine girişmiştir.

Sıkıyönetim mahkemelerinin anayasaya aykırılığı bilimadamlarının raporlarıyla ortaya konduğu ve kapitalistleşen subayların işçileri yargılayamayacakları ANT'ta belirtildiği halde, «*sanık*» avukatlarının bütün red taleplerine rağmen, sıkıyönetim mahkemeleri son ana kadar sendika liderlerini ve işçileri yargılamakta diretmişlerdir. O kadar ki, sıkıyönetim duruşma hakimlerinden biri, yargılanan sendikacıların ve avukatlarının reddi hakim talepleri üzerine bu kadar ağır güvensizlik karşısında hakimlik yapamayacağını belirterek ve ordudan da istifa edeceğini açıklayarak mahkemeyi terkettiği halde, hiçbir şey olmamış gibi yargılamalara devam edilmiş, hatta mahkemeyi terkeden askeri hakim, bir süre sonra tekrar hakim kürsüsüne oturarak işçileri yargılamaya devam etmekte sakınca görmemiştir!

Yargılanan işçilerden *Muhammed Gündoğan* bir yıl hapse, Oto-San işçilerinden *Orhan Özdemir, Ramazan Altındağ, Ali Yenmez, Abdülkadir Özel, Hüseyin Güngör, Şükrü Vidin* 5'er ay hapse, Cağaloğlu Mimarlık ve Mühendislik Okulu'nda izinsiz forum düzenlemekten sanık

Kemal Avcı, Durmuş Cömert, İsmail İnal, Salih Çakırer, Cengiz Gençer, Fethi Yalçındağ ve *Veli Karabacak* adlarındaki öğrenciler de 3'er gün hapse, *Nihat Musabeşoğlu* ise «hükümetin manevi şahsiyetini tahkir» iddiasıyla 10 ay hapse mahkum edilmişlerdir.

Anayasaya aykırı Sıkıyönetim mahkemelerinde açılan 69 davada çoğunluğu işçi ve sendikacı olan 260 kişi yargılanmış, 38 dava karara bağlanmış, 2 «sanık» beraat etmiş, 55 kişi de çeşitli suçlardan mahkum edilmiştir. Sıkıyönetim Mahkemelerinde davaları sonuçlanmadığı için adli kazaya havale edilenler, DİSK ve Maden İş yöneticilerinden *Kemal Türkler, Şinasi Kaya, Hilmi Güner, Kemal Sülker, Hakkı Öztürk, Murathan Bedel* sendika temsilcileri ve işçilerden *İsmet Demir, Uğur Özdoğan, Recep Akgül, Celal Alçınkaya, Orhan Adem Sevinç, Neşat Demircan, Saffet Kayalar, Remzi Aslan, Şemsettin Akbaş, Burhan Şahin, Ömer Geçer, Cemal Doğan, Ahmet Top, Rafet Yıdırım, Hasan Altıntaş, İlhami Akdeniz, Remzi Ersoylu, Arif Çekiç, Cemil Kartal, Eşref Güçkan, Ali Şükrü Angın*'dır.

sıkıyönetimde baskı ve terör

Sıkıyönetim, duruşmalar devam ederken, bir yandan da baskınlara ve tutuklamalara devam etmiştir. **TİP İl Başkanı Metin Bilgen,** öğrenci **Sabih Alever, Cemile Çerçer,** işçi **Yunus Keleş, Meral Özen** ve **Ekrem Şakak** halkı hükümet aleyhine kışkırtmak için bildiri dağıttıkları iddiasıyla nezaret altına alınmışlardır.

Öğrenci avı vapurlarda dahi sürdürülmüş, 30 sivil polis Kadıköy vapuruna baskın yaparak İTÜ Öğrenci Birliği Başkanı **Gökalp Eren** ve Yönetim Kurulu Üyesi **Cihat Şar** ile birlikte 6 öğrenciyi yakalamıştır.

Kars'ın Arpaçay İlçesi Kuyucak Köyü öğretmeni **Eser Beller,** tatilini geçirmek üzere geldiği İstanbul'da Derby işçilerini greve teşvik iddiasıyla yakalanmış, gerek Bakırköy Emniyet Amirliği'nde, gerekse Emniyet Birinci Şube Müdürlüğü'nde kendisine insanlık dışı işkenceler yapılmıştır.

Son ayda yapılan duruşmalar da, sıkıyönetim altında işçilere ve devrimcilere nasıl baskı ve işkence yapıldığını ortaya koymak bakımından yararlı olmuştur. Sanık işçilerden Kadri Karatay, okuma yazma bilmediği halde Birinci Şube'de polislerin kendilerinin yazdıkları bir zaptı imzalaması için yumruklandığını açıklamış, İktisat öğrencisi Adem Ercan da, **«Yakalandıktan sonra bizi önce MİT'in sorgu yerine götürdüler. Orada bizlere dört gün işkence ve eziyet edildi. Baskı yaptılar. Daha sonra emniyet müdürlüğünde iki gün uykusuz ve aç kaldık. Ancak bundan sonra bizden ifade almağa başladılar»** demiştir.

Bu arada sınavların başladığı gün sıkıyönetim emrindeki kuvvetler üniversiteye baskın yaparak öğrencilerin duvarlara astıkları **«Devrimci Halk İktidarı» «Yaşasın Devrimci Mücadele»** yazılı afişleri sökmüşler, daha sonra Attila Coşkun'u nezaret altına almışlardır. İşçi-Köylü Gazetesi'nin İstanbul Bürosu'na da sıkıyönetim tarafından baskın yapılarak 10 kişi nezaret altına alınmıştır. Birinci Şube Müdürlüğü'nde yeni Birinci Şube Müdürü Ilgız Aykut, gençlere tehditlerde bulunmuştur.

«yahya han» formülüne doğru...

Sıkıyönetimin üniversiteye baskın yaparak afişleri sökmesi üzerine İstanbul Hukuk Fakültesi Dekan Vekili Prof. Nevzat Gürelli, Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Tü-

rün'e bir mektup yazarak baskının anayasaya aykırı olduğunu bildirmiştir.

Ne var ki, yeni sıkıyönetim komutanı, selefi Orgeneral Kemal Atalay'dan daha da sert bir tutumla, «**Kanun hakimiyetinin cari bulunduğu bir memlekette suç teşkil eden bir fiilin sanıkları yanında kışkırtıcı ve azmettirici davranışların cezai müeyyidelere bağlanmış olduğu unutulmamalıdır. Yazınızın aynızamanda basına intikal ettirilme sebebi de üzerinde düşünülmeğe değer bir hususdur**» şeklinde üniversite yöneticilerine karşı tehditkâr ifadeler kullanmıştır. Ne yazık ki, üniversite yönetimi, bu tehditler karşısında susmayı tercih etmiştir!

Orgeneral Faik Türün, sıkıyönetim sona ererken yayınladığı veda mesajında da, yetkilerinin çok dışına çıkarak ve politik tavır alarak aynı tehditkar ifadeyi sürdürmüştür: «**Yurdumuzun bütünlüğünü ve millet beraberliğini bozmaya yönelen hareketler, nereden gelirse gelsin, bundan sonra da silahlı kuvvetlerimizi karşılarında bulacaklardır. Çünkü bu kuvvetlerin vazifesi Türk yurdunu ve anayasa ile tayin edilmiş Türkiye Cumhuriyeti'ni kollamak ve korumaktır. Bu vazifenin ifasında kanunlarımızın imkan verdiği her vasıtanın kullanılacağı bilinmelidir.**»

İlan edildiği günden beri sıkıyönetime şakşakçılık yapan burjuva basını da, Türün'ün zihniyetini desteklemekte geri kalmamaktadır. Nitekim, Milliyet Gazetesi'nde Abdi İpekçi de, adeta silahlı kuvvetler adına konuşarak şu tehditleri savurabilmiştir: «**Silahlı kuvvetler çevrelerinde [günlük olaylara karışmama] eğilimini memleket işlerine, siyasal işlere ilgisizlik olarak yorumlamamak gerekir. Aksine, silahlı kuvvetlerin bu konularla her zamankinden fazla ilgilendiklerini gösteren belirtiler vardır. Sıkıyönetimi sivil yönetime devretme isteği, muhtemel gelişmelere seyirci kalmak ve sonuna kadar hiçbir şeye karışmamak niyetinin ifadesi değildir. Çıkacak çatışmalar ve patlamalar herkesi bıktıracak noktaya geldiğinde silahlı kuvvetler görev almakta herhalde tereddüt etmeyeceklerdir. Ve o zaman kurulacak yönetim, ne sadece bir iki vilayette sınırlanacak, ne de bugünkü gibi belirsiz kalacaktır. Bu hususu herkesten önce, şimdiki sıkıyönetimden şikayetçi olup süre sona erer ermez yeni eylemlere girişmeyi tasarlayanların dikkate alması gereklidir.**»

Bu satırlar, aynızamanda, üç aylık sıkıyönetim döneminde sermaye hesabına işçi sınıfının baskı altında tutulmasından fazlasıyla memnun kalan hakim sınıfların da eğilimini ortaya koymakta ve tılsımlı bir söz gibi ağızlardan ağızlara dolaşan «**Yahya Han**» formülünün teşvikçiliğini yapmaktadır.

«aşırı ideoloji»ye sahip subaylar

Subayların kapitalistleşmesi, finans-kapitalle tamamlaşmasını ortaya koyduğumuz geçen sayıda, «**Yahya Han formülü**»nün mahiyeti ve gerçekleşme süreci hakkında ayrıntılı bilgi vermiş bulunuyorduk. Ancak kamuoyunda tepki yaratacak bazı ekonomik kararların alınması zorunluluğu, orduda sol eğilimli subayların varlığı, yüksek komuta kademelerinde iç çekişmeler, Yahya Han formülünün uygulanabilmesi için aşılması gerekli engeller olarak sıralanmıştı. Ortak Pazar'a girmek, devalüasyona gitmek ve zamlar yapmak Demirel iktidarı tarafından gerçekleştirildiği için Yahya Han'cılar işin en zor tarafını atlatmışlardır.

Silahlı Kuvvetler bünyesindeki sol eğilimli subayların temizlenmesi için Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanlıkları aracılığıyla bütün birlik komutanlarına gönderilen bir genelgenin metni ise geçen ay basında açıklanmıştır. Bu genelgede, «**Bazı komutanlarca sakıncalı durumu bilinen personelin [çok çalışkan, ciddi ve terbiyeli] gibi vasıfları bildirilerek temize çıkarılması istenmekte, ancak bunların ideolojik eğilimleri hakkında lüzumlu açıklama yapılmamaktadır... Bir askeri şahısta bu niteliklerin varolması, onun aşırı bir ideolojiye sahip olmadığına delalet etmez. Sakıncalı şahıs**

hakkında bir fikir edinebilmek için temas ettiği şahıslar, teşkilâtlar ve ideolojik yapısı gibi faaliyetlerin de incelenerek değerlendirilmesi gerekir» denilmektedir. Yani, «aşırı ideoloji ye sahip subaylar sicil alıp temize çıkamayacak, ordudan tasfiye edilecektir.

sıkıyönetim sonrası terör hazırlığı

Yüksek komuta heyetindeki değişiklikler alt kademelerdeki tayinlerle son engel de aşılmış ve derhal «Yahya Han» formülü yolunda, Orgeneral Türün'ün de belirttiği şekilde, ciddi tedbirler alınmağa başlanmıştır. Nitekim sıkıyönetim biter bitmez, devrimci hareketlerin ezilmesinde kullanılmak üzere bir «**komando birliği**» İstanbul'a getirtilerek Balmumcu'ya yerleştirilmiştir. Askerlik süresi 4 ay kısaltıldığı halde, sırf İstanbul bölgesinde işçi sınıfına karşı askeri baskı kurmak için, 1968 Kasım'ında silah altına alınan askerler terhis edilmemektedir. Genelkurmay Başkanlığı'nın 1971 Temmuzuna kadar terhis olacak erat için çıkardığı 30 günlük mezuniyet izni de, işçi ve gençlik hareketlerine karşı tedbir olmak üzere sonradan bir emirle kaldırılmıştır. Askerliklerini bitirdikten sonra işçi sınıfı yada köylülüğün saflarına katılacak olan binlerce genç, haksız olarak halâ kendi sınıflarına karşı silah altında tutulmaktadır.

Emniyet teşkilatı da hızla takviye edilmektedir. Rami Kışlası'na yerleştirilen toplum polisine 450 kişilik daha kadro verilmiştir. İstanbul emniyet kadrosu 1971 yılında 10 bin kişiye çıkartılacak, toplum polisinin mevcudu 6 bin olacaktır. Siyasi polis kadrosu da takviye edilmekte olup, toplum olayları için bir «**planlama şubesi**» kurulmuştur.

Ayrıca, Türk Ceza Kanunu'nda toplum hareketlerinde işlenen fiilleri cezalandıracak hükümler bulunmadığı gerekçesiyle yeni bir kanun tasarısı hazırlanmaktadır. Bu yeni faşist kanun çıkarsa, toplantılarda olay çıktığı takdirde, yöneticiler, toplantıya katılmış olsun olmasın, bir yıldan beş yıla kadar hapse mahkum edilecektir. Bu tasarı özellikle sendika ve gençlik örgütleri yöneticilerini hedef almaktadır.

Bu terör planına uygun olarak, sıkıyönetim biter bitmez, toplum polisi, «**akademiler arası kurul**»un gözleri önünde Yıldız Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'ne baskında bulunarak arama yapmış, Süleyman Aslan, Şenol Kurt ve Cahit Tan adında üç öğrenciyi nezaret altına almıştır.

türkiye'nin dört bir yanında terör

Emperyalizmin işbirlikçilerinin işçi sınıfını ve devrimcileri hedef alan terörü, sadece sıkıyönetim bölgesine münhasır kalmamış, kâh güvenlik kuvvetleri aracılığıyla, kâh besleme faşist zorbalar tarafından Türkiye'nin dört bir yanında sürdürülmüştür.

Konya'da Zafer Alanı'nda bildiri dağıtan Dev Genç üyesi gençler, komandoların saldırısına uğrarken, TÖS Genel Başkan Yardımcısı Dursun Akçam ile arkadaşları Yozgat'ta saldırıya uğramış ve dağ başında yedi saat bekletilmişlerdir.

Adıyaman'da düzenlenen «**komünizmle mücadele mitingi**»nde TÖS Şube Başkanı Bekir Önder ile Hasan Kavuklu adındaki öğretmen öldüresiye dövülmüş, TÖS'ün şikayeti karşısında da Adıyaman Valisi, «**Olayı o kadar büyütmeyin, bir öğretmen dövülmüşse ne olmuş?**» demek cüretini gösterebilmiştir.

Burdur'a bağlı Bucak Kazabası'nda da Ahmet Ali Cengiz ve Mustafa Karacaoğlu adındaki öğretmenler sağcıların saldırısına uğramıştır. Kars'ın Tuzluca İlçesi'nde Hüseyin Özaydın adındaki öğretmenin faşistler tarafından kulağı koparılmıştır.

Tokat'ta da Gaziosmanpaşa Lisesi öğretmenlerinden Doğan Oğuzer, İsmail Hakkı, Yusuf Cibara, Bedri Çankaya ve Metin Turhan TÖS lokaline gelirken sopalı zorbaların saldırısına uğrayarak tartaklanmışlardır.

Nevşehir'in Gülşehir İlçesi'nde üzüm üreticileri mitinginden sonra Dev Genç üyesi yedi genç, üzüm tüccarlarının mutemed adamı Esat Kırathoğlu'nun bir gün önce camilerde vaazlar verdirerek kışkırttığı faşist komandoların saldırısına uğramış, gençlerden biri şişlenmiş, gençleri kurtaran cumhuriyet savcısının evi ile gençlerin tedavi edildiği hastane basılmış, TÖS merkezi yakılmıştır.

TÖS Genel Başkan Yardımcısı Akçam, saldırıların artması üzerine, «**Eşkıya dağlarda değil, şehirlerin içindedir**» demiş, Milli Güvenlik Kurulu'na yaptıkları müracaattan da sonuç alamazlarsa, saldırganlara karşı örgütleneceklerini ve öğretmenlerin kendi güvenliklerini kendilerinin sağlayacağını açıklamıştır.

Polis baskısı ise, artık ambalaj kağıdına kadar vardırılmış, Ankara'da Sergi kitabevi Sahibi Erdal Öz hakkında, ambalaj kağıtlarının üzerine ünlü devrimcilerin sözlerini bastırdığı için «**komünizm propagandası**» iddiasıyla dava açılmıştır

Geçen yıl öğrenciliği iptal edilen Avrupa Türk Öğrenci Federasyonu Başkanı **Hakkı Keskin** de geçen ay vatandaşlıktan çıkartılarak Avrupa'daki devrimci Türkiye'li gençler üzerinde baskı son haddine vardırılmıştır. Keskin, «**Ben Türk'üm ve ölünceye kadar da Türk kalacağım. Benim vatanım Türkiye'dir**» demiştir Mükemmel bir insan ve gözü pek bir devrimci olan Hakkı Keskin, bugün kendisini vatandaşlıktan çıkartanların alınlarına «**ha'k düşmanı**» damgasını yedikleri gün şerefli bir Türkiye vatandaşı olarak ülkesinde elbette yerini alacaktır.

İşbirlikçi iktidarın terörü sadece Türkiye'li gençleri hedef almakla kalmamakta, yabancı devrimci gençlere de uygulanmaktadır **Kurban Şirmohammedi**'nin Savak'a teslim edilmesi'nden sonra **Ali Şefik Fert, Hüseyin Rahmani Ferit, Resul Mazenderani, Mahmut İskenderani** ve **Mahmut Recaiyan** adındaki İran'lı devrimci gençler için de «sınırdışı edilme» kararı çıkmıştır. İran Öğrenci Birliği bu olayı da protesto etmiş, Danıştay'da da iptal davası açmıştır

Öte yandan birçok devrimci genç, aylardır, hapishane köşelerinde çürütülmek istenmektedir. **El Fetih**'te emperyalizme ve siyonizme karşı silahlı savaştan dönerken Diyarbakır Tıp Fakültesi'ni bombalayacakları yalanıyla şubat başında tutuklanan ve 8 aydır hapishanede yatan 11 genç, geçen ay Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan ilk duruşmalarında, savcının tahliye talebine rağmen serbest bırakılmamışlardır. **Ali Tenk, Kadir Manga, Hüseyin İnan, Attila Keskin, Tuncer Sümer, Müfit Özdeş, Ercan Enç, Hamit Yakup, Alparslan Özdoğru, Teoman Ermete, Bahtiyar Emanet,** «gizli komünist cemiyet kurmak, ruhsatsız silah taşımak, ruhsatsız patlayıcı madde bulundurmak, pasaportsuz seyahat etmek iddialarıyla yargılanmaktadırlar Polisin kendilerine akla gelmeyecek işkenceler yaptığını ve altı gün süre ile falakaya yatırdığını açıklayan gençler, savcının «**El Feth komünist bir örgüt olduğu için sanıkların da gizli komünist cemiyet kurdukları**» şeklindeki gayriciddi iddiasını reddetmişler, zira El Feth'in komünist bir örgüt değil, siyonizme karşı savaşan bir örgüt olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, sanıklardan konuşma şeklinde parça parça alınan ifadelerin sonradan montaj yapılarak ve kelimeler ilave edilerek başka bir anlama sokulduğu, tahrif edilmiş metinlerin sanıklara okutturulmadan zorla imza ettirildiği açıklanmıştır. Neticede, duruşma savcısı da, «**gizli komünist cemiyet kurma**» iddiasının gayriciddiliğine kanaat getirerek tahliye istemiştir. Devrimci gençlerin 8 Ekim'de tahliyeleri beklenmektedir.

Yıldız Teknik Okulu'nda yapılan bir baskın sırasında polisin bulduğu bir dürbünlü tüfeğin sahibi oldukları iddiasıyla tutuklanan devrimci gençlik liderlerinden **Deniz Gezmiş** ile Dev Genç İstanbul Bölge Yürütme Kurulu Başkanı **Cihan Alptekin**, aylarca mahkemeye çıkartılmadan tutuklu kaldıktan sonra geçen ay tahliye edilmişlerdir. Ancak, Gezmiş bu defa da askerlik şubesinin bir yazısı üzerine gözaltına alınmıştır.

ant'ın «kapitalistleşen subaylar» davası

ANT'in sıkıyönetim konusundaki sürekli eleştirileri ile geçen sayısında yayınlanan «Kapitalistleşen Subaylar İşçileri Yargılayamaz» başlıklı yorumdan dolayı dergimiz genel yönetmeni Doğan Özgüden geçen ay Sıkıyönetim Komutanlığı'na çağırılarak ANT'ın ordu konusundaki yayınlarının amacı hakkında bilgi istenmiş, daha sonra Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün'ün talebiyle Cumhuriyet Savcılığı tarafından sorumlu yönetmenimiz İnci Özgüden hakkında **«Orduya hakaret»** iddiasıyla soruşturma açılmıştır.

Haftalık ANT'ta yayınlanan Doğan Özgüden'in **«Asıl felaket getirecek olan Sunay'ın zihniyetidir»** başlıklı yazısından dolayı «cumhurbaşkanına hakaret» iddiasıyla açılan dava, son celsede avukatımız Muğur Kaya Canpolat'ın savunmasından sonra Doğan Özgüden ve eski sorumlu müdürümüz Alpay Kabacalı'nın beraatiyle sonuçlanmıştır.

sıkıyönetimde işçi tasfiyesi

Büyük 16 Haziran işçi direnişinden sonra ilan edilen sıkıyönetim döneminde bir yandan DİSK'i yıkmayı ve işçi sınıfını Amerikancı Türk İş'e peşkeş çekmeyi amaçlayan 274 sayılı Sendikalar Kanunu değişikliğinin parlamentodan mukavemet görmeden geçmesi sağlanırken, öte yandan da sıkıyönetimden gördüğü destekle patronlar DİSK'e bağlı 1100 işçiyi fabrikalardan çıkartmışlardır.

Devrimci sendikaları yıkma faaliyetinin boy hedefi ise Lastik İş'tir. Zira, yeni Sendikalar Kanunu'nun bir işkolunda asgari üçte bir üyesi olmayan sendikaya toplu sözleşme yetkisi tanımayan hükmü yürürlüğe konulsa bile, Lastik İş temsil yetkisini kaybetmeyecektir; zira lastik işkolunda üçte birden fazla üyeye sahip tek sendika Lastik İş'tir.

Lastik İş'i kanun zoruyla çökertemeyeceklerini bilen patronlar ve Türk İş, bir başka taktikle, Lastik İş'i içeriden çökertme operasyonuna girişmişlerdi. Lastik İş yöneticilerinin gafleti yüzünden son büyük kongrede yönetim kuruluna bazı sarı sendikacılar girmiş ve ardından sendika kadrolarındaki devrimciler tasfiye edilmiştir.

Bir yandan Lastik İş'in devrimci kadroları tasfiye edilirken, öte yandan da sıkıyönetimin baskı ortamından yararlanan patron-Türk İş - polis üçlüsü, Lastik İş'ın en fazla üyesi buluan fabrikalarda en güçlü militanları tasfiye etmiştir. Derby Lastik'te 139, Derby Plastik'te 55, Vinylex'te 134 devrimci işçi işten atılmıştır.

işçi sınıfımızın güçlenen mücadelesi

Ancak bütün baskılara ve kompolara rağmen, özellikle son ekonomik kararların da etkisiyle, işçi sınıfımızın ekonomik mücadelesi Türkiye'nin dört bir yanını sarmıştır

İzmir Aliağa Rafinerisi'nde devrimci Yapı İşçileri Sendikası Başkanı Necmettin Giritli'nın patronun adamı tarafından kurşunlanarak öldürülmesine rağmen grev sürdürülmüş, işveren işçilerle pazarlığa oturmak zorunda kalmıştır.

Vinylex'te iki işçi temsilcisinin çıkartılması üzerine 350 işçi bir hafta süre ile sıkıyönetim baskısına rağmen oturma grevi yapmışlardır.

İskenderun ve Kayseri'de fırın işçileri, Samsun'da Azot Sanayii işçileri, İstanbul'da pastane işçileri, Pılma Tudor işçileri, Kadıköy ve Bakırköy'deki yedi turistik işyerinde Oleyis'e bağlı işçiler, Avrupa'ya yaş meyve nakleden soğuk hava depolu Frintaş kamyonları şoförleri de greve gitmişlerdir. Türkiye Tekstil Sendikası ise, yedi fabrikada birden greve gideceğini açıklamıştır

Tarsus'ta DİSK'e bağlı Tüm İş Sendikası, 760 işçinin çalıştığı Tarsus Basma Fabrikası'nda grev hazırlıklarına başlamıştır.

İzmit'te İpraş petrol kimya tesislerinde başlayan grev hükümet kararıyla ertelenmiştir.

İşçi sınıfının temel müttefiki yoksul köylüler ise, geçen ay Nevşehir'in Gülşehir İlçesi'nde üzüm mitingi, Kastamonu'da «sarmısak» mitingi, Eskişehir'in Beylikahır Bucağı'na bağlı Bozan Köyü'nden Eskişehir'e kadar da «toprak yürüyüşü» düzenlemişlerdir.

Küçük burjuvazi de son ekonomik kararlara karşı infial halindedir. Diyarbakır'da 20 bin esnaf ve zanaatkar zamları protesto için yürüyüş düzenlemiş, şoförler de tüm Ankara'da boykot kararı almışlardır.

Türkiye Personel Sendikaları Yüksek Danışma Kurulu, 800 bin devlet personeli adına «sürekli direniş» kararı alırken, İlk Sen de 27 Eylül'de 10 ilde birden mitingler düzenlemiştir.

Öğretmenlere ve devrimcilere saldırıların yoğunlaşması dolayısıyla Ankara ve İzmir'de başta DİSK, TÖS ve Dev - Genç olmak üzere 20'ye yakın kuruluş ortak direnme kararı almış, ayrıca İzmir'de Devrimci Güç Birliği kurulmuştur.

tip'te ideolojik mücadele bireysel terörizmle gerçekleşemez

Kitle eylemlerinin DEVRİMCİ HALK CEPHESİNİ oluşturmağa yöneldiği böyle bir ortamda Türkiye devrimcilerinin büyük bir kesimini bünyesinde barındıran Türkiye İşçi Partisi pasifist ve tasfiyeci mekez kliğinin yönetiminde 4 Olağan Büyük Kongresi'ne giderken geçtiğimiz ay içinde yapılan TİP Ankara İl Kongresi sırasında kendilerine «proleter devrimci» diyen bir grup, terör hareketini nefret uyandırıcı bir düzeye vardırmıştır.

Şimdiye kadar ideolojik mücadele verdiklerini söyleyen bir kliğin mensubu olarak tanınan bu grup, (kışkırtma olsun yada olmasın) TİP genel başkanını ve merkez kliğine mensup bazı kişileri gayri insani şekilde dövmüş, bununla da yetinmeyerek TİP genel merkezine saldırmış ve genel merkez sözcülerinin belirttiğine göre Partiye ait yazı makinalarını ve bir çok eşyayı alıp götürmüştür.

Bu hatalı, çirkin ve parti kitlesini hiçe sayan başıbozuk davranış karşısında bütün gruplar tutumlarını açıkça ortaya koymalıdırlar. Çünkü gelişen devrimci mücadelemizde bu tür grup disiplininden kopuk, başı-bozuk davranışların önüne geçilmediği takdirde mücadele daha gerileyecek, bilimsel sosyalizmin ilkeleri üzerinde birlik ve devrimciler arası dayanışma gerçekleşemeyecektir.

Bugün için TİP içindeki mücadele, bilimsel sosyalist ilkelerin parti kitlesi arasında yayılması uğrunda yapılan «ideolojik mücadele» olmalıdır. Her türlü küçük burjuva sosyalist eğilimler ideolojik mücadeleyle üyeler önünde, kitleler arasında mahkum edilmelidir

İdeolojik mücadele «bireysel terörizm» demek değildir. İdeolojik mücadeleyi «bireysel terörizm» ile yürütmek istemek yada hareketli kitleleri parti etrafında «bireysel terörizm»e kışkırtmak hep küçük burjuva sosyalistlerine has davranışlardır.

TİP içindeki mücadelenin kaba güçle yürütülmesi, şiddete başvurulması, sabırlı mücadele yerine başıbozuk hareketlerin artması, ancak ve ancak küçük burjuva sosyalistlerinin, oportunistlerin işine yarayacaktır.

Ya «bireysel terörizm» yada parti kitlesini eğitmek ve bilimsel sosyalist ilkelerin etrafında kenetlendirmek .

Gerçek sosyalistlerin mücadele yolu, şüphesiz, ikincisidir.

tip ve işçi sınıfı partisi

Emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin Türkiye'deki devrimci mücadeleyi yozlaştırmak için yeni yeni oyunlar tertiplediği günumüz ortamında sosyalistler tutarlı bir mücadele yürütebilecek bir örgütten yoksundurlar. Sosyalistlerin acil görevi ÖRGÜTLENME, bütün güçlükleriyle, ama tek yol olarak çözüm beklemektedir. Bu bakımdan, yaklaşan TİP Dördüncü Büyük Kongresi Türkiye devrimci mücadelesi için gerçekten bir dönüm noktası olacaktır. TİP'in geçmişini ve bugünkü durumunu doğru olarak değerlendirmek, örgütlenme konusunda gerçekçi kararlar verebilmek için ANT tarafından hazırlanan ve iki sayı sürecek olan bir incelemeyi sunuyoruz.

ANT

●

İÇİNDE bulunduğumuz bu yıllarda kapitalizmin en yüksek aşaması emperyalizm kesin bir çöküşe, sosyalizm ise dünya çapında bir zafere doğru ilerlemektedir.

Bugün ABD'nin başına çektiği emperyalizm iktisadî, siyasi, askeri ve ideolojik yönleriyle bir bütündür. Emperyalizmi yalnızca dünya tekelci kapitalizminin bir kapitalist sömürü mekanizması olarak görüp, onun siyasi, askeri ve ideolojik özelliklerini unutmak yada emperyalizmi yalnızca siyasi, askeri, ideolojik bir olgu olarak kabul edip, onun kapitalist sömürü mekanizmasını ihmal etmek, finans-kapital meselesini anlamamak, tam anlamıyla emperyalizme teslim olmaktır. Tekelci kapitalizme, yani emperyalizme karşı dünya devrimci mücadelesi bu bütünsellik içinde verilmektedir.

Dünya halklarının emperyalizme karşı mücadelesi, emperyalizmi siyasi, iktisadi, askeri ve ideolojik bakımlardan zayıflatmakta, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi genişleyip sosyalist ülkeler çoğaldıkça, emperyalizmin sömürü alanı iyice daralmaktadır. Bu daralma doğal olarak emperyalist ülkelerdeki sınıf çelişmelerini keskinleştirmektedir.

Emperyalizmi stratejik açıdan küçümseyip, taktik açıdan önemsemek Lenin'in *«çamur ayaklı dev»* dediği emperyalizmin yıkılışında en gerçekçi tutum olarak geliştirilmektedir. Bugün Latin Amerika, Afrika, Asya ve Ortadoğu halklarının devrimci mücadeleleri emperyalizme

onarılmaz darbeler vurmakta, sosyalizm hergün yeni boyutlara ulaşmakta, dunya proleter sosyalist devrimi zafere koşmaktadır.

ortadoğu

Türkiye'nin içinde bulunduğu Ortadoğu bölgesi, emperyalizm-ezilen, sömürülen halklar mücadelesinin kızıştığı yeni bir odak noktası olmuştur. Bugün emperyalizm Ortadoğu'da dört bir yandan sıkıştırılmakta, emperyalizmi bütün kendine bağlı unsurlarıyla birlikte Ortadoğu'dan kovmak için kıyasıya bir mücadele verilmektedir. Gerici ve saldırgan emperyalizmin ümmetçiliği, her türlü şovenizmi, siyonizmi, helenizmi kullanma ve halkları birbirine düşürme planları tesirsiz hale getirilmektedir. Bugun Ortadoğu'da emperyalizme ve ona bağlı unsurlara karşı fiili bir *Ortadoğu Devrimci Çemberi* oluşmaktadır.

Türkiye sosyalistleri, devrimci mücadelelerini genel olarak dünya haklarının devrimci mücadeleleri ve özel olarak da *Ortadoğu Devrimci Çemberi* içinde değerlendirmelidirler. Türkiye halklarının kurtuluşu yolunda Türkiye işçi sınıfının doğal müttefikleri arasında kendine en yakın olanları mutlaka Ortadoğu devrimcileri ve Ortadoğu halkları olacaktır.

türkiye

İşçi Sınıfımızın Devrimci Mücadelesi Der
Bir Olay Olarak Gelişmektedir.

Geçtiğimiz yıllar içinde işçi sınıfının ekonomik ve sendikal mücadelesi, işçi protestoları, işçi yürüyüşleri, işçi mitingleri, grevler ve fabrika işgalleri yeni mesafeler katetmiş, işçi sınıfının ekonomik mücadelesinin yanında siyasi mücadelesi de filizlenmeye başlamıştır. Güçlü 16 Haziran Direnişi, sosyalistler için çok önemli bir olay olmuştur Türkiyeli sosyalistlere yeni objektif dersler vermiştir.

16 Haziran'da Türkiye işçi sınıfı gelecek günlerin güçlü kitle eylemlerine bir ornek sunmuştur. Hareket sendikal özgürlük yolunda, ekonomik ve demokratik hedeflerle başlamış, ama kısa zamanda politize olmuştur. İşbirlikçi iktidara karşı, işbirlikçi patronlara karşı, emperyalizme karşı hınçlı ve kararlı bir çatışmaya donmüştür. 16 Haziran'da Turkiye işçi sınıfı yanında milli burjuvaziyi (?) görememiştir. 16 Haziranda işçi sınıfı *KESİNTİSİZ DEVRİM* sürecinde başından sonuna kadar öncü olacağını bir kere daha göstermiş, devrimde işçi sınıfına *«sınırlı»* yer verenlere objektif dersler vermiştir.

Fakat 16 Haziran Direnişi orgütsüzlüğümüzü de gözler önüne sermiştir. Çeşitli gruplar arasında eylemde da hi birlik kuramamanın, işbirlikçi burjuvaziye ve egemen sınıfların silahlı güçlerine karşı yapılan bu silahlı çatışmada başta kavga yöntemleri olmak üzere her türlü tecrübesizliğin, *Devrimci Halk Cephesi*'nin çekirdeklerini kurmak yolundaki başarısızlığın, kitlelere gerçek önderlik edememenin, 16 Haziran ertesi işçilere, özellikle işçi liderlerine yöneltilen maddi, hukuki, fiziki baskılar karşısındaki

şaşkınlığı ve dağınıklığı çözüme ulaştırmadaki beceriksizliğimizin bütün olumsuz sonuçlarını yaşadık.

Devrimci işçi sınıfı çeşitli baskılara rağmen kıpırdanmaktadır. Gelecek günler güçlü kitle eylemlerine gebedir. Acil görevimiz ÖRGÜTLENME bütün güçlükleriyle, ama tek yol olarak çözüm beklemektedir.

Köylülerin Ekonomik ve Demokratik Mücadeleleri Hergün Yeni Mesafeler Kazanmaktadır

İşçi sınıfının kendisi için sınıf olma yolundaki mücadelesinin yanısıra Anadolu'nun ve Trakya'nın çeşitli yerlerinde köylü direnişleri, toprak, su kavgaları, köylü yürüyüşleri, köylü mitingleri, toprak işgalleri hergün yeni mesafeler katetmektedir.

Bugün Türkiye'de köylüler toprak istemektedirler, toprak ağalarının, aracıların, tefecilerin sömürüsüne karşı çıkmaktadırlar. İşbirlikçi iktidarın kredi politikasına, pazarlama politikasına ve zamlarına karşı kenetlenmektedirler. Kırsal kesimde çelişmeler keskinleşmekte, bıçak kemiğe dayanmaktadır. Köylü hareketleri çok geniş alanlara yayılmakta ve *İŞÇİ-KÖYLÜ İTTİFAKI* yolunda birikim hazırlamaktadır. Köylülerin bu mücadeleleri, örgütlendirildiği, düzenli bir şekilde yönlendirildiği, işçi sınıfı ile somut bağları kurulduğu takdirde HALK DÜŞMANLARI yenileceklerdir.

Ama bugün için sosyalistlerin kırsal alanda yürüttükleri mücadele dağınıktır, örgütsüzdür. Köylerde yapılan direniş eylemleri gerçek sosyalist örgüt tarafından yönlendirilmediğinden kalıcı olmaları, daha güçlü filiz vermeleri sağlanamamaktadır. Acil görevimiz *ÖRGÜTLENME* bütün güçlükleriyle, ama tek yol olarak çözüm beklemektedir.

Büyük bir Ekonomik ve Sosyal Krizin İçindeki Türkiye'de Halklarımızın Mücadelesi Genişlemektedir.

Emperyalizmin güdümündeki dışa bağımlı ekonomi her yönünden çökmektedir. Ortak Pazar'a resmen sokulmak ve devalüasyon yapılmak suretiyle ekonomik ve sosyal çöküntü hızlandırılmıştır. Türkiye tarihi bir dönüm noktasındadır. Emperyalistler ve işbirlikçi Türkiye burjuvazisi yanlarına orduyu da katarak Türkiye'yi daha fazla sömürgeleştirme çabalarındadırlar. «Makine yapan makinaları üretmek» yerine montaj ve ambalaj sanayii gibi kârlı alanlara yatırım yapılmaktadır. Spekülatörler, vurguncular, ithalat ve ihracatçılar, holdingciler Türkiye halklarını daha fazla sömürme yollarını geliştirmektedirler.

Finans-Kapitalin en güçlü işbirlikçisi olan devlet kapitalizmi ise, halktan elde ettiği kaynakları burjuvaziye aktaran bir emme basma tulumba şeklinde çalışmaktadır. Türkiye'de devlet sektörü işçileri yüksek kapitalist sömürüye maruz bırakan bir sistem olarak işçilerin en büyük boy hedeflerinden biri olmaktadır.

Talana dayanan bu plansız ekonomide halk yığınlarının nisbi ve mutlak fakirleşmesi hızlanmakta, işsizlik ve açlık artmaktadır. Halk kitleleri böyle bir ortamda örgütlü

yada örgütsüz eylemlere girişmekte, ümitsizlik içinde direnmektedirler. Yarı işçiler, işsizler, seyyar satıcılar, şehir küçük burjuvazisi, dar gelirli küçük memurlar, öğretmenler kitle eylemlerine girişmektedirler. Devrimci gençliğin mücadelesi içindeki küçük burjuva eğilimlerini tasfiye edip, hergün biraz daha işçi sınıfı ideolojisi ile donanarak yeni boyutlara ulaşmaktadır.

Emperyalizm, işbirlikçi burjuvazi, toprak ağaları, emperyalizm ile bütünleşen bürokratlar karşısında halk kitleleri kendilerinin gerçek kurtuluşunu sağlayacak *DEVRİMCİ HALK CEPHESİ*'ni yönetecek örgütün oluşmasını özlemektedirler. Acil görevimiz *ÖRGÜTLENME* bütün güçlükleriyle, ama tek yol olarak çözüm beklemektedir.

Finans-kapitalin Temsilcileri Durumunda Olan Partiler Bölünürken Emperyalizm Kendine Bağlı Daha Geniş İttifaklar Aramakta, Halklarımız Baskı Altında Tutulmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kriz karşısında direnişe geçen Türkiye halklarının mücadelesinin devrimci yönlerde gelişmesiyle birlikte, finans-kapitalin temsilcileri partiler içinde de kriz başgöstermiştir. Burjuvazinin, toprak ağalarının ve onlara bağlı unsurların çıkar çatışmaları «*mason, siyonist, satılık, amerikancı, islamcı, gobekçi solcu*» gibi suçlamalarla her gün yeni bölünmeler doğurmaktadır.

Kendi partisinde bile bütünlük sağlayamayan iktidar var gücüyle Türkiye halklarına yaptığı baskıyı arttırmaktadır. Doğu Anadolu halkına yapılan zulüm her geçen gün biraz daha şiddetlenmektedir. Türkiye ordusu iktidarın elinde Türkiye halklarına karşı kullanılmak istenmektedir.

Sosyo-ekonomik krizin derinleştiği, buna karşılık halk kitlelerinin geniş eylemlere giriştiği bu ortamda emperyalistler, özellikle Amerikan emperyalistleri sömürülerinin devamını sağlayacak daha geniş ittifaklar aramaktadırlar. İşçi sınıfının ekonomik isteklerinin kısmen karşılanıp işçi sınıfı hareketinin yozlaştırılmak istenmesi, küçük burjuvazinin sosyal demokrasi oyununun amerikancı bir çizgi etrafında geliştirilmek istenmesi, hatta ABD'nin kemalist bir cuntaya yeşil ışık tutuğu söylentisi bu çerçeve içinde düşünülmelidir.

Emperyalistler Türkiye'deki devrimci mücadeleyi yozlaştırmak, işçi sınıfı ideolojisi etrafında gelişen mücadeleyi engellemek için şehir küçük burjuvazisi ile yeni ilişkiler kurmak çabalarındadırlar. Böyle bir ortamda sosyalistler her türlü emperyalist oyuna karşı tutarlı bir mücadele yürütebilecek örgütten yoksundurlar. Acil görevimiz ÖRGÜTLENME bütün güçlükleriyle, ama tek yol olarak çözüm beklemektedir.

Devrimci Mücadelemiz Kararsızlık,
Dağınıklık ve Örgütsüzlük Dönemindedir.

Türkiye İşçi Partisi, Türkiye'deki devrimci hareketi yönetemez duruma gelmiştir. Parti, ideolojik, politik ve örgütsel esaslara göre değil, yönetimine gelen kişi yada grupların isteğine göre yönetilmektedir. Sosyalist hareket karyokinez çoğalma örneği yeni bölünmeler ve gruplaş-

malar içindedir. Devrimci mücadeleden kopuk, Türkiye'nin somut durumunun söz konusu edilmediği «sözde» ideolojik mücadele yapılmakta, kısır akademik tartışmalar yaygınlaşmaktadır. Sekterlik, revizyonistlik, entellektüel bireycilik, ideolojik fetişizm, entellektüel aşağılama, eylem yarışmacılığı gibi küçük burjuva hastalıkları mücadelemizi kemirmektedir. Parti içi eğitim ve tartışma yapılamaz hale gelmiş, parti üyelerinin, çoğunluğu suçlanma korkusuyla köşelerini çekilmiş, «bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler» düşüncesiyle beklemeye koyulmuşlardır.

Parasızlık, mali kaynakların olmaması, hem Partinin, hem de çeşitli dergi ve dernek etrafında toplanan grupların en önemli meselesi olmuştur. Her grup kendi başına para temin etme yollarına girişmiştir. Kaynak israfı, emek israfı yaygın hale gelmiştir.

Parti içinde yada parti dışında gelişen devrimci mücadelemizde küçük burjuva sosyalizmi ile proleter sosyalizmi arasındaki uzlaşmaz çelişme henüz çözülmüş değildir. Küçük burjuva sosyalizmi (işçi sınıfının devrimci öncülüğünü tanımamak, işçi sınıfı partisini reddetmek, köylülerin devrimci rolünü tamamen inkar etmek, populizm, uvriyerizm, uzlaşmacılık, tahrifçilik, kuyrukçuluk, pasifizm, ekonomizm, revizyonizm ve tüm küçük burjuva hastalıkları - acelecilik, sekterlik, dar görüşlülük, keskin sol gevezelik...) henüz kitleler arasında, eylem içinde mahkum edilmiş değildir.

Eylemlerde dahi ortak çalışma mümkün olamamaktadır. Eylemlerdeki örgütsüzlük ve dağınıklık mücadelenin vurucu ve kalıcı olmasını önlemektedir. Acil görevimiz *ÖRGÜTLENME* bütün güçlükleriyle, ama tek yol olarak çözüm beklemektedir.

tip kongresi yaklaşırken

Böyle bir ortamda TİP 4. Olağan Büyük Kongresi yapılacaktır. Yaklaşan TİP Büyük Kongresi, Türkiye devrimci mücadelesi için gerçekten bir dönüm noktasıdır. Bu bakımdan, partinin bugünkü durumunu ortaya koymak, hiç şüphesiz, partinin geçmişini doğru değerlendirmekle mümkün olacaktır. TİP içindeki mücadele ve gruplaşmalar, partinin kurulduğu günden beri vardır. Bu gruplaşmalar, daha önceki dönemlerden gelme tarihi bir birikimi de yansıtmaktadırlar. Kitle eylemleri geliştikçe, genel olarak marksist-leninist doğrular Türkiye'de bilinir hale geldikçe, parti içi mücadele ve gruplaşmalar daha da şiddetlenmiştir.

1961 - 1970 arasında TİP çevresinde gelişen devrimci mücadele içinde kişi yada grupların ileri sürdükleri teorik ve pratik açılımların eleştirisel genel bir taraması, nereden geldiğimizi ve nerelere varabileceğimizi gözler önüne serecektir. Tarama genel olarak ideolojik, politik, örgütsel alanlardaki düşünceler, özel olarak da ikili görevimiz hakkındaki öneriler üzerine yoğunlaştırılmıştır: a) İşçi sınıfı partisi hakkındaki görüşler (işçi sınıfı partisinin üye yapısı, örgütlenme ve yan örgütler meselesi, demokratik merkeziyetçilik ilkesi, eğitim, sosyalist ajitasyon ve propa-

ganda, parti programı vb.); b) İttifaklar meselesi (cephe nedir ne değildir ,ara tabakalar, asker - sivil aydın zümre tahlilleri, milli burjuvazi, köylülük, işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel öncülüğü); ayrıca emperyalizm konusundaki görüşler, dış politika konusundaki düşünceler, Türkiye'de halklar meselesi ve genel olarak bilimsel sosyalizmden ne anlaşıldığı...

Bu tarama yapılmadan ve TİP'in geçmişi derinlemesine incelenmeden, sosyalist hareketin bugün hangi konumda bulunduğunu ve önümüzdeki dönemde neler yapılması gerektiğini saptamak olanaksızdır.

TİP'in kurulmasından önceki dönemlerde, gerek Türkiye koşullarının bilimsel olarak saptanamaması, gerekse dünya konjonktürünün, anti - komünizmi başlıca ideolojik silah olarak kullanan emperyalizme Türkiye'nin kapılarını açık hale getirmesi ve emperyalizmle işbirliği halindeki faşist yönetimlerin yarattığı terör havası yüzünden, sosyalist akım, sosyalist bir partinin kurulabilmesi için gerekli hazırlık ve birikimden yoksun kalmışır. Ancak üretim güçlerinin gelişmesine paralel olarak egemen sınıfların iç çelişkilerinin şiddetlenmesi, 1960 sonrasında Türkiye'de nisbi bir siyasal hürriyet ortamının doğmasına yolaçmış ve işçi sınıfının da bu süreç içerisinde nicel olarak güçlenmesi dolayısıyla, bu ortam içerisinde sosyalist bir partinin güçlü bir şekilde kurulması olanakları ortaya çıkmıştır.

1961 yılında, bazı burjuva partileriyle aynı zamanda kurulan Türkiye İşçi Partisi, gerçekten bir işçi sınıfı partisi midir?

TİP, Türkiye tarihinde ilk defa olarak 12 sendikacı tarafından kurulmuş bir partidir. Ancak, isminde «işçi» kelimesi bulunmakla beraber, ilk tüzüğü ve programıyla TİP, işçi sınıfı partisi olmak şöyle dursun, bir emekçi partisi niteliğinde dahi değildir.

işçi partisi - çalışanlar partisi

TİP'in kuruluşu, 1946'dan itibaren Türkiye'ye Amerikan emperyalizmi tarafından dikte ettirilen ve hakim sınıflarla onların dümensuyundaki tepeden inme sendikacılar tarafından da benimsenen «*siyaset dışı*» sendikacılık anlayışına karşı 1960'dan sonra beliren tepkinin bir tezahürüdür. Gerçekten de Türk - İş bünyesindeki sendikacılardan bir kısmı, daha yakın ilişkide bulundukları Kuzey Avrupa sendikacılığının, özellikle İngiliz İşçi Partisi, Alman Sosyal Demokrat Partisi ve İsveç Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni oluşturan İngiliz, Alman ve İsveç sendikalarının etkisiyle, bir «*işçi partisi*» teşkiline karar vermişlerdir. Ne var ki, bir işçi sınıfı partisi kurabilmek için gerekli teorik temelden yoksun bulunmaları ve bilinç taşıyıcı sosyalist aydınlara karşı kapalı davranmaları, bu yeni kuruluşu bir sosyal-demokrat çizgiye dahi getirememiştir. O kadar ki, TİP'in ilk genel başkanı Avni Erakalın, 1961 seçiminde, sağcı burjuva partisi YTP'nin aday listesinde yer almakta dahi sakınca görmemiştir.

Türk - İş bünyesindeki sendikacıların büyük çoğunluğu ise, tamamen ABD sendikacılığının etkisinde bulundukları, hatta Amerikan doları ile beslendikleri için kişisel çıkarlara göre yön değiştiren «*siyaset dışı sendikacılık*»ta direnmişler ve 12 sendikacının parti girişiminin karşısında yeralmışlardır. Amerikan sendikacılığının dümensuyundaki bu sendikacıların sonradan bir «Çalışanlar Partisi» denemesine girişmeleri, 1961 genel seçimlerinde kalburüstü sendikacılara burjuva partileri tarafından yeterince milletvekilliği verilmemesine karşı duygusal bir tepkinin ifadesi olmaktan öte anlam taşımamaktadır. Ancak, kurulmuş bulunan «*Türkiye İşçi Partisi*» ile kurulması tasarlanan «Çalışanlar Partisi» arasında uzun süre kamuoyunu meşgul eden çatışma, sosyalist yada radikal küçük burjuva aydınlarının işçi sınıfı hareketlerini etkilemek üzere ortaya çıkmalarıyla başlamıştır.

Memleketin kilit noktalarında bulunan «*seçkinler*»in imzalarıyla Türkiye'ye kalkınma yolu olarak yeni bir «*kemalist devletçilik*» anlayışını öneren Yön, Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy'un başını çektiği duygusal «*Çalışanlar Partisi*» hareketiyle derhal ilgi kurmuş ve onu yönlendirmeğe çalışmıştır.[1]

İşçi sınıfı ile toplumcu aydınların karşılıklı ilk yoklamaları yaptıkları bu döemde «sosyalizm» sözcüğü de, ürkek ifadelerle ve yozlaştırılmış bir anlamla Yön Dergisi sütunlarında görülmeğe başlamıştır. «Sosyalizm» kelimesini Yön'de ilk kullanan Abdi İpekçi'dir ve «*Sosyalizm, komünizmin panzehiridir*» diyerek Türkiye için «komünizm tehlikesine karşı» ıslahatçı bir sosyalizm, fabiancı sosyalizm önermektedir.[2]

Sosyalizm kelimesi tamamen yozlaştırılmış bir anlamda dergi literatürüne girdikten sonra Çalışanlar Partisi teşebbüsü de dejenere bir sosyal demokrat parti espirisi içinde geliştirilmiş, Yön, çeşitli sayılarında kol ve fikir işçilerini, çiftçileri, küçük esnaf ve aydınları bünyesinde toplayacak bir parti modelini empoze etmeğe çalışmıştır. Bu arada, sadece birkaç ilde örgütlenebilen, fakat politika hayatında isminden hiçbir şekilde bahsettiremeyen İstanbul'daki TIP'in kurucularını da «*Çalışanlar Partisi*» kadrosuna almak üzere yoğun bir kulis faaliyeti başlamıştır.

Ne var ki, Yön çevresinde toplanan ve işçi sınıfını da küçük burjuva reformist kadrolarının dümensuyuna takmağa çalışan radikal aydınların dışında, yıllardır sosyalist düşünceye sahip oldukları için burjuva diktatörlüğünün kahrını çeken yüzlerce sosyalist vardır ve bunlar, «*Çalışanlar Partisi*» hareketinin karşısında yeralmışlardır.

aydınların tip'e kabul edilmesi

Hem aralarındaki kişisel sürtüşmeler nedeniyle, hem de ilişkili bulundukları Kuzey Avrupa sendikacılığının etkisiyle Demirsoy liderliğindeki bir Çalışanlar Partisi teşebbüsüne katılmaya yanaşmayan TIP kurucuları, nihayet

(1) YÖN, 27.12.1961, s. 2
(2) YÖN 17.1.1962, s. 5.

partiye bir canlılık kazandırmak ve Yön'cülerin desteğindeki Çalışanlar Partisi teşebbüsünün gerisinde kalmamak için, 1 Şubat 1962'de partinin kapılarını sosyalist aydınlara açmağa karar vermişlerdir. Karar o gece yarısı bir sendikacılar heyeti tarafından Avukat Mehmet Ali Aybar'a iletilmiştir. Aybar, parti genel başkanlığını kabul etmek için, kendisine olağanüstü yetkiler tanınmasını, tüzük ve programın değiştirilmesini şart koşmuştur. Sendikacılar Aybar'ın şartlarını kabul etmişler ve 8 Şubat günü Aybar'ın hazırladığı programın esaslarını ve Aybar'ın genel başkanlığını kamuoyuna açıklamışlardır.

8 Şubat gece yarısı yapılan mülakat, bir yandan sosyalist aydınların TİP kadrolarında yeralmaları imkanını sağlarken, öte yandan da ilerideki yıllarda parti içinde büyük ihtilaflar çıkmasında ve parti yöneticilerinin oportunizme sürüklenmesinde en büyük rolü oynayacak denge hesaplarının tohumlarını atmıştır.

Aybar'ın genel başkanlığa gelmesinden ve sosyalist aydınların da partiye girmesinden sonra, Ankara'da Türk - İş'in ve Yön'ün başını çektiği Çalışanlar Partisi teşebbüsü bir süre daha sürdürülmüş, ancak Doğan Avcıoğlu, Sadun Aren, Muammer Aksoy, Türkkaya Ataöv, Mümtaz Soysal gibi aydınların hazırlık çalışmalarına katıldığı ve Yön'ün «*Konfederasyon yoluyla ve Seyfi Demirsoy'un Türkiye'nin her tarafında saygı gören ismi sayesinde ilk safhadaki teşkilatlanmanın bir hayli hızlı gitmesi muhtemeldir*» kehanetinde bulunmasına rağmen hareket kendiliğinden tasfiye olmuştur. Gerçi Çalışanlar Partisi teşebbüsünün iflas etmesinde sosyalist aydınların TİP'ten yana çıkmalarının rolu büyük olmuştur, ama asıl neden, seçimlerde umdukları parsayı toplayamayan Amerikancı sendikacıların kısa bir şantaj gösterisinde bulunduktan sonra ICFTU ve ALF-CIO'nin baskısıyla tekrar «*siyaset dışı sendikacılık*» hattına çekilmeleridir. Nitekim, Çalışanlar Partisi baş müteşebbisi ve Sosyalist Kültür Derneği kurucusu Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy, çok geçmeden sola ağır saldırılara başlamış ve 1962 yılı sonunda işi «komünizmi telin» mitingleri düzenlemeğe kadar vardırmıştır.

Rakip hareketin çökmesinden ve sosyalist aydınların kadrolarına girmesinden sonra Türkiye İşçi Partisi gerçek bir «*işçi sınıfı partisi*» olabilmiş midir?

Partinin karakterini ve amacını belirleyen 1962 tarihli tüzükte açıklandığı gibi, parti gerçekte bir sınıf partisi değil, «halkın partisi»dir, «*bütün emekçilerin partisi*»dir. TİP, işçi sınıfı yanında, bütün ırgat, küçük köylüler, aylıklı ve ücretliler, zanaatkarlar, küçük esnaf ve dar gelirli serbest meslek sahipleri, ilerici gençler ve toplumcu aydınları bünyesine kabul etmektedir. Aybar, teşkilata gönderdiği 7.11.1962 tarihli genelgede partinin en kısa zamanda aidat ödeyen 50.000 üyeye sahip olmasını hedef göstermiştir. İşçi sınıfı ideolojisi benimsetilmeden, teorik ve pratik eğitimden geçirilmeden partiye kabul edilecek 50.000 kişi ile bir sosyalist parti yaratılamayacağı muhakkaktır. Nitekim bu yüzden partiye çeşitli sınıflara ve ideolojilere mensup kimseler, hiçbir seçim yapılmadan alınmış ve tam bir kitle partisi yaratılmıştır. Hemen belir-

telim ki, TIP böyle yapmakla, sonradan üzerinde büyük tartışmalar çıkacak olan «*ittifaklar meselesi*»ni parti içerisinde gerçekleştirmeğe çalışmıştır. Böyle olunca da, partı içinde işçi sınıfının demokratik öncülüğünden söz edilmiştir. Ama, «*işçi sınıfının öncülüğü*» kavramı tam anlamıyla hiçbir zaman TIP saflarında açıklığa kavuşturulamamış, bu da ilerideki dönemde yeni ihtilafların ve çatışmaların çıkmasına sebep olmuştur

Oysa devrimci teori bize göstermektedir ki, *devrimci bir parti olmadan devrim yapılamaz.* Bu, sosyalistlerin en temel meselesidir. Parti işçi sınıfının örgütlü müfrezesidir. Bu müfreze içinde bu tür sınıflar arası ittifakların yeri yoktur. İşçi sınıfı partisi, ittifakları kendi dışında gerçekleştirir. İşçi sınıfının öncülüğü ise, işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel öncülüğü ile bir bütündür.[3]

«emekçi partisi»nde kişisel hakimiyet

Öz olarak bir «*emekçi partisi*» olmasına rağmen, partiyi kuran sendikacıların öze inmeden sadece biçimsel bir davranışla «*işçi*» kelimesinde direnmeleri nedeniyle, partinin adı «*işçi partisi*» olarak kalmıştır. İsmiyle tüzüğü bağdaşmayan parti, çok geçmeden kitlelerle temas kurar kurmaz, yapısal olarak derhal «*kitle partisi*» hüviyetine bürunmüştür.

Sendikacıların aydınlarla işbirliği de, geniş bir danışma havası içinde yürütülmek gerekirken, partinin sosyalist bir niteliğe kavuşturulması olanağı, sadece Aybar'ın tek seçiciliğine bırakılmıştır. Ve TİP'te kişisel yönetim, sanıldığı gibi son yıllarda değil, bu tercihin yapıldığı anda başlamıştır.

Genel Başkan Aybar, partinin yönetimine getireceği aydınları, geçmiş sosyalist eylem içindeki ağırlıklarına göre değil, kişisel yakınlıklarına ve yargılarına göre seçmiştir. Sendikacılarla kurduğu teke tek ittifakı da, biçimsel tüzük hükümleriyle devamlı kılmağa çalışmış, böylece işçi sınıfı öncülüğü kavramı, bu biçimsel tüzük hükümleriyle bir grup sendikacının önceliği ve ayrıcalığı haline getirilmiştir. Bu dayanakları arkasına aldıktan sonra Aybar, aydınlarla aydınlar ve aydınlarla işçiler arasında bir takım denge oyunları oynama ve bu oyunlarla tek yönetici durumunu devam ettirme imkanını bulmuştur.

Yapıdaki bu kaypaklığın yazılı ana metin olan tüzüğün ve genel merkezin açıklamalarıyla ve sosyalist ideolojiyle giderilmesi gerekirken, bu metinler sosyalist eğilimli aydınlara daha çok duygusal birer çağrı niteliği taşımaktan öteye gidememiştir. Yapıdaki ve yönetimdeki aksaklıklara rağmen TIP'in yıllarca hapishane köşelerinde çile çekmiş olanları da dahil, bütün sosyalistlerce desteklenmesi, 1962'den 1965'e kadar geçen üç yılda faşist zorbaların, işbirlikçi ajanların saldırı ve provokasyonlarını önleme, hareketin meşruluğunu sağlama endişesinin eseridir.

Bu meşruluğu kabul ettirme döneminde partiye sosyalistlerin yanında, muhakkak ki, reformistler de sızma

[3] **FARUK PEKİN**, Proletaryanın Örgütlenmesi, Ant, Haziran 1970, s. 175 2

imkanını bulmuşlardır. Böyle bir bünyeye sahip olan partinin, hiç şüphesiz, çok geçmeden bir arınmadan geçmesi gerekecekti. Ne var ki, bu arınmaya, sosyalistler kumanda edememişler, ana mekanizmayı elinde bulunduran Aybar ve ekibi, bu gelişmeyi, partinin sosyalist bir çizgiye getirilmesi doğrultusunda değil, kendi populist ve reformist kişisel yönetiminin sağlamlaştırılması doğrultusunda kullanmıştır.

yozlaştırılan «sosyalizm» kavramı

Çalışanlar Partisi fiyaskosuyla işçi sınıfına çengel atıp küçük burjuvazinin kuyruğuna takma hesapları iflas eden Yön ise «Kemalizmin altı oku, turk sosyalizminin temel taşlarıdır. Faşizm ve benzeri ideolojiler, komünizm belası, ancak böyle bir sosyalizmle önlenebilir.»[4] gibi yargılarla sosyalizm adına sosyalizm kavramını yozlaştırırken, işçi sınıfı öncülüğüne karşı savaşına da hız vermiştir:

«Sınıf önderliği meselesini sanki bugünün en hayati meselesiymiş gibi herşeyin üstünde sayan bir davranış, çeşitli sosyal sınıfların psikolojisini göz önünde tutmadığı için, hiç değilse taktik bakımdan hatalı olmuştur. Fakir ve mütevazı ailelerden gelen ordu, Türkiye'mizin ileri hamlelerinde dayanılacak en sağlam kuvvetlerden biridir Ordunun mutlaka faşizm getireceğini ileri sürenler, her şeyden önce Nasır denemesini aydınlığa çıkarmalıdırlar Nasır'ın bu yaz açıkladığı program, oldukça ileri sosyalist bir programdır.»[5]

İşçi sınıfı partisi olmadığı halde «*işçi sınıfı öncülüğü*»nu savunan ve bu kavramı tamamen yanlış açıklayan TIP ile hem «işçi sınıfı öncülüğü»ne karşı çıkıp hem de «*sosyalizm*» adına konuşan YÖN arasında bundan böyle ittifaklar, milli cephe, öncülük sorunları üzerine yıllarca sürdürülen tartışmalar, sağlam bir teorik temele dayanmadığı için, aslında sosyalizme eğilimli kamuoyunu yanıltan bir sağırlar diyalogu olmaktan öteye gidememiştir. Aslında YÖN'ün ortaya attığı «*yeni devletçilik*», «*Nasır sosyalizmi*», «*zinde güçler teorisi*» gibi kavramların sosyalistler arasında hiçbir şekilde ciddiye alınmaması gerekmekle beraber, devrimci teoride vazgeçilmez yeri bulunan «*ittifaklar meselesi*» parti dışı bazı sosyalistler tarafından bu dergi sütunlarında ortaya atılmış ve «*cephe tartışmaları*» bu dergi tarafından etkilenmiştir.

Aslında Aybar ekibinde ve Yön kadrosunda kutuplaşan tutarsızlıkların sürekli çatışma halinde olduklarını iddia etmek de mümkün değildir. Zira, hakim çevrelerin baskılarının arttığı belli dönemlerde Aybar, Yön'ün «*cephe*» anlayışına yaklaşmakta, hatta Yön'le özdeşleşmekte hiç de sakınca görmemiştir. Kaypak bir politikayla Aybar'ın getirdiği «*cephe*» görüşleri de, devrimci teorik temelden yoksundur.

Vatan Gazetesi'nde yayınlanan bir mülakatında Aybar, «*TIP bir doktrin partisi. Böyle bir partiyi gerekli kılan nedenler kangileridir?*» sorusuna verdiği cevapta, «*TIP, Atatürkçülükten hareket ettiği ve ilhamını günümüzün gerçeklerinden aldığı için de, Atatürkçülüğü de kalıp-*

[4] **MUZAFFER KARAN**, YÖN, 12 9 1962, s. 39.
[5] **D. AVCIOĞLU**, YÖN, 12.9.1962, s. 39

laşmaktan kurtaran, yüzde yüz yerli bir doktrin partisidir» diyerek *«sosyalist»* değil, *«kemalist»* bir kimlikle ortaya çıkarken, *«cephe»* konusunda da Yön'ün hararetle alkışladığı şu sözleri söyleyebilmiştir:

> . Gerici kuvvetlerin saldırganlıklarını artırdıkları şu günlerde Türk işçi sınıfının öncülüğü üzerindeki gereksiz tartışmaları bir yana bırakarak saflarımızı pekiştirelim. Atatürk ilkelerini, çağımız insan hak ve hürriyetlerini, emekten yana olmayı, barışçılığı bir platform olarak kabul edebiliriz. Bu cepheye ilericilik adına sadece laikliği veya kara çarşafla mücadeleyi savunandan toplumculara kadar herkes girmelidir. Birçok ilerici dernek ve yayınlar var; TİP var; bunlar arasında bağlantılar kurmak mümkündür ve zarurıdır. Bu işbirliği ilk olarak anayasaya aykırı kanunlar konusunda gerçekleştirilebilir ve gerçekleştirilmelidir.»(6)

tip'in ilk «cephe» denemeleri

TİP'in ideologları durumunda bulunan Behice Boran ve Erdoğan Başar da, Vatan'a yazdıkları yazılarda *«geniş cephe»*yi savunmaya başlamışlar, Avcıoğlu, bu gelişmeyi, *«ilerici cephedeki bu toplanma ve birleşme gayretini sevinçle karşılıyoruz»* diyerek ovmüştür. Cephe hareketi, 1962 kasımında İstanbul Beyaz Saray'da faşist ceza maddelerine karşı düzenlenen toplantıda zirvesine ulaşmıştır. TİP yöneticilerinin organize ettiği toplantıya partili partisiz, hatta burjuva partilerine mensup bir çok düşünür ve politikacı katılmış, faşist komandoların saldırılarına birlikte göğüs gerilmiş, neticede 10 kişilik bir *«faşizmle mücadele komitesi»* kurulmuştur. Bu ilk «cephe» hareketi bir başlangıç denemesi olması yönünden TİP için olumlu bir adımdır.

Ancak, Aybar'ın *«öncülük şartı olmayan cephe»*ciliği öylesine ileriye gitmiştir ki, partinin toplantılarının arka arkaya basılması üzerine Aybar başkanlığında bir TİP heyeti Ankara'da Başbakan İnönü'yü ziyaret ederek kendisine, *«yeni anayasa nizamının yerleştirilmesini, çağdaş medeniyete ulaşma çabalarının önemli bir merhalesi olarak gördüklerini, anayasayı hükümran kılma uğraşında olan bütün kuvvetlerin tabii müttefikleri olduklarını»* bildirmiş ve Ankara'dan büyük bir umut ve güvenle dönmüştür:

> «Sayın İnönü bizi büyük bir dikkatle dinlediler; sorular sordular. Bizde sayın başbakanın demokratik anayasa nizamını tehdit eden intikamcı faşist kuvvetlerin yarattığı tehlikeyi gördükleri intibaı uyandı. Sayın İnönü tarihi bir şahsiyettir İntikamcı faşist kuvvetlere körpe demokrasimizi çiğneme fırsatını vermeyeceğini düşünürüz.»(7)

İnönu'ye umut bağladıktan ve başbakandan *«meşruluk»* icazetini aldıktan sonra TİP yöneticileri, o sırada kurulan Sosyalist Kültür Derneği'ne ve onun sözcüsü Yön'e karşı yeniden şiddetle saldırıya geçmekte sakınca görmemişlerdir.

Kurucuları arasında Yön'cülerden başka, eski planlamacıların, Sadun Aren gibi müstakbel TİP yöneticilerinin, Seyfi Demirsoy gibi *«anti-komünist»* ve amerikancı

(6) VATAN, 24 9 1962
(7) TİP GENEL BAŞKANLIK GENELGESİ 14 1 1963,

sendika liderlerinin de bulunduğu Sosyalist Kültür Derneği'nin kuruluş manifestosu gerçekten «*sosyalizm*» kavramını yozlaştırmanın tescilli belgesidir:

«Türkiye'de toplumsal konular üzerine eğilenler, milliyetçi, hürriyetçi ve demokratik ilkelere dayanan bir sosyalizm anlayışı etrafında birleşmektedirler. Sosyalizm, insanca hedeflere yönelen ve doğmatik olmayan bilimsel yollarla toplum hayatını düzenlemek amacını güden bir sistemdir. Az gelişmiş bir toplumda aşırı sınıf çatışmalarını demokratik yollarla önlemenin tek yoludur Türk sosyalistleri [sosyalist karma ekonomi]yi benimsemektedirler.»(8)

İki «hürriyetçi sosyalist» yazar

Avrupa'daki sosyal demokrat ihanet partilerinin bağlı bulunduğu Sosyalist Enternasyonal'in de desteğini aldığı Yön'de açıklanan Sosyalist Kültür Derneği kurucularının sosyalizm üzerine kişisel görüşleri de hayli ilginçtir:

«Sosyalizmin milliyetçi ve istiklalci vasfı, din ve aileye karşı olmayan hüviyeti, hürriyetçi ve demokratik tutumu ve komünizmi önleyecek tek yol olduğu ilk planda belirtilecek meselelerdir.»(9)

Ve Sadun Aren'in sosyalizm anlayışı:

«Sosyalizm, birçok insanların kafasında kanlı ihtilaller ve totaliter idarelerle çağrışım halindedir. Bu gibi insanlar tamamiyle haksız değildirler. Gerçekten sosyalizm birçok memleketlerde ihtilal yoluyla iktidara gelmiş ve totaliter idarelerle yürütülmüştür. Türkiye'de de aynı yollarla gerçekleşeceğini zanneden kimseler, haklı olarak sosyalizme karşı çekingen davranmaktadırlar. Bu sebepten, sosyalizmin gerçekleşme yolunun diğer memleketlerin izlemiş oldukları yoldan farklı olacağını ortaya koymak lazımdır... Memleketimiz, totaliter, insafsız bir idare karşısında değildir. Demokratik düşünüş ve idare, hergün biraz daha kökleşmekte ve yerleşmektedir. Bu durum bir sınıf diktatörlüğünü, yani devlet kuvvetinin bir sınıf veya zümre yararına kullanılmasını geniş ölçüde önlemektedir. Demek oluyor ki, sosyalizm, bizde bir sınıf kavgası vasıtası veya zulme karşı bir isyan ve nefretin tezahürü değildir. Sosyalizmin bizdeki en büyük gerekçesi, kalkınma ve batılılaşmamızın yegane vasıtası, toplumumuzun ve dünya şartlarının bizi zorladığı bir sistem olmasıdır. İşte bu sebepten dolayıdır ki, sosyalizmin gerçekleşmesi için izlenecek yol ihtilalci değildir ve olamaz. Demokratik bir yolla iktidara geldikten sonra sosyalistlerin işleri totaliter bir şekilde yürütmeleri ihtimali yok mudur? Bu endişe yersizdir. Diğer partilerin totaliter bir idare kurmasını önleyen kuvvetler sosyalist partinin de aynı yola gitmesini önleyeceklerdir. Sosyalizmin en hakim niteliği, insancı ve dolayısıyla hürriyetçi oluşudur.. Sosyalizmin insancı (hümanist) yanını unutmamak ve daima hatırda tutmak lazımdır.»(10)

Görüldüğü gibi, Aybar'ın o zamanki «*cephe*» anlayışı nasıl ki küçük burjuva radikallerininkinden farklı değilse, Yön'cü ve Dernek'çilerin sosyalizm anlayışı, Aybar'ın yıllar sonra daha net hale getireceği «*hürriyetçi sosyalizm*» anlayışından pek de farklı değildir.

(8) **YÖN**, 16 1 1963, s. 57
(9) **D. AVCIOĞLU**, Yön,. 28.11 1962
(10) **SADUN AREN**, Yön. 8.2.1963, s. 60

Sosyalist Kultür Derneği'nin kuruimasından sonra Yön'cülerle Aybar ekibi arasında bütün köprüler atılmış, ancak bundan sonra iki kanat da, faaliyetlerini daha çok içe kapanık şekilde surdürmüşlerdir. Türkiye'de ilk defa olağanustü bir abone kampanyasıyla yüz bin liradan fazla para toplayarak yayınlanan TIP organı Sosyal Adalet'te Yön'le polemikten çok, partili yazar ve duşünürlerin kendi aralarındaki iç çatışmalar yeralmıştır.

tip içinde «cephe» çatışması

TIP içinde Aybar'ın klişeleşmiş «*öncülük*» ve «*cephe*» nazariyelerinin ötesinde teorik bakımdan ilk açılmayı «*Milli Demokratik Cephe*» önerisiyle Fethi Naci getirmiştir:

«Memleketimizdeki temel çatışma, birbirlerine çıkar bağlarıyla bağlı emperyalizm, toprak ağalığı ve büyük burjuvazi ile, bunların dışındaki büyük halk çoğunluğu arasındadır Büyük halk çoğunluğu derken aydınları, işçileri, köylüleri, memurları zanaatkarları, aydın gençliği, serbest meslek sahiplerini düşünüyoruz. Ulusumuzun bütün vatansever ve ilerici kuvvetlerinin emperyalizme ve gericiliğe karşı milli ve demokratik bir cephe kurmaları için gerekli objektif şartlar vardır. Çünkü tekelci sermaye bugün yalnız işçi sınıfının ve köylülerin değil zanaatkarların, küçük iş sahiplerinin ve aydınların da karşısındadır. Milli burjuvazi de bunların arasına katılabilir. Anti - emperyalist mücadelede bunların safı ilerici toplum kuvvetlerinin safı olmak gerekir

«Milli ve demokratik cephenin öncülüğü için ilk akla gelen elbette işçi sınıfı olacaktır. Ama bu, karmaşık bir oluşun sonunda ve somut mücadeleler içinde gerçekleşir. İşçi sınıfının öncülüğü meselesi, işçi sınıfının birliği derecesine, savaşçılığına, siyasi şuuruna, kendi partisine güven derecesine ve işçilerin köylülerle ittifakının gelişme derecesine bağlıdır. İşçi sınıfının köylülerle sıkı bir ittifak kurması, anti-feodal mücadelenin temel direğidir. Şehir küçük burjuvazisi, aydınlar, gençlik, serbest meslek sahipleri günümüz şartları içinde en kısa zamanda birleşilmesi zorunlu sosyal kuvvetlerdir. Bu aktif kitleyi kazanmak üzere çalışmak şarttır. Bu, günümüz şartları içinde işçi - köylü ittifakından çok daha acil bir meseledir.»(11)

Ancak, Fethi Naci de, bu yazısında partinin bir işçi sınıfı partisi olup olmadığına açıklık getirmemiştir. Fethi Naci'nin yazısı, «*milli burjuvaziyi de devrimci saflara aldığı*» için Behice Boran'ın şiddetli tepkisine yolaçmıştır:

«Faşizmle mücadeleye girişecek ilerici, milli demokratik cephenin toplumdaki kuvvet dayanağı nedir, ne olabilir? Emekçi halk kitleleri, özellikle - işçi köylü ittifakı. Şehir küçük burjuvazisi, aydınlar, aydın gençlik, serbest meslek sahipleri siyasi bakımdan aktiftirler, önemli rol oynarlar; elbette bunların milli demokratik cepheye kazanılması gereklidir. Milli burjuvazinin demokratik cepheye kazanılması meselesine gelince herşeyden önce bizde bu nitelikte bir burjuvazinin mevcut olup olmadığı araştırılmalıdır. Bugün görülen manzara, yerli sanayici grubun, yabancı sermayeye karşı direnişinden çok, onunla işbirliği etmek çabasında olduğudur Bu durumda faşizmin dayanağı olan kudretli sınıflara karşı dengeyi, ancak sayıları kalabalık, gerçek üretici oldukları için milli ekonomide yerleri önemli olan emekçiler kurabilir: Sanayi ve tarım işçileri ve fakir köylü.»(12)

(11) **FETHİ NACİ**, Sosyal Adalet, 19 3.1963, s. 1
(12) **BEHİCE BORAN**, Sosyal Adalet, 26 3.1963, s. 2

Fethi Naci ile Boran'ın «*milli burjuvazi*»nin yeri üzerine çatışmaları, partinin bilim ve araştırma bürosundaki çalışmalarda da başlıca ihtilaf konularından birini teşkil etmiştir.

TİP içinde teorik bakımdan bir başka önemli açılmayı da yine Fethi Naci'nin Selahattin Hilav ile birlikte hazırladıkları ve ilerde parti programını etkileyecek olan «*kapitalist olmayan kalkınma yolu*» önerisi teşkil etmektedir.[13] Böylece TİP'li yazarlar, önümüzdeki aşamanın sosyalist devrim aşaması olmadığını, demokratik görevlerin yerine getirilmesi ve sosyalizme geçiş için gerekli koşulların hazırlanması aşamasının mutlaka geçilmesi gerektiğini açıkça ortaya koyuyorlardı.

ilk «demokratik devrim» önerisi

Aybar'ın ve Yön'cülerin tutarsız «*cepheciliği*»ne mukabil, bu konuda teorik bir başka öneri de ilk defa 1962'de, Yön Dergisi'nin «*okuyucu mektupları*» sayfasında Mehmet Doğu imzalı bir mektupla getirilmişti:

«Gelişmesinin bu safhasında bulunan Türkiye'nin önündeki ödev, milli bağımsızlığını ve demokratik inkılabını gerçekleştirmektir. Demokratik devrim safhasında... işçi sınıfı öncülüğü konusunu baş mesele olarak ele alıp muhayyel «halkçı»lara çatmak pek olumlu ve yapıcı bir tutum sayılmaz. Elbette ki durumları uygun olan ilerici aydınlar İşçi Partisi saflarına katılmalı ve hem gerici cepheye karşı ve hem de parti içinde oportunizme karşı savaşmalı; özellikle devrimci işçi liderlerini, öncü kadroyu yetiştirmek, pratikte ve teoride eğitimini sağlamak için gayretlerini esirgememeli. dirler.»[14]

«*Demokratik Devrim*» terimini ilk defa ortaya atan bu mektup da, devrimcilerin ikili görevini, yani örgütlenme ve ittifak kurma görevlerini doğru olarak belirtmekle beraber, işçi sınıfının örgütsel, politik ve ideolojik öncülüğü sağlanmadan cephe kurulmasını önermekle sağ oportunizm çizgisinde kalıyordu.

Aybar'ın örgüt ve cephe konusundaki tutarsızlığı, hakim sınıfların baskılarına karşı mukabele biçimlerinde de kendisini gösteriyordu. Nitekim, zamanın iktidarının devrimci hareketlere karşı tehditkar bir tavır takınması üzerine Aybar, bir devrimci lidere yakışmayacak şu ifadeleri kullanmaktan çekinmiyordu:

«Memleketin yüksek menfaatleri, anayasayı yıkıcı faaliyetler konusunda da aynı uyanıklığın ve gerçekçi anlayışın gösterilmesini emrediyor. Yabancı bir devlet hesabına veya zor kullanarak iktidara geçmek ve demokratik sosyal anayasa rejimini devirmek veya tatil etmek amacında olanlar hakkında açık metinli hükümler, şuraya buraya çekilemeyecek kanunlar konmalıdır. (TİP Büyük Meclise pek yakında böyle bir kanun teklifi sunacaktır.) Bu gibi kimselerin yanılmadan teşhisine gidilmelidir. Geniş kadrolu ve her türlü teknik aletlerle donatılmış emniyet teşkilatının bilgi seviyesi

---

(13) **SOSYAL ADALET**, 19.3.1963 – 26.3.1963, s. 4-5
(14) **MEHMET DOĞU**, Yön, 14.11.1962, s. 48

daha da yükseltilirse, bu işin üstesinden gelinmesi zor olmayacaktır.»[15]

O sırada Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı'nın TİP'e girmesi üzerine parti bir çok anti-demokratik kanunlar gibi, 141-142. maddeler hakkında da Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açmış olmakla beraber, Aybar ayrıca 141 ve 142. maddelere yeni bir biçim verilmesi amacıyla bir kanun teklifi hazırlanmasını partili hukukçulardan istemiştir. Faşist maddelerin, değiştirilerek de olsa, uygulanmasını öngören böyle bir teklife partili avukatların çoğunluğu karşı çıkmışlar ve Aybar'a karşı ilk defa toplu bir muhalefet göstermişlerdir.

tip'in «populizm»e açılışı

Büyük kentler dışında ilk defa 12 Mayıs 1963'te Gaziantep'te yapılan TİP Genel Yönetim Kurulu toplantısı, Aybar ve arkadaşlarının populist eğilimlerinin gelişmesi bakımından bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Başlangıçta da tesbit ettiğimiz gibi, ismi «*işçi partisi*» olmasına rağmen TİP, gerek tüzüğüyle, gerekse yapısıyla bir «*sınıf partisi*» olamamış, bir «*emekçi kitle partisi*» niteliği göstermiştir. Adana ve Gaziantep'e yaptığı seyahat sırasında köylülerin TİP yöneticilerine büyük sevgi gösterilerinde bulunmaları, «*işçi sınıfının öncülüğü*» terimini dilinden düşürmeyen Aybar'ı bu ilke üzerinde de düşünmeğe sevketmiştir.

TİP'in katıldığı ilk mahalli seçimlerde, 9 il ve 31 ilçede 40 bine yakın oy alması üzerine, sınıf partisi niteliği tamamen inkar edilmiş ve 1964 senato seçimlerine girebilmek için sadece 13 günde 22 il ve 184 ilçede parti teşkilatı kurulmuştur.[16]

Bu kadar seri bir teşkilatlanma, özellikle Niyazi Ağırnaslı ve Orhan Arsal'ın diğer partilere mensup kimseleri, kişisel yakınlıklarından yararlanarak partiye transfer etmeleri, hattâ başka partilerin (çoğunlukla CKMP) tabelalarını indirterek yerine TİP'in tabelalarını astırtmaları suretiyle gerçekleştirilmiştir. Hiçbir seçime tabi tutulmadan ve işçi sınıfı ideolojisini benimseyip benimsemediği dikkate alınmadan, teorik ve pratik bir eğitimden geçirilmeden partiye alınan, hatta ilçe ve il yöneticileri durumuna getirilen üyelerle bir «*sosyalist parti*, bir «*işçi sınıfı partisi*» olmak iddiası tamamen iflas etmiş, TİP böylece parlementarizmin ve populizmin tuzağına tam anlamıyla düşmüştür.

1963 yılı sonunda İzmir'de yapılan TİP İl Kongresi'ne, kent işçilerinden çok köylülerin dinleyici olarak katılması üzerine Aybar, populizmde bir adım daha atmış ve programı hazırlamakla görevli parti etüd bürosuna «*işçi sınıfı öncülüğü*»nün Türkiye için geçerliliği konusunda tereddüde düştüğünü, köylülerin öncülüğünün düşünülebileceğini söyleyecek ve tüzükte bu yolda değişiklik yapılmasını isteyecek kadar ileri gitmiştir. Ancak etüd bürosu üyelerinin şiddetle karşı çıkması üzerine, teklifini derhal geri almak zorunda kalmıştır.

---

(15) **M. A. AYBAR**, Sosyal Adalet, 13.5.1963 s. 9
(16) **BİLDİRİ**, TİP Basın Bürosu, 11.12.1963

birinci büyük kongre'de çatışmalar

Parlementer mücadeleye bir an once girebilmek için (zira, seçim kanunu bir partinin milletvekili ve senato seçimlerine katılabilmesi için asgari 15 ilde bütün ilçeleriyle örgütlenmiş olmasını şart koşmaktaydı) TİP'i tam bir kitle partisi haline getiren Aybar, 1964 şubat ayında İzmir'de yapılan büyük kongrede kendisinin, yakın arkadaşlarının ve sendikacıların hakimiyetinin tehlikeye düşebileceği telaşına kapıldığı içindir ki, gerçek bir işçi sınıfı partisinin kadro ve demokratik merkeziyetçilik anlayışını bir kitle partisine uygulamaya kalkışarak tam bir çelişkiye sürüklenmiştir. Genel merkezin parlamentarist ve populist zaaflarıyla iktidar hırsının çatışması, ileride çeşitli sakıncaları görülecek olan uvriyerizmin, gençlik düşmanlığının, despotizmin ilk tohumlarının atılmasına sebep olmuş, bu yüzden partide ilk büyük bölünme patlak vermiştir.

Parti bir kitle partisi haline geldiği için, yeni kurulan il örgütlerinin de temsil edildiği kongrede, bundan böyle teşkilata genel merkezde daha fazla temsil hakkı tanımak üzere illerin 1000 üye yerine 500 üye adına bir delege ile büyük kongreye katılması, gençlik kolları genel başkanı ile il başkanlarının da tabii delege olarak kongreye gelmeleri önerilmiştir.

Bu öneriye şiddetle karşı çıkan genel merkez, «*Biz şimdiden şekli demokrasiye dayandırılarak yönetilmek istemediğimiz için büyük kongre delegasyonunu sınırlıyoruz*» savında bulunmuştur. Bu sav, gerçekten proleter ideolojisini benimsemiş, devrimci teorinin ilkelerine göre kurulan ve çalışan bir parti için geçerli olabilir. Ancak parlamenter hesaplar için adam transferiyle genişletilen bir kitle partisinde bu sav geçerli olmamaktadır. Aybar - Boran kliğinin delege sayısının artırılmasına karşı çıkmalarının asıl nedeni, henüz parti teşkilatıyla tam bir bağlantı kuramamış olmaları ve alelacele kurulan il ve ilçe örgütlerinin de o sırada Ağırnaslı ve Arsal'ın yakınlarının elinde bulunmasıdır. Nitekim Ağırnaslı ve Arsal'ı tasfiye ederek teşkilat üzerinde yeterli nüfuz ve kontrolu sağladıktan sonra Aybar-Boran kliği, teşkilatın delege sayısının artırılmasını kendiliklerinden isteyeceklerdir!

gençlik düşmanlığı ve uvriyerizm

Genel merkezciler İzmir Büyük Kongresi'nde sadece il delegelerinin artırılmasına karşı çıkmakla kalmamışlar, gençlik kollarının buyük kongrede temsil edimesine de şiddetle muhalefet etmişlerdir. Bu yoldaki teklif kongrede önce kabul edilmiş, ancak daha sonra genel merkezciler tarafından bu teklif yeniden görüşme konusu yaptırılmıştır. Genel merkezciler, gençliğin bağımsız hareket edemeyeceğini, partili gençlerin sadece emirlere itaat etmesi gerektiğini ileri sürerek biraz önce yapılan tüzük değişikliğini oy çokluğuyla iptal ettirmişlerdir. Böylece ilk defa gençliği resmen karşılarına almışlardır. 13 gün içerisinde

22 il ve 184 ilçede hiç tanımadıkları kimselere parti mührü teslim eden genel merkezciler, faşist zorbaların saldırılarına karşı partiyi bilinçli şekilde savunan, militanlık görevini yerine getiren gençlik kolu başkanlarından büyük kongre delegeliğini esirgemekle, aslında sosyalizmin bilimini öğrenmeğe daha açık ve daha dinamik unsurların kendi hakimiyetlerini sarsmasını önlemek istemişlerdir.

Aybar'ı genel başkanlığa tayin etmiş olan sendikacılar, kendilerinin yönetimde kalabilmelerini ve dolayısıyla Aybar'ın genel başkanlığını garantilemek için, genel yönetim kuruluna ve merkez yürütme kuruluna seçilecek kimselerin en az yarısının «*işçi*» olması gerektiğini, bu hususta yapılacak herhangi bir dikkatsizliğin partinin başına çok işler açabileceğini bildirmişlerdir. Tabii «*işçi*» terimi ile sendikacıları ve sendika üyesi işçileri kastediyorlardı. Nitekim Aybar da bu önergeyi hararetle destekleyerek «*işçi*» lere ve aydınlara ayrı ayrı oy verilmesini sağlayacak «*çift sandık*» usulünü empoze etmiştir. Böylece parti içerisinde «*uvriyerizm*»in, işçi-aydın düşmanlığının tohumları atılmıştır.

Bundan sonra yapılan çeşitli TİP toplantılarında, «*işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş olmak*» niteliği bir yana atılarak, «*üç dönüm toprağı bulunan yoksul köylü işçi kesiminden mi seçilmelidir, aydın kesiminden mi?*», «*kağıt helvacılar, köfteciler işçi kesiminden midir, aydın mıdır?*», «*asansörcüler işçi midir, değil midir?*» gibi biçimsel tartışmalar sürüp gitmiş, bu arada maddi durumları işçilerden de, yoksul köylülerden de kat kat iyi, ideolojik seviyeleri ise yetersiz küçük burjuva kökenli profesyonel sendikacılar «*işçi*» kisvesi altında ayrıcalıklı olarak yönetim kurullarına otomatikman girmişlerdir.

tip'te despotizm ve tasfiyeler

Bu gençlik düşmanlığının, despotizmin ve uvriyerizmin partideki sosyalistler arasında tepki yaratmaması düşünülemezdi. Nitekim kongreden hemen sonra 22 partili genel başkanlığa başvurarak büyük kongrenin yeniden toplanmasını ve bu hatalı uygulamanın düzeltilmesini istemişlerdir. Ancak genel merkez bu ilk toplu muhalefet hareketini disiplinsizlik sayarak merkez yürütme kurulu üyeleri *İsmet Sungurbey* ve *Doğan Özgüden*, genel yönetim kurulu üyesi *Fethi Naci*, Gençlik Kolları Genel Başkanı *Ali Yaşar*, *Ömür Candaş*, *Edip Cansever*, *Muzaffer Buyrukçu*, *Demir Özlü* ve *Nurettin Akan*'ı haysiyet divanına sevketmiştir. Sungurbey ve Özlü bunun üzerine partiden istifa etmişler, diğerleri ise ihraç edilmişlerdir.

Ancak partideki bu ilk muhalefet hareketini yürütenler, «*partinin gerçekten bir işçi sınıfı partisi niteliği kazanması*»nı sağlamak için mücadele etmekten çok, TİP'i «*emekçi partisi*» niteliğinde kabul ederek genel merkez despotizmine muhalefet, uvriyerizme ve «*gençlik düşmanlığı*»na karşı mücadele çizgisinde kalmışlardır.

Birinci TİP Büyük Kongresi'nin en önemli sonuçlarından biri de, halen yürürlükte bulunan TİP Programı'nın kabul edilmesi olmuştur. Gerek hacmi, gerekse kap-

sadığı konular bakımından diğer partilerin programlarına göre büyük farklılık göstermekle beraber, «*kapitalist olmayan yol*»u esas olan TİP programı, gerek Türkiye'nin sosyo - ekonomik yapısının bilimsel şekilde tesbiti, gerekse devrim stratejisinin devrimci teorinin ışığında çizilmesi bakımından büyük eksiklerle doludur. (TİP programı ile ilgili eleştiriler gelecek sayımızda yeralacaktır.)

Parti genel merkezinde mutlak hakimiyet kuran Aybar - Boran - sendikacılar kliği, giderek populist bir tutumla parti teşkilatında da hakimiyetini kabul ettirmiş, Anadolu teşkilatı üzerindeki etkileri bakımından kendilerine rakip saydıkları eski genel sekreter Orhan Arsal ile Ankara İl Başkanı ve Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı'yı da ilk fırsatta tasfiye etmişlerdir. Ağırnaslı'nın ihraç edilmesinin nedenleri, bir «*işçi partisi*» açısından hayli ilginçtir: Dinlenmek üzere gittiği Avrupa'da dinleneceği yerde Macaristan'a ziyarette bulunmak, Peşte Radyosu'nda konuşmak, Bertrand Russell'la görüşmek... Bu teröre rağmen, parti içinde yine de, bazı direniş belirtileri görülmekte, örneğin Muvaffak Şeref genel yönetim kurulunda Aybar'ı eleştirmekte, partinin genel başkanı da bu genel yönetim kurulu üyesinin üzerine yürüyerek kendisini yakapaça dışarı attırmaktadır.

«cephe» konusundaki tutarsızlıklar

Birinci Büyük Kongre'den sonra TİP yöneticilerinin «*cephe*» konusundaki tutarsız ve hiçbir teorik temele dayanmayan beyanları sürüp gitmiştir.

Behice Boran, Sosyal Adalet'te «*İlerici kuvvetlerin, halk kitlelerinin bir an önce kendi partilerini kurup genişletmeleri, hem de ilerici amaçlara yöneltilmiş çeşitli dernekler halinde teşkilatlanıp güçbirliği ederek parti etrafında bir kümelenme meydana getirmeleri gecikmeye gelmez bir zorunluluktur*» demektedir.[17]

1965 şubat'ında yayınlanan bir merkez yürütme kurulu bildirisi'nde de «*milli cephe*»den, «*demokratik Türkiye*»den söz edilerek, «*Tıpkı kurtuluş savaşı yıllarında olduğu gibi, milletimizin bütün namuslu, yürekli ve gerçekten yurtsever kuvvetlerinin bir milli cephe halinde işbirliği etmeleri ve tartışmaları kutsal bir odevdir. Yaşasın yarının Demokratik Turkiyesi!*» denilmektedir.

Parti organı Sosyal Adalet'te Kenan Somer, emperyalizme karşı, derebeyliğe karşı, demokrasi için bir «*yurtsever sınıflar bloku*»nun «*Turkiye için sadece teorik değil, belki daha çok pratik bir önem taşıdığından*» söz ederek Chesneaux'nun «*Milli Demokrasi*» başlıklı bir yazısını sunmaktadır.[18]

Bu sırada Amerika'nın bir tertibiyle iktidardan düşürülen CHP'de «*ortanın solu*» eğilimlerinin belirmesi üzerine bazı TİP'e yakın yazarlar, örneğin Aybar'ı «*kıdemli toplum savaşçısı, yürekli aydın*» olarak niteleyen Erdoğan Başar (Berktay), TİP'lileri CHP ile birleşmeğe davet ediyordu:

(17) **BEHİCE BORAN,** Sosyal Adalet, Mayıs 1964
(18) **KENAN SOMER,** Sosyal Adalet, Mart 1965

«CHP ve TİP bağımsız ve şahsiyetli, haysiyetli bir dış politikanın savunucusudurlar... TİP'liler CHP'ye yüklenmezlerse kendilerinin CHP'nin bir kolu, bir muvazaa partisi diye halkın gözünden düşeceklerini zannedebilirler. Bundan kurtulmanın yolu zemine ve zamana uymayan gerçek dışı tenkitlerle CHP'ye pir aşkına yüklenmek değildir. İstiklalciler, milliciler! Bugün için birleşemezsiniz, hiç değilse birbirinize yüklenmeyiniz. Bu, yarınki birleşme imkanlarınızı zedeleyebilir. Ama birleşebilirsenız, milli bağımsızlık ve anayasa etrafında toplanın...» (19)

yön «demokratik devrim»e sahip çıkıyor

Başar'ın yazısından dört hafta sonra da, ileride Türkiye sosyalist hareketinde büyük yankılar yaratacak olan «*DEMOKRATİK DEVRİM*» görüşü, Yön'de dergiye mal olan imzasız bir yazıyla açıklanıyordu:

«Türk sosyalizmi bilimsel toplumculuğun ışığında, ama her türlü dogmacılıktan, taklitçilikten, tekerlemecilikten kaçınarak, gaziler çağından ta istiklal savaşına kadar kendi milli tarihinden destek bulan Türkiye'nin, doğunun ve güneyin milli bağımsızlık savaşı içinde sosyalizme yönelmiş milletlerle kader birliği durumunda olduğunu kavramış bir sosyalizmdir. Ancak bugün Türk toplumunun önünde duran görev, sosyalizmi kurmak görevi değildir. Yönümüz sosyalizm olmakla beraber, Türk sosyalistleri için bugünün ödevi, Türkiye'nin bütün ilerici güçleriyle beraber DEMOKRATİK DEVRİM'i bütün derinliğiyle başarmaktır.»(20)

Ve hemen ardından da Doğan Avcıoğlu, bir süre önce Kenan Somer'in lanse ettiği «*milli demokrasi*» kavramına sahip çıkmaktadır:

«İlerici güçler, mevcut burjuva demokrasisini milli bir demokrasi haline getirmeğe çalışacaklardır. Milli demokrasi, burjuva demokrasisinden farklıdır. Zira bu tip demokraside, milli burjuvazinin egemenliği kesindir. Milli demokrasi, sosyalist demokrasi de değildir. Zira bu tip demokraside işçi sınıfı egemen durumdadır. Diktatörlük ve despotizm metodlarını reddeden milli demokrasi, toplumun antiemperyalist ve antifeodal bütün güçlerini temsil eden bir karma tiptir. Milli demokrasiде emekçiler iktidarı milli burjuvazi ile paylaşmakla beraber, kuvvet ilişkileri emekçiler yararına değişir.»(21)

seçimlerde tip-chp çatışması

Ne var ki, TİP'in ilk defa katılacağı genel seçimler dolayısıyla parlamenter mücadelenin doruğuna yaklaşılmış bulunması, «*CHP ile birleşmekten*», «*CHP'nin sola açılışından, antiemperyalist nitelik kazanmasından*» söz eden yazılara karşı birçok TİP'lide tepki yaratmıştır. Çünkü TİP'liler, kendilerine tek mücadele yolu olarak kabul ettirilen parlamenter mücadelede, CHP'den oy çelememekten, hattâ ona oy kaptırmaktan endişe etmektedirler. «*Demokratik Devrim*», «*milli demokrasi*» gibi kavramların, «*işçi sınıfı öncülüğüne karşı ve zinde kuvvelerin öncülüğüne taraftar*» olduğu bilinen Yön Dergisin'de geliştirilmesi ise, TİP'lilerin bu tepkiyi «*işçi sınıfı öncülüğü*» adına gösterir görünmelerini mümkün kılmıştır.

(19) **ERDOĞAN BAŞAR**, Yön, 9.4.1965, s. 106
(20) **YÖN**, 7.5.1965, s. 110
(21) **D. AVCIOĞLU**, Yön, 14.5.1965, s. 111

TİP'li doçentlerden Burhan Cahit Ünal, tepkisini şöyle dile getirmektedir:

«CHP ile TİP'i aynı cephede görmek ve göstermek çabaları, AP ve yabancı sermaye çevrelerinin bir seçim taktiği ve bazı romantik toplumcuların bir yakıştırmasından ibarettir .. Muhalefet toplumcusu CHP'ye taviz tanımak, toplumcu akımı, hiç de layık olmadığı halde, CHP'nin liderliğine terketmek olur.»(22)

Bir başka TİP'li doçent, Suat Aksoy da, şu tepkiyi göstermektedir:

«TİP ile CHP arasında, bilhassa böyle bir seçim öncesinde, kurulmamış, ortak noktaları tesbit edilmemiş herhangi bir cephe birliği söz konusu değildir. Sadece AP'yi hedef almak ve CHP'yi tamamen bir yana bırakmak, TİP'in oylarının CHP'ye kaymasına sebep olur. Bunun için partiler arasında esas çelişkiyi unutmamak ve AP ile CHP'yi halka birlikte tanıtmak gerekiyor.»(23)

tip yöneticileri koalisyon peşinde

Ne var ki, TİP'li yazarların CHP karşısındaki bu hassasiyetine rağmen, 1965 seçimlerinde AP'nin azınlıkta kalacağını ve CHP'nin TİP ile koalisyona gidebileceğini düşleyen TİP liderleri, Yön'e «*geniş cephe*»ci, hatta «*uzlaşmacı*» demeçler vermekten de çekinmemektedirler Örneğin Genel Yönetim Kurulu üyesi ve İstanbul Milletvekili Adayı Prof. Sadun Aren açık seçik şunları söyleyebilmektedir:

«Koalisyon, TİP'e en yakın olan partilerle ve belirli konularda sarih anlaşmaya varılarak yapılabilir. Bu şartlar nelerdir? Bir defa bağımsız bir dış politikaya yönelmiş olan tutum sürdürülmeli, tek taraflı dostluktan çok taraflı dostluklara geçilmelidir. Dış politikada bağımsızlığı amaç edinmiş bir tutum esastır. İç politikada TİP programı emekten yana planlı bir devletçiliği öngörmektedir. Bir koalisyonda tabii ki bunların hepsini gerçekleştirmek mümkün değildir. Ama bir anlaşma, kalkınmamız için devlet elinde bulunması zorunlu olan alanlarda bugünkü durumu düzeltecek tedbirler alınmasını gerektirir. Partimiz, yetersiz de olsa, programı istikametindeki kalkınmayı hızlandıracak tedbirleri kabule hazırdır. Bir koalisyonda, petrol kısmı dışındaki yabancı şirketler, mesela fiyat kontrolları yoluyla fahiş kârları durdurmak ve yeni yabancı şirketlerin gelmesini önlemek şartıyla, belirli bir süre muhafaza edilebilir. Koalisyon elbette ki karşılıklı fedakarlığı gerektirir. Amma fedakarlık sosyal adalet ve kalkınma yönünde ileri bir gidişi sağladığı ölçüde anlam taşır. Ancak bu anlamda fedakarlıklara hazırız.»(24)

Bazı TİP'li yazarların AP-CHP cephesine şiddetle karşı çıkmasını «cephe boğunculuğu» ile suçlamakla birlikte Yön de yüksek yöneticilerin uzlaşmacı tutumundan memnundur. Avcıoğlu artık TİP'in seçim bürosunda fiilen çalışmakta, hakim çevrelerin saldırılarına karşı TİP'i şöyle savunmaktadır:

«Çıkarcı çevrelerin TİP'i komünistlikle suçlamalarına rağmen, partinin programı sosyalist bir program dahi değildir. Program, emekçilerin üstünlüğüne dayanan bir demokratik yönetim altında kapitalist olmayan bir kalkınma yolu esasını getirmektedir »(25)

(22) **B. C. ÜNAL**, Sosyal Adalet, Ağustos 1965
(23) **SUAT AKSOY**, Sosyal Adalet, Ağustos 1965
(24) **SADUN AREN**, Yön, 3.9.1965, s. 127
(25) **D. AVCIOĞLU**, Yön, 3.9.1965, s. 127

seçim başarısızlığı ve «cephe»nin çöktüşü

Türkiye'de *«cephe»* meselesinin çıkmaza girmesinin temel nedeni, herhalde, TİP'in gerçek bir *«işçi sınıfı partisi»* değil, bir *«kitle partisi»* olarak, *«işçi sınıfının öncülüğü»* kavramını yanlış değerlendirmesi, devrimci teorideki cephe koşullarının bilinmemesi, tamamen parlamentarist bir anlayışla, seçimlerde hiçbir hazırlık yapılmadan cephe tartışmalarının açılmış olmasıdır. TİP yöneticileri ve yazarları, muhtemel bir seçim zaferi halinde CHP-TİP koalisyonunun kurulmasını *«cephe»* zannederlerken, Yön de *«cephe»*nin somut olarak asıl kurulacağını açıklamadan seçim mücadelesinin doğal sertliğini *«cephe bozgunculuğu»* olarak görmek hatasına sürüklenmiştir. Nitekim seçim sonuçları alınıp da, ne TİP'in, ne de CHP'nin beklenen neticeyi elde edemedikleri ve AP'nin tek başına iktidara geldiği anlaşılınca, parlamento temeline dayan bütün koalisyon ve cephe hesapları allak bullak olmuş ve araya uzun bir suskunluk, sessizlik dönemi girmiştir.

Kampanyada bol bol kullandıkları *«Nasırlı eller meclise»* sloganını ayaklar altına alarak liste oyunlarıyla parlamentonun lüks salonlarına giren TİP'in küçük burjuva milletvekillerinin kürsü atraksiyonlarını bir süre temkinli şekilde izleyen Doğan Avcıoğlu, nihayet *«küçük burjuva önculuğu»*ne dayanan cephe anlayışını bir 27 Mayıs yıldönümünde açık seçik dile getirmiştir:

> «Emperyalizme bağımlı ülkelerin temel çelişmesini bugün en derinden duyanlar ve bilincine varanlar, genellikle küçük burjuva çevrelerinden çıkan ve siyasi edebiyatımızda artık yerleşmiş bir deyimle ZİNDE KUVVETLER adı verilen güçlerdir. Üçüncü dünya ülkelerinin birçoğunda da görüldüğü üzere ekonomik ve politik bağımsızlık mücadelesinin öncülüğünü, istesek de istemesek de, onlar yapmaktadır... Batı toplumları için doğru olan ve oradaki toplumsal güçler dengesini göz önünde tutarak «işçi-burjuva» çelişmesine dayandırılan düşüncelerin etkisi, Türkiye'nin bu temel gerçeğini görmemize engel teşkil etmelidir.»(26)

«tip tartışmaları»na katılan tip'liler

TİP yoneticileri ve parlamenterleri, seçimden beri artık *«aşama»*, *«cephe»* meselelerini unutmuşlar, *«1970'te başa güreşeceğiz»* diyerek dört yıl sonra tek başına sosyalist iktidarı ve sosyalist düzeni sandıktan çıkarak kurmak hesaplarına dalmışlardır. Sosyalist iktidar için tek araç olarak parlamentoyu yeterli görmekte, işçi ve köylü kitlelerine dışarıdan bilinç vermek yerine, onların duygularını okşayarak ilkel bir populizm içinde oy hesaplarıyla sosyalist devrim yapacaklarını düşlemektedirler. İşte bu ortamda *«küçük burjuva öncülüğü»*nden dem vuran Avcıoğlu'nun yazısı, dikkatleri tekrar *«cephe»* ve *«öncülük»* meselelerine çekmiştir. Ancak, TİP yöneticileri ve parlamenterleri bu defa katıdırlar. Cephe, antiemperyalist mücadele, herşey TİP'in içinde ve TİP yöneticilerinin emri altında olmalıdır.

(26) **D. AVCIOĞLU**, Yön, 27 5 1966, s. 165

TİP yöneticileri bir türlü özünü ve biçimini kavrayamadıkları işçi sınıfı öncülüğü konusunda lafzan ne kadar haklı görünürlerse görünsünler, parlamenter, populist ve despot tutumları, evvelce TİP'i desteklemiş eski sosyalistlerde, hatta TİP üyelerinde dahi tepki yaratmağa başlamış, bu yüzdendir ki, Doğan Avcıoğlu'nun 17 Haziran 1966 tarihli Yön'de başlattığı «*TİP TARTIŞMALARI*» TİP'teki kısmen teorik, kısmen duygusal bölünmelerin kadrolaşmasına yolaçmıştır.

Programın yetersizliği, uvriyerizm, gençliğe karşı tutum, parlamento çalışmalarının güçsüzlüğü, «*dış politikada Çağlayangil'in teşekkürlerini kazanacak ölçüde tutarsız bir Kıbrıs tezi savunulması*» Avcıoğlu'nun eleştirilerini somut planda haklı kılmaktadır. Ancak, teorik planda Avcıoğlu'nun eleştirileri, evvelce kendisinin küçük burjuvazinin öncülüğünü savunduğu bilindiğinden, somut plandaki haklı eleştirilerini de TİP tabanında tepkiyle karşılanmasına sebep olmuştur.

Avcıoğlu'nun TİP eleştirilerine TİP'liler adına ilk cevap TİP Ankara İl Gençlik Kolu Başkanı (şimdiki Dev-Genç Genel Başkanı) Attila Sarp'tan gelmiştir:

«TİP kurulup sayın Mehmet Ali Aybar ve arkadaşlarının partiye katılmasından hemen sonra partimize gençlik tarafından büyük bir akımın başladığı gerçektir. Partimizin birinci büyük kongresine yapılan teklifin yeni bir sosyalist partinin o günkü şartlara göre kabul edemeyeceği bir teklif olduğu da bizzat partili gençler tarafından kabul edilmektedir. Uygulaması yapılamayacak olan böyle bir teklif elbette reddedilecektir. Bunu TİP'in gençliğe gereken ilgiyi göstermediğine bir işaret saymak yanlıştır.»[27]

Sarp'ın bugün TİP dışında bir gençlik örgütünün başında ve partinin gençliğe karşı tutumuna muhalif durumda bulunması, Yön'e verilen ilk cevabın talihsizliğini kanıtlamaktadır.

Yön'e verilen ikinci bir talihsiz cevap, TİP Genel Yönetim Kurulu üyesi Rasih Nuri İleri'ye aittir. İleri demektedir ki:

«İki ayrı mücadele yok, bir tek mücadeledir. Sosyalist bir düzen kurulmadan milli bağımsızlığa kavuşamayız. Milli bağımsızlık ancak iç ve dış sömürücü güçlerin kırılması ile elde edilebilir. TİP'in görevi, CHP'deki ve diğer partilerdeki hakiki milliyetçi unsurlara milliyetçilik ve sosyalizmin bir tek davadan ibaret olduğunu göstermektir. Antiemperyalist mücadele, emperyalizmi yurda sokan kapitalizme karşı mücadeleden ayırdedilirse, bu bir CHP oyunundan ileriye gidemez.»

Ne gariptir ki, bir yıl geçmeden aynı Rasih Nuri İleri, «*milli demokratik devrim*» görüşünün en hararetli savunucularından biri kesilecektir.

mihri belli ve sivil-asker aydın zümre

Mihri Belli'nin «*MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM*»in teorisyeni olarak ilk defa sahneye çıkışı, bu TİP TARTIŞMALARI sırasında Yön'e yazdığı «*E. Tüfekçi*» imzalı bir yazı ile olmuştur. Aslında daha önce Yön'de bu konuda yayınlanan yazılarda da Mihri Belli'nin etkisi, yol göstericiliği olduğu bilinmekteydi.

(27) **ATTİLA SARP**, Yön, 1.7.1966

Belli'inin bu ilk imzalı yazısı, birçok teorik doğrular içermekle beraber, Türkiye'de feodal ilişkilere ağırlık tanıması ve maksist-leninist temel eserlerde ve dünya devrimci pratiğinde görülmemiş bir biçimde teoriye aykırı «*sivil-asker aydın zümre*»ye olağanüstü devrimcilik misyonu tevcih etmesi bakımından büyük tepki yaratmıştır:

«Türkiye'de feodal güçler, ülkenin birçok geri kalmış bölgelerinde ekonomiye hükmetmekle kalmamakta, ideolojisi ile feodalizm, Türk toplumsal hayatını her yönden etkileyebilmekte, Türk ulusunun gerçek birliğini engellemektedir.»

«Gerek demokratik devrim aşamasında, gerekse onu izleyecek olan sosyalist devrimde proletaryanın en devrimci sınıf olarak devrimci çizgiyi sonuna kadar izlemesi ve tarihsel gelişmeye damgasını vurması mukadderdir. Küçük burjuvazi, milli burjuvaziden ayrı olarak ele alınmalıdır. Komprador kapitalizmi ile sınıf çıkarı asla bağdaşmayan küçük burjuvazi bilinçlendiği ölçüde devrimden yanadır Hem demokratik devrimden yana, hem sosyalist devrimden yana... Küçük burjuva kökten gelme asker-sivil bürokrat aydın zümre (öğrenci gençliği ve meslek erbabının çoğunluğu dahildir) küçük burjuvazi içindedir. **Ama asker-sivil aydın zümrenin durumu özel olarak ele alınmalıdır.** Asker-sivil aydın zümre ile komprador-feodal ağa ittifakı arasında bir uzlaşmayı mümkün kılacak maddi temel Türkiye'de yoktur. Bugün Türkiye'de bir genelkurmay başkanı orgeneral, göğsünü gere gere 1,5 odada oturduğunu söyler ve bunu kimse yadırgamaz. Yüz yıldan uzun bir süre Türkiye'nin kaderine hükmetmiş olan asker - sivil bürokrat zümre, bir geçmişin, bir geleneğin temsilcisidir. Bu miras elbette ki zümrenin politik bilinci üzerinde etkili olmaktadır. Asker - sivil aydın zümrenin ideolojisinin günümüz koşullarına uydurulmuş bir kemalizm olduğu söylenebilir. Asker-sivil aydın zümre, gerek kök bakımından, gerek genel durum bakımından içinde sayılması gerektiği Türk küçük burjuvazisinin en bilinçli kolunu, bu sınıfın öncü müfrezesini teşkil etmektedir. Kesin olarak demokratik devrimden yanadır, sosyalist devrime karşı olması için sınıf açısından bir neden yoktur.»[28]

Bu tartışmalarda, TİP'in sorumlu mevkilerinde bulunmuş olan Muvaffak Şeref ve Aslan Başer Kafaoğlu'nun da, Mihri Belli'nin görüşlerine yakın görüşler savunmaları dikkati çekmiştir.

tip'in parlamentarizmi ve aybar'ın dönüşü

Gerek Belli'nin, gerekse Avcıoğlu'nun yazılarında «*milli demokratik devrim*» açısından sınıf tahlilleri yapılırken, «*ara tabakalar*» denilen sivil - asker aydın zümreye olağanüstü önem verilmesi, marksist - leninist literatürde ikili karakteri, kaypaklığı çeşitli örneklerle saptanmış bulunan küçük burjuvaziye «*sonuna kadar devrimci*» bir nitelik atfedilmesi, buna karşılık gerçek devrimci, sonuna kadar devrimci işçi sınıfının ve onun temel müttefiki yoksul köylülerin birkaç kelimeyle geçiştirilmesi, birçok sosyalistte haklı tepki yaratmıştır. Çoktan popülizme ve parlamentarizme sürüklenmiş olan, «*işçi sınıfı öncülüğü*»nü uvriyerist ve despot yönetimlerini sürdürmek için lafta savunan TİP yöneticileri ise bu tepkiden yararlanarak muarızlarını topyekun işçi sınıfı düşmanı olmakla suçlamaya başlamışlardır. Tam bu sırada

(28) **E. TÜFEKÇİ**, Yön, 5 8 1966, s. 175

TİP ile «*orta sol*» CHP arasında «*solculuk*» adına oy mücadelesinin şiddetlenmesi, milli demokratik devrim görüşünün sözcülüğünü yapan Yön'un de TİP'i şiddetle eleştirirken CHP'den devamlı surette umut verici şekilde söz etmesi, TİP tabanının da yöneticilere ayak uydurmasına sebep olmuştur.

Ne var ki, TİP yöneticilerinin ve parlamenterlerinin teorik yetersizliklerinin yanısıra, kişisel küçük burjuva davranışları da, tüm demagojilerine rağmen, sosyalist kamuoyunda puan kaybetmelerini onleyememiştir. Örneğin Şekerbank'ın parlamento üyelerine bir nevi haraç verir gibi açtığı 15'er bin liralık kredilere TİP parlamenterleri en başta el atmışlardır. Sosyaliste yakışmayacak bu davranışlarını TİP parlamenterlerinin «*Ne yapalım, 3700 lira ile geçinemiyoruz*» şeklinde açıklamaları üzerine Avcıoğlu, «*Proletaryanın temsilcileri 3700 lira ile geçinemezlerse, onların burjuva temsilcilerinden ne farkları kalmıştır?*» sorusunu sorarak kendi iddialarına ve görüşlerine güç kazandırmıştır.[29]

Bu 15 bin liralar meselesinde Aybar'ın tavrı, kendisinin tutarsızlığını ve ikili davranışını bir kez daha göstermiştir. Bilindiği gibi TİP Birinci Büyük Kongresi'nde Aybar tam bir uvriyerist tutumla, işçi-aydın ayrımını ortaya atmış ve bunu yıllarca da savunmuştur. Ne var ki, milletvekillerinin 15'er bin lira alması ve bu milletvekillerinden hiçbirinin de «*nasırlı eller*»den olmaması karşısında tabandan yükselen protestolar ve «*aydın*» milletvekillerine saldırılar, Aybar'ı telaşlandırmış ve bu defa şu muhteşem dönüşü yapmasına yolaçmıştır:

«Aydın düşmanlığı, 10 Ekim'den sonra milletvekillerinin her vesileyle yıpratılmasına teşebbüs şeklini almıştır Milletvekilleri aleyhinde bir hava yaratılarak partide «işçi-aydın» ayrılığının körüklenmesine izin verilmemelidir. Bu kışkırtmaların, sosyalizmin temel şartı olan kol ve kafa emekçileri arasında kardeşlik, işbirliği ve dayanışmayı zedeleyeceği asla akıldan çıkarılmamalıdır » (Yön, 26.8.1966, S 178)

Ne gariptir ki, aynı Aybar, iki yıl önce «*kafa ve kol emekçileri arasında ayrım yapılmasına*» karşı çıkan partilileri TİP'ten ihraç ettirmekte hiç tereddüt göstermemişti!

genel merkez karşı saldırıya geçiyor

Bu sırada Aybar'ın bilimsel sosyalist teoriyi ve dünya devrimci pratiğini hiçe sayan populist tutumu iyice sırıtmağa başlamıştır. Artık bilimsel sosyalizmin temel kitapları da reddedilmekte ve Aybar, «*Türk sosyalizminin kitabını A'dan Z'ye kadar hergünkü mücadelemizle biz, yani TİP'liler, hep beraber yazacağız. Ve de yazmaktayız*» demektedir.[30]

Gerek Birinci Büyük Kongre'deki çatışmaların, gerekse teorik bakımdan son zamanlarda başlayan iç kavgaların yansımaları artık TİP'in çeşitli kademe kongrelerinde de görülmeğe başlamıştır. İstanbul İl Kongresi'nde «*milli demokratik devrim*» görüşünü benimseyenler ilk

[29] **YÖN**, 5.8.1966, s. 175
[30] **YÖN**, 2.9.1966, s. 179

gövde gösterisini yapmışlardır. Kongreden önce 19 ilçeden 11'inin bazı yoneticileri bir araya gelerek il kongresinde ve ikinci büyük kongrede izleyecekleri hareket hattını tesbit için görüşmelerde bulunmuşlardır. Ancak genel merkez, bu toplantıya katılanları da derhal «*genel merkez organlarını ele geçirmek, birlik ve beraberliği bozucu hizip faaliyetlerinde bulunmak*» iddiasıyla haysiyet divanına sevkettirmiştir. Genel merkezin bu despot tutumu teşkilatta da tepki yaratmış, üstelik haysiyet divanının haklarında disiplin cezası istenen kimseleri suçsuz görerek beraat ettirmesi, genel merkezin otoritesini sarsarken, MDD görüşünü benimseyenlere sempatiyi artırmıştır.

İstanbul İl Kongresi'nde genel merkez aleyhtarları kongre başkanlığı için Sadun Aren'e karşı başka aday çıkartmışlar ve Aren'le başabaş oy almasını sağlamışlardır. Kongrede, Birinci Büyük Kongre'nin başlıca ihtilaf konusu olan ve sendikacılara ayrıcalık tanıyan 53. madde eleştirilirken, Sevinç Özgüner de MDD görüşünü dile getirmiştir.

Bir hafta sonra yapılan Ankara İl Kongresi'nde ise, Aybar açıktan açığa karşı saldırıya geçmiş ve görüşünü savunmuş bulunan eski sosyalistlere karşı «*Bizce eski sosyalist partiler hata ve sevaplarıyla devirlerini kapamışlardır. Bunlar memleketinizin bugüne göre çok ağır olan şartları içinde faaliyet göstermişlerdir. Başarıları ve başarısızlıkları artık maziye mal olmuştur. TİP'i bir sosyalist kuruluş olarak bu maziye organik şekilde bağlamağa çalışmak nasıl yersiz bir gayret ise, partimizi artık maziye mal olmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam saymak da boş bir hayaldir. Böyle bir hevese kapılanlar olursa, hevesleri kursaklarında kalacaktır*» şeklinde gerçekten saygısız ve haklı tepkiler uyandıracak bir konuşma yapmıştır. Eski sosyalistleri suçlayan konuşmasında Aybar bu kadarla da kalmamış, «*TİP Amerikan emperyalizminin, CIA'nın ve bunlarla iş ve kader birliği kurmuş olanların bir numaralı hedefi haline gelmiştir. Uyanık olalım. İyi niyetli görünen telkinlerin hangi doğrultuda geliştiğini ve nereye yöneldiğini iyice görelim*» diyerek, parti kongrelerinde ve büyük kongrede Aybar'a ve genel merkeze karşı çıkmak isteyenleri peşinen «*CIA ajanlığı*» ile mahkum etmiştir!

Aynı kongrede yaptığı konuşmada ise Behice Boran, «*sosyalizm*» ile «*bağımsızlık*»ın aynı şey olduğunu ileri sürerek MDD tezi karşısında saf tutmuştur: «*Aynı şey olan sosyalizmi de, bağımsızlığı da TİP gerçekleştirebilir. Bağımsızlıktan yana öteki sınıf ve tabakalar TİP'in öncülüğünde bu harekete katılabilirler.*»[31]

Sadun Aren ise bu strateji tartışmalarında tam bir tutarsızlık içerisindedir .Ankara İl Kongresi'nde yaptığı konuşmada, «*Türkiye demokratik bir tecrübeye sahiptir 1876 yılından beri seçim yapılmaktadır. Türkiye az gelişmiş ülkelerin ön saflarındadır. Sosyalizme doğru sıçrama tahtasındadır.*»[32] derken, bir dergide de «*Türk toplumunun temel sosyal çelişmesi burjuvazi ve proletarya*

(31) **YÖN**, 4.11.1966, s. 188
(32) **YÖN**, 4.11.1966, s. 188

arasındaki çıkar çatışmasında değil, emperyalizm ve yerli işbirlikçileriyle yurdunun gelişmesini isteyen ilerici güçler arasındadır.»[33] diyerek anti-emperyalist mücadelenin önceliğinden dem vurmaktadır.

Aybar'ın eski sosyalistlere karşı açtığı savaş, bir zamanlar kendisini *«kıdemli toplum savaşçısı, yürekli aydın»* olarak nitelemiş bulunan Erdoğan Başar'ın bile *«Artık yeter»* başlığıyla feryad etmesine sebep olmuştur:

> «Aybar, partisini artık maziye mal olmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam sayan heveslilerin bulunduğunu açıkça bildirmiştir. Savcılık derhal takıbat açmak ve Bay Mehmet Ali Aybar'dan bilgisini ve delillerini istemek mevkiindedir. Hodri meydan Bay Mehmet Ali Aybar! Savcının harekete geçmesini beklemeden siz müracaatınızı yapınız!».[34]

tip'in 2. büyük kongresi

Büyük Kongre'nin yaklaştığı günlerde Demokratik Devrim görüşünü benimseyenler adına son yazılı çıkış, yine Yön Dergisi'nde Malatya Delegesi Vahap Erdoğdu tarafından yapılmıştır. Yazıda, *«eli nasırlılar meclise»* sloganının nasıl fiyasko verdiği anlatılmakta, 1950 seçimlerinin, TİP yöneticilerinin iddiasının aksine bir *«halk devrimi»* olmadığı, *«halk düşmanı kapıkulu»* gibi terimlerle marksizmin bilimsel terminolojisinin dışına düşüldüğü, Aybar'ın *«devrimcilik kitaplardan öğrenilmiş şeyleri papağan gibi tekrarlamakla olmaz, devrimcilik eylem işidir»* şeklindeki sözlerinin devrimci teoriyi inkâr ettiği, parlamenter olanaklardan yeteri kadar yararlanılmadığı belirtilerek MDD stratejisi tekrarlanıyordu.

TİP'in Malatya'da toplanan İkinci Buyük Kongresi, gerek parti içi demokrasi, gerekse strateji tartışmaları bakımından genel merkezin despotizmini daha da ağırlaştırarak sonuçlandı. Genel Merkez sözcüleri, tartışma özgürlüğünü asla kabul etmiyorlardı. Behice Boran, *«dış çevreler bizi eritmek için, baskı metodlarının yanısıra, partiyi içinden yıkmak istiyorlar. Bunu ya partiye ajanlar sokarak, yada iyi niyetli insanları kötü istikamette kışkırtarak yapıyorlar. Bu durumda birlik olmaz, bunları temizlemek gerekir.»* diye haykırıyordu. Oysa kongrede organize bir karşı hareket dahi yaratılamamıştı. Sadece Malatya Delegesi Vahap Erdoğdu'nun yapmaya çalıştığı MDD görüşünü savunan konuşma dahi, genel merkezcilerin müdahaleleriyle boğuntuya getiriliyordu.

Strateji tartışması dışında başlıca eleştiriler, merkezin teşkilata gösterdiği ilgisizlik konusunda toplanıyordu. Anti-emperyalist mücadele konusunda genel merkezin görüşleri ise tam bir perişanlık ifadesiydi. Aybar, emperyalizme karşı *«Amerikalılara nefret dolu bakışlar fırlatılarak mücadele etmek»*ten söz ediyor, fakat pasif direnmeye sessiz yürüyüşler ve mitingler yoluyla daha ciddi bir mahiyet kazandırılması önerisi reddediliyordu. Partinin niteliği de hâlâ açıklığa kavuşturulmamıştı. Genel Merkez sözcüsü, *«biz hem doktrin, hem kitle partisiyiz»* diyerek tam bir kavram kargaşası yaratıyordu. Emperyalizm olgu-

(33) **DÖNÜŞÜM**, 15.12.1966, s. 3
(34) **ERDOĞAN BAŞAR**, Yön, 11.11.1966, s. 189

su artık iyiden iyiye ihmal edilmişti. Genel Merkez sözcüsü, «*Türkiye'de burjuvazi zayıftır. İstemediği halde bize iktidarı vermek zorunda kalacaktır*» diyerek pasifizme gerekçe hazırlıyordu.

pasifizm, populizm, parlamentarizm yolunda

Birinci Büyük Kongre'de bölünmelere sebebiyet vermiş olan işçi-aydın ayrımının kısmen yumuşatılması, sadece sanayi işçilerinin değil, bedeniyle çalışan bütün ücretlilerin, küçük toprak sahiplerinin, küçük esnaf ve zanaatkarların da «*işçi kontenjanı*»ndan yararlandırılması yolunda bir öneri getirilmişti. Bu öneriyi genel merkez de başlangıçta destekler gibi görümüşse de, sendikacıların tekrar «*partinin başına iş açma*» tehdidini savurmaları üzerine başta Aybar olmak üzere genel merkezciler yüzseksen derece çarketmekte tereddüt etmemişlerdir.

Malatya Kongresi, TİP'in emperyalizm olgusunu ihmal ederek ve gerçek bir işçi sınıfı partisi olamadığı halde tek başına sosyalizmi gerçekleştirme iddiasına sarılarak bir «sol sapma» içine sürüklendiğini, Aybar-Boran- sendikacılar despotizminin partiye hakim olduğunu, en küçük tenkide dahi tahammülsüzlük gösterilerek parti içi demokrasinin çiğnendiğini, işçi-aydın ayrımının körüklendiğini, partinin bilinçli üyelerden meydana gelen bir işçi sınıfı örgütü olmak yerine, populist ve parlemantarist klasik bir kitle partisi niteliğinin pekiştiğini ortaya koymuştur.

Birinci Büyük Kongre'de, henüz teşkilâtla bağ kuramadıkları için illerin delege oranının artmasına dahi karşı çıkan genel merkezciler, bu defa uvriyerist tutumlarını tamamen duygusal ilişkilere dayanan bir populizmle takviye ederek tabanın da desteğini kendilerinden yana almışlardır.

Özellikle partinin Doğu Anadolu'da daha çok kişisel yakınlıklara ve nüfuza dayanarak örgütlenmesinden sonra, MDD görüşünü ortaya atanların «*sivil-asker aydın zümre*»yi temel devrimci güç, hattâ devrimci hareketin öncüsü olarak görmeleri nedeniyle Doğu delegeleri genel merkezcilerin populist tutumuna daha da çok angaje olmuşlar ve genel merkez sultasının bundan sonraki dönemde başlıca dayanağı haline gelmişlerdir.

Oysa, Aybar yönetiminin halklar meselesini değerlendirmesi, başlangıçtan beri bilimsel sosyalist teoriden çok uzak, hatta bir Azizoğlu YTP'sinin tutumundan farksız olmuştur. Aybar Doğu meselesini, halkların kardeşliği ve proleter enternasyonalizmi açısından değil tamamen burjuva politikacılarının da sözünü ettiği «*doğunun bölgesel geri kalmuşluğu*» açısından ele almıştır.

Parti içi iktidarını büyük ölçüde sendikacılarla birlikte Doğu delegelerinin desteğinde gören Aybar, bundan sonra sosyalizm anlayışını tamamen dejenere eden hatalı üst yapı tahlillerini daha da geliştirmiş, bilim dışı «*horlama*» teorilerini ortaya atmıştır.

İkinci Büyük Kongre'den sonra MDD'ci muhalifler ile TİP genel merkezi arasındaki mücadele, anti emperyalist güçbirliğini hiçe saymak yada yanlış ittifaklar kurmak şeklinde gelişmeye başlamıştır. TİP yöneticileri, sırf

MDD'ye karşı çıkmış olmak için antiemperyalist cepheyi ve «*ceberrut kapıkulu*» diye niteledikleri küçük burjuvazinin sivil-asker aydın kesimini tamamen reddederken. MDD görüşünü savunanlar da, özellikle Yön'ün etkisiyle. TİP'i örgüt olarak dahi karşıya almaya, marksist terminolojiyi hiçe sayarak «*sıvil-asker aydın zümre*»yi temel, hattâ öncü devrimci güç olarak görmeye, akıbeti meçhul orta sol Ecevit hareketinden medet ummaya başlamışlardır. Böylece TİP yöneticileri anti-emperyalist mücadeleyi tamamen reddederken, MDDciler de, sosyalist ajitasyon ve örgütlenmeyi tamamen ihmal ederek, anti-emperyalist mücadele adına soyut cephe hesaplarına gömülmüşlerdir.

tip'in 1961-1966 döneminin bilançosu

İkinci Büyük Kongre, parti içi muhalefetlerin henüz keskinleşmediği, Partinin henüz bütünselliğini yitirmediği bir dönemde yapılmıştır. TİP yöneticilerinin «*1970'te başa güreşeceğiz*» sloganını ortaya attıkları bu dönemde partinin olgunlaştığı kabul edilmiştir. Oysa TİP, 1961-66 arasında, ideolojik ve politik sapmaların yanında, çeşitli örgütsel hatalara ve sapmalara sahne olmuştur.

Örgütsel alandaki hatalar genel hatlarıyla şunlardır:

DISIPLIN KONUSUNDA:

İşçi sınıfı mücdelesinin zaferi ancak birlik içinde olan, demir disiplini sağlamış bir parti ile mümkündür. Demir disiplin bilinçli disiplindir, ve ancak demokratik merkeziyetçilik ilkeleriyle sağlanır. Oysa TİP'te hiçbir zaman disiplin gerçekleştirilememiştir. Alt organlarla üst organlar, alt kademelerle üst kademeler arasında sürekli bir kopukluk sürüp gitmiştir. Taşra örgütlerine giden yöneticiler, ilişkilerini çoğunlukla parti yerine kendi adlarına sürdürmüşlerdir.

Partide disipinin sağlanamamasının ana nedeni, parti merkezine hakim, «ceberrut» yönetim olmuştur. Başkanın her dediğine uyulamasını beklemek, parti içi demokrasi yerine bürokratik yönetimi gerçekleştirmek, giderek tasfiyeyi disipline eş saymıştır. Bilimsel sosyalizmin ilkelerinin henüz tartışıldığı bir dönemde, sorumlu yöneticilerin kasıtlı olarak işçi sınıfına sosyalist bilincin dışarıdan verileceği gerçeğini unutarak aydın- işçi, köylü-kentli düşmanlığını körüklemeleri, eleştiri yapan her üyeyi «parti bozguncusu» olarak ilan etmeleri, parti disiplinini yoketmiştir. Gerçekte TİP içinde hiçbir zaman demir disiplin sağlanamazdı. Demokratik merkeziyetçilik ilkesi işleyemezdi. Çünkü TİP bir kitle partisiydi.

PARTİ İÇİ EĞİTİM, İDEOLOJİK MÜCADELE VE EĞİTİM KONUSUNDA

İşçi sınıfı partisi, bilimsel sosyalizmle donatılmıştır, bilimsel sosyalizmi korur ve geliştirir. Teorik çalışmayı, ideolojik mücadeleyi ve parti içi eğitimi her durumda kesinlikle sürdürür. Parti devrimci teori, ülkesinin geçmişi hakkında tarihi bilgi ve içinde bulunduğu ortam hakkında derinlemesine bilgi ile silahlandırılır. Partide birlik an-

cak bilimsel sosyalizmin ilkeleri üzerinde sağlanır. Eleştiri ve özeleştiri partinin en güçlü silahlarıdır. Parti eleştiri ve özeleştiriyi önleyecek her türlü sübjektivizm, liberalizm ile mücadele eder. Devrimci eleştiri geleneğini yerleştirir.

TİP için ise eğitim, TİP programını ve tüzüğünü öğretmekten ibaret sayılmıştır. Mali imkansızlığa rağmen çok sayıda eğitici yayın yapılamamıştır. Zaten doğru dürüst bilinmeyen bilimsel sosyalist doğrular, seçim kampanyaları sırasında daha fazla oy alabilmek çabasıyla iyice sulandırılmış, sonuçta kitlelere yanlış bilinç aktarılmıştır. İl ve ilçelerde teorik ve pratik eğitim çalışmaları düzenli bir şekide sürdürülememiş, eğitim çalışmalarını sürdürecek kadrolar bile hazırlanamamıştır. Yapılan eğitim çalışmalarına da bütün üyelerin katılması sağlanamamıştır. Parti kadrolar meselesini ciddi olarak ele almamıştır. Parti üyelerine bilimsel sosyalizmin ilkeleri yerine yönetici kliğin çelişkili sözleri öğretilmeye çalışılmıştır. Partili yöneticilerin ideolojik görüdlerine karşı geliştirilen ideolojik mücadele ise, tasfiye yoluyla önlenmeye çalışılmış, ideolojik tartışmalar parti dışına kaydırılmıştır.

Parti içi bilimsel çalışmalar da hiçbir zaman yeterince sürdurülmemiştir. Sonraları bilim kurulu adını alan organ da statik dallara ayrıldığından, kurula parti yöneticileriyle kişisel bağları olan entelektüellerin getirilmesinden ve bunarın büyük kısmının da bilimsel açıdan yetersizliği yüzünden gerçek görevini yerine getirememiştir. Marksist-leninist bilgilerin öğrenilmesi, öğretilmesi, Türkiye'ye özgü bilimsel araştırmaların yapılması, ister istemez parti dışında kalmış, ve bu durum çeşitli sakıncalar getirmiştir.

Özleştiri ve eleştiri, ikna metodu TİP'te hiçbir zaman gerkçekleştirilememiştir, bilimsel sosyalizmin ilkeleri temelinde partinin birliği sağlanamamıştır. Gerçekte TİP içinde hiçbir zaman gerekli ve yeterli eğitim yapılamaz, parti içi ideolojik mücadele gerçekleştirilemez, TİP'e bilimsel sosyalizmin ilkeleri hakim olamazdı. Çünkü TİP'i yöneticiler «kitle partisi» olarak kabullenmişlerdi.

ÖRGÜTLENME KONUSUNDA

Gerçek bir işçi sınıfı partisi olmayan, emekçi partisi olduğunu her durumda belirten, ittifaklar meselesini kendi tüzük ve programına göre kendi bünyesinde gerçekleştirmeye çalışan TİP, örgütlenme alanında sürekli olarak parlamenter çalışma tarzını sürdürmüştür. Meşruiyet kazanma çabalarıyla parlamenter acelecilik içinde teşkilâta yayınlanan bir genelgede hedef şöyle gösterilmiştir: «*Partimizin en önemli işi, üye sayısını çoğaltmak ve teşkilâtı yaymaktır. İlk hedefimiz, aidatını muntazam ödeyen 50 bin üveye sahip olmaktır.*»

Bunun üç yoldan gerçekleştirilmesi düşünülmüştür:

a) «*Zincirleme mektup oyunu*», yani her kaydedilen üye en az iki yeni üye kaydettirecek, kaydedilen yeni üye de, iki başka üye kaydettirecektir

b) «*Parti temsilcileri*» işyerlerinde köylerde, mahallelerde 100 kişiyi üye yazacaktır.

c) Üç beş kişilik ekipler kurulacak ve bunlar sürekli üye yazacaklardır. Aynı genelgede «*100 bin üyeli doktrin* partisi»nden bahsedilmekteydi.[35]

[35] **TİP GENEL BAŞKANLIĞI GENELGESİ, 7.11.1962**

rin dahı göz önünde tutulmadığı bir kampanya ile, «*Türkiye İşçi Partisi 13 günde 22 il ve 184 ilçede teşkilatını tamamladı.*»[36]

Böylesine bir örgütlenme, nitel değil de nicel bir büyüme içinde sonradan büyuk çatlaklara yolaçacak hastalıkları taşıyordu. Giderek hızla Doğu Anadolu'da da il ve ilçe örgütleri kuruldu. Parlamenter örgütlenme TİP'e iyice hakim oldu. Kurulan örgütlerin çoğu bir takım parti ileri gelenlerine nüfuz sağlayan kukla örgütlenmelerden, «*seçim için teşkilat*» olmaktan öteye gidemedi. Kaydedilen üyelerin büyük çoğunluğu bir kere aidat ödediler. Parti merkezlerine uğramadılar, parti çalışmalarına da aktif olarak katılmadılar.

İlk kuruluş doneminde bu örgütlenme biçimi, partinin kendisini kabul ettirme ve meşruluk kazanma çabasıyla izah edilse bile, 1964 yılında çıkan Siyasî Partiler Kanunu'nun bütün partileri üye kayıtlarını yenilemeğe zorlayan amir hükmünün uygulanması sırasında da aynı dağınık kitle partisi özü muhafaza edilmiştir.

TİP, kendi dışında yönlendirmesi gereken üyelerinin çoğunluğunun TİP üyesi ve sosyalist kişiler olmadığı yan örgutler meselesinde de gerçekçi bir çalışma sürdürememiştir. Kurulabilecek yan örgütler kurulamamış, varolan örgütler ise gereğince yönlendirilememiştir.

Nitel gelişme yerine nicel gelişmeye, kafa ve teşkilat sayısına ağırlık verildiğinden, bir dönem sonra partiye dağınıklık iyice hakim olmuş ve bu dağınıklık her yıl biraz daha artmıştır. Burjuva partıleri gibi geniş desteklere ve mali kaynaklara sahip olmayan TİP'in boylesine yaygın bir teşkilatı denetlemesi imkansız hale gelmiştir. «*Partiyi toparlayalım*» önerileri soyut öneriler olarak ortaya atılmıştır. Oysa, dilediğimiz anlamda bir toparlama imkansızdı. Çünkü TİP artık tam anlamıyla bir kitle partisi olmuştu.

PROFESYONEL DEVRİMCİLİK VE MALİ KAYNAKLAR KONUSUNDA

Bir işçi sınıfı partisinin örgüt işlerini aksatmadan yürütecek, tedbirliliği sağlayacak, devrimci eylemi sürdürecek uzman devrimcilere, kendini bu işe adamış, devrimci görevleri artan boş zamanlara sıkıştırmayan, yırmidört saatini bu işe veren profesyonel devrimcilere ihtiyacı vardır. TİP bu konuyu hiçbir zaman önemsememiştir. Finans-kapitalin işbirlikçisi partilerin kendi militanlarını çeşitli kurumlarca besledikleri bir ortamda bu meselenin çözümü söz konusu olmamıştır. Gerçekte profesyonel devrimcilik, bir yerde mali kaynaklar meselesi ile iç içe girmiş durumdadır.

TİP'in tek sürekli mali kaynağı üyelerin aidatı olmuştur. Ama aidatını sürekli ödeyen üyelerin azlığı, partiyi mali açıdan zor durumda bırakmıştır TİP surekli olarak parasızlık sıkıntısı çekmiştir. Bazı il ve ilçe merkezleri parasızlıktan dolayı kapanma tehlikesi geçirmiş, bazıları da kapanmıştır. Bu sıkıntı ortamında, bazı yeteneksiz kişiler, sırf kişisel mali imkanlarının fazlalığı dolayısıyla par-

[36] **BİLDİRİ**, TİP Basın Bürosu. 11.12.1963

tiye bağış yada borç vererek haksız nüfuz ve hakimiyet sağlamışlardır.

Mali kaynaklar meselesi, partinin en önemli meselelerinden biri iken bu konuda yeterince çalışma yapılmamıştır. Çeşitli kanallardan para elde etmek olanağı denenmemiş, bazı kaynaklar sonuna kadar zorlanmamıştır. Gerçekte boyle bir kitle partisi içinde mali sorunu çözmek imkansızdır.

KİTLELERLE ILIŞKILER KONUSUNDA

İşçi sınıfı partisinin görevi, sosyalist ajitasyon ve propagandayı gerçekleştirmek, işçi ve emekçi yığınlarını örgütlemek, bilinçlendirmek, devrimci eylemi kanalize etmektir. Partinin kitle niteliği parti içinde yığınları barındırmasıyla değil, yığınları kendi politik çizgisinde eyleme sokmasıyla belirlenir Oysa TİP, kitle eylemlerine gerçek önderlik yapamamıştır. Meşruiyet fetişizmi ile bir dönem kitle eylemlerine karışmama, «faşizm gelir» teorisiyle kitle eylemlerini önleme, kitle eylemlerini partinin yönetimi dışına kaydırmıştır.

Gençlik eylemlerini desteklememe de, gençliğin partiden kopmasına yol açacak birikimi sağlamıştır TİP, işçilere ulaşmada ilk mucadele aracı olan sendikalar ve ilk erişilebilir bilinç sendikal bilinçten faydalanmamıştır. Propaganda görevi kısmen ve hatalarla yerine getirilmiş, propagandada kitleleri yönlendirmekten çok, kitlelerin önyargılarına teslim olunmuştur. Sosyalist ajitasyon ise hiç gerçekleştirilememiştir.

Seçim günleri geldiğinde TİP, emekçi kategorilerine seslenmiş, fakat onların saflarında sürekli bir çalışma göstermemiştir. TİP, yaygın bir şekilde ülkemizde gelişen işçi ve köylü hareketlerine en aktif bir şekilde katılamamış, emperyalistler, işbirlikçi burjuvazi ve toprak ağalarına karşı devrimci halk cephesi'ni gerçekleştirememiş, Türkiye halklarının mücadelesinde ön saflarda yer alamamıştır. İşçi-köylü temel ittifakını gerçekleştirme yolunda yeterli çaba gosterilmemiş, bir zaman uvriyerist, başka bir zaman populist eğilimler, kitle ilişkilerinde hakim olmuştur. Parti kitlelerle olan bağlarında, modern tekniğin emrindeki bütün kitle haberleşme araçlarını, süreli yayın, broşür, afiş, radyo, film, tiyatro, toplantı; yürüyüş; gösteri; devrimci eylem denemeleri gibi her yolu dener. TİP bütün bu imkanları da yeterince zorlamamıştır. Haber Bülteni, Sosyal Adalet (fiilen partinin yayın organıydı) ve diğer parti yayınları, propaganda ve ajitasyon konusunda yetersiz kalmıştır.

Görüldüğü gibi, aslında partinin devrimci çizgide tutarlı bir mücadele verememesinin nedeni, sadece son yıllarda içine sürüklendiği buhran değil, başlangıçtan beri sürdürülen ideolojik, teorik, politik ve örgütsel hatalardır Bir meşruiyet dönemi diye adlandırılan ikinci büyük kongreye kadarki geçmişini incelediğimiz TİP'ın İkinci Büyük Kongre'den günumüze kadarki gelişmesini, parti içinde ve dışında kümelenen grupların ideolojik, teorik, politik ve örgütsel hatalarının, partinin tüzük ve programının eleştirisini, 29 Ekim 1970'de toplanacak olan TİP 4. Büyük Kongresinin görevleri konusunda ANT'ın görüşlerini de gelecek sayımızda sunacagız

türkiye'de kent ve köy emekçileri ve bilinçlenme sorunu

dr. artun ünsal

Türkiye İşçi Partisi'nin Dördüncü Büyük Kongresi yaklaşırken, genç bilimadamlarımızdan Dr. Artun Ünsal'ın bu incelemesi, Türkiye'de kent ve köy emekçilerinin bilinçlenme düzeyine ışık tutacaktır. Hemen belirtelim ki, bu konu, daha geniş kapsamlı anketlerle daha derinlemesine araştırılmağa muhtaçtır.

●

İSTANBUL ve dolaylarında meydana gelen işçi hareketleri ve bunlara tepki olarak sıkı yönetiminin yürürlüğe girmesi emekçi kitlelerin bilinçlenmesi konusuna geniş bir aktüellik kazandırmıştır. Bize kalırsa, sıkıyönetimin getirilme olayı, işçilerin sınıfsal bilinçlenmeye doğru yöneldiğinin Millet Meclisi'nde egemen sınıflarca kapalı bir biçimde itirafından başka bir şey değildir.

Öte yandan, 1969-70 Türkiye'sine baktığımızda, bir kaç yıl önce yapılan ilk tahminlerin aksine, çeşitli nedenlerle eski gücünü yitirmiş olduğu halde, İşçi Partisinin oylarının çoğunu, doğal olarak, emekçi kitlelerden almakta olduğunu görmekteyiz. Örnegin, TİP'in İstanbul'da özellikle Şişli, Maçka gibi zengin semtlerinde oy topladığını ileri sürenlerin yüzeysel gözlemlerine karşın, aynı ilimizin belirli gecekondu bölgelerinde 1968 yılında yapılan bir araştırmaya göre, TİP 1968 il oy ortalamasının (%7,8) üstünde %11 gibi bir seçmen kitlesine sahip gözükmektedir[1]. Gene, 1969 seçimlerinin arifesinde bir çok kentlere dağılmış işçiler arasında yapılan daha geniş bir anketten anlaşıldığına göre, TİP taraftarı işçiler toplam işçilerin %10,1'ini teşkil ediyorlardı[2]. Oysa yapılan Ekim 1969 seçimlerinde TİP'in ulusal ortalaması %2,7'den yukarı çıkamıyacaktı.

Ayrıca, TİPin son iki genel seçimde elde ettiği oyların basit bir dökümünü yaparsak, seçmenlerinin büyük kentlerden kasabalara ve köylere doğru yayıldığını da izliyebiliriz:

---

(1) Kemal H. Karpat, «Türkiye'de Gecekondu Sorunu», **Milliyet**, 27 Haziran 1968

(2) K. Bulutoğlu, A. N Koç, M. Göker, İ. Turan, C. Arın «İşçiler kime, neden oy veriyorlar?» **Milliyet**, 14 Eylül 1969.

	TİP'in Oyları: 1965	Oran	1969	Oran
Ulusal oylar:	276 101		243.631	
100 bin nüfuslu ve üstü[3] kentlerden aldığı oyların toplamı	143.662	% 52	104.332	% 43
Üç büyük kent (İst., Ank., İzmir)	85 526	% 31	57.982	% 24

Bütün bu verilere karşın, yine de görünüş odur ki, TİP potansiyel seçmenlerinin çoğunu kendine çekememekte, bir AP, işçilerin oylarının %36'sını alabilmektedir[4]. Kısacası, TİP, bugünkü haliyle parlamentoda bir figüran olmaktan öteye gidememektedir. Hernekadar, yukarıda belirttiğimiz gibi, emekçi kitleler kendi haklarını ve çıkarlarını geçmişe oranla daha geniş bir cesaret ve bilinçle aramaktaysalar da, bu bilinçlenmenin henüz yetersiz olduğunu da ilave etmek zorundayız.

Toplumsal gelişme süreci içinde, kent ve köy işçilerinin bilinçlenmesi ve bilinçlendirilmesi sosyalist eylem bakımdan en önemli sorundur. Bir yandan çeşitli sosyo-ekonomik koşulların hazırlaması ile kendiliğinden oluşan bir bilinçlenme, bir yandan da çeşitli örgütlenmeler ve ideolojik mücadelelerle dışarıdan bilinçlendirme olarak alınan sınıfsal bilinç sorununda sosyalist örgüte düşen görev ortadadır. Toplumdan gelen bu uyanmayı kanalize etmek, yani bu kendiliğinden sınıfsal harekete ideolojik bir yön vermek zorundadır örgüt. Öte yandan, her şey örgütle bitmemektedir. Açıktır ki, işçi sınıfının bilinçlenme ve bilinçlendirilmesi belirli bir süreç içinde gelişecektir. Türkiye'de bu süreci büyük ölçüde geciktiren, bazen de hızlandıran etmenler neler olabilir? Çalışmamız bunlar üzerine kısa bir derleme olmaktan öte bir amaç taşımamaktadır. Ayrıca, son yapılan genel seçimlerde tek sol parti TİP'in aldığı sonuçları somut örneklerle karşılaştırmaya çalışacağız.

Kısacası, kendiliğinden bir sınıfın kendisi için bir sınıf haline gelişini ifade eden bilinçlenme sürecinin nesnel (objektif) ve öznel (subjektif) koşulların etkinliği oranında hızlandığı bilinmektedir. Aslında her iki billinçlenme düzeyi içiçedir, ama sonuçlara varabilmek açısından kolaylık sağlanacağından, bu ayrımlardan hareket edilebilir.

— nesnel koşullar

Nesnel koşullardan, doğrudan doğruya sosyo-ekonomik yapının getirdiği ortamı anlıyoruz. Ekonomik gelişmişlik seviyesi ve ilerleme, yani «*yeni üretim münasebetlerinin üretici kuvvetlerin gelişmesini azami derecede hızlandıran*

(3) **1965 Genel Nüfus Sayımı, DİE Yayın No. 568, Ankara 1969, s. 27.**

(4) **Milliyet, 14 Eylül 1969; Orta büyüklükte iki şehirde 1965 seçimlerinden önce kamu oyu önderleri arasında yapılan bir ankete göre AP köylülerin % 84'ü; küçük esnafın % 47'si, işçilerin % 41'i; memurların % 3'ü ve aydınların %3'ü üstünde etkili olabiliyordu. KAYNAK: N. Abadan, Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler açısından 1965 seçimlerinin tahlili, SBF yay., Ankara 1966. s. 319.**

başlıca kuvvet haline»[5] gelmesi; sınıflararası zıtlaşmanın niceliği, toprak düzeni, çalışma koşulları, emekçilerin gelir düzeyleri nesnel koşulları doğurur. Somut bir örnek vermek istersek, Türkiye'de sınıflararası çelişkiler endüstri sahasında ve tarım kesiminde aynı derece berrak değildir. Ülkede işçi patronuyla derhal kapitalist ilişkiler içine girebilirse (üretim aracının sahibi işveren, işçi, üretilen meta ve artı değer), tarım kesiminde bu tip ilişkilerin, bu günkü koşullar altında, örneğin kiracılar yarıcılar ve hatta bazı tarım işçileri için pek belirgin olamadığını söyleyebiliriz.

Kentlerde ve köylerde kümelenmiş işçi sınıfımızın bilinçlenmesini bir ölçüde geciktiren nesnel koşulların yetersizliği üzerinde durulmasında fayda vardır

A — KENT EMEKÇİLERİ

a) Nicelik ve nitelik bakımından

Bütün gelişmesine karşın işçi sınıfımızın nicelik bakımından faal nüfusumuz içindeki oranı hâlâ bir azınlık seviyesindedir: %14. Bu, geri kalmış bir tarım ülkesi olan Türkiye'de endüstri kapitalizminin ne derecede emeklediğinin bir göstergesidir. Soyut bir tanımlamaya dayanan 3 milyon küsurluk «ücretliler» kitlesini alsak bile, bunların faal nüfusa olan oranlarının %22,4'ü geçmediğini görüyoruz. Aynı oranın Fransa'da %70'in, İngiltere'de %90'ın üstünde olduğunu hatırlatalım. Kısacası, nesnel koşullar açısından, iş kanunundan yararlanan 1,5 milyon endüstri işçisi pek kalabalık gözükmemektedir.

Nitelik bakımından en vasıflı işçilerimizin Almanya'ya göç edebilme yarışı bir yana, işsizliğin bütün gücü ile hüküm sürdüğü ülkemizde, arz ve talep üzerine kurulu serbest piyasada, önce kendisinin ve ailesinin nafakasını temin etmekten başka bir emeli olmıyan vasıfsız işçilerin siyasal bilinçlenmeye itilmeleri hayli zorlaşmaktadır[6].

b) Gelir düzeyleri bakımından

Tarımsal gelirin az, nüfus artış hızının yüksek olduğu köylerimizden şehire göç eden yeni işçilerin gelir düzeyinin eskisine oranla hayli arttığı Türkiyede yılda ortalama 400 TL. civarında olan aile başına tarımsal gelirin, gecekondularda yaşıyan yeni işçiler arasında *ayda* 500-1500 TL. sına çıkabildiği bir gerçektir.

Karpat'ın gecekondu anketinde erkeklerin %81'inin (bekarların %90'ının), köyden daha iyi yaşama ortamına sahip olduklarını belirtmeleri ilgi çekicidir[7]. TİP'in

---

(5) Bkz. Georges Politzer, **Marksist felsefe dersleri**, Sosyal yay., İstanbul, 1969, s. 435.

(6) Nitekim, Milliyet'in işçi anketinde TİP taraftarı işçilerin (ki bunlar özellikle kentlerde toplanmıştır) çoğunluğunun en az ücret alanlar arasından gelmediği ortaya çıkmaktadır

Geliri	
500 TL.'dan az	% 25,3
500 - 1000 TL.	% 61,6
1001-1500 TL.	% 10,9
1500 TL.'dan fazla	% 2,2

Kaynak: **Milliyet**, 22 Eylül 1969.

(7) Karpat, «Türkiye'de gecekondu sorunu» **Milliyet**, 27 Haziran 1968.

bu araştırma sahasında bulunan dar gelirli seçmenlerin %11'nin ilgisini çekmesine karşın A.P.'nin %59 oranında taraftar bulması bu yönden anlamlıdır[8]. Kaldı ki, ülkemizde çalışalar arasında genel eğilim kendi işinin sahibi olma yönünde gözükmektedir. Milliyetin işçi anketinde gerek TİP taraftarı, gerekse diğer partilere yönelik işçilerin %51.4'ünün ileride kendi başına bir iş kurma, yani bir küçük burjuva eğiliminde bulunmaları dikkate değer[9].

c) İşletme birimlerinin büyüklüğü ve mülkiyeti bakımından

Türkiye genellikle az gelişmiş bir kapitalist düzen içinde bir ufak işletmeler ülkesidir. 1963 yılında yapılan sanayi sayımından özel kesime ait işletmelerin %98.3'ünün 10'dan az işçi çalıştırdığını, ve 10 işçiden fazlasını çalıştıran işletmelerin sade %1.7'yi teşkil ettiğini biliyoruz[10]. Bu da bize işletme büyüklükleri üzerinde bir fikir verebilir. Oysa küçük işletmelerde çalışan işçilerin bilinçlenmeleri, gerek işçi-işveren ilişkileri açısından, gerekse sendikal eyleme yatkın olmamaları nedeniyle daha zor olmaktadır. İstanbuldaki işçi hareketlerinin, istihdam edilen işçi sayısının yüksek olduğu Sungurlar, Derby, Kavel, Haymak gibi büyük işletmelerde başlatılması bir raslantı değildir[11].

Büyük kapital birikiminin yetersiz olduğu ülkemizde, önemli işletmelerin çoğunun devlet kesiminde olması doğaldır. 500 ve daha fazla işçi çalıştıran kuruluşlar çoğunlukla devlet kesimindedir. 1000 ve daha fazla işçi çalıştıran 60 işletmeden 40'ının, yani %66'sının bu kesimde olduğu bilinmektedir[12]. Ne var ki, bu verilerin ışığı altında, adı geçen Milliyet anketinde[13] TİP'e yönelik işçilerin %77'-

(8) Aynı şekilde, Güney Amerika ülkeleri üzerinde yapılan gözlemlere göre, büyük kentler, kırsal yörelere oranla bireylerin sağladığı ortalama gelirin yüksekliği nedeni ile «ayrıcaklı bölge» (imtiyazlı) durumundadırlar. Kentin köye egemen olduğu böyle bir ortamda kent işçisinin, bazı hallerde kendisini mesleğine göre tanımlaması yerine, bu «ayrıcaklı» bölgenin bireyi olarak tanımlaması doğaldır. Bkz. A. Touraine ve D. Pécaut, «Conscience ourière et développement économique en Amérique Latine», **Sociologie du Travail**, Temmuz-eylül 1967, s. 244.

(9) «İşçiler kime, neden oy veriyorlar», **Milliyet**, 25 eylül 1969

(10) D. Avcıoğlu, **Türkiye'nin Düzeni, Bilgi Yayınevi**, Ankara, 1969, s. 376.

(11) Almanya'da 1953'te yapılan işçilerin siyasal davranışları ve işletme büyüklüğü ile ilgili bir ankette bu durum açıkça görülmektedir:

Parti taraftarlığı	İşletmenin büyüklüğü				
	10 işçiden az	10-49	50-299	300-999	1000+
Sol :	% 28	% 40	% 45	% 45	% 57
Hristiyan - Dem. :	22	20	18	22	15
Diğer burjuva partiler :	21	16	13	7	5
Partisiz :	26	22	23	22	15
Toplam:	% 97	% 98	% 99	% 96	% 92

Kaynak. S. LIPSET, **Political Man**, Anchor Books, New York 1963, s. 265.

(12) **Proleter Devrimci Aydınlık**, Temmuz 1970.

(13) **Milliyet**, 20 Eylül 1969.

sinin özel kesimde, %23'ünün devlet kesiminde bulunması nedenleri üzerinde kısaca durmak gerekir.

Bilindiği gibi, özellikle stratejik açıdan, büyük kentlerin dışında kurulmuş olan ve kırsal yorenin ortasında birdenbire gelişen büyük devlet işletmeleri, gerek bu bölgelerde işsizligin yaygınlığı[14], gerekse izlediği ücret politikası veya sağladığı çeşitli sosyal hizmetler (eğitim, lojman, sağlık) nedenleri ile çalıştırdıkları işçilere bir nevi «*ayrıcalıklar*» getirmekte ve onların bilinçlenmelerini büyük ölçüde kırabilmektedirler. Şeker fabrikalarının veya kömür işletmelerinin işçi ucretlerini kolaylıkla yüksek tutabileceklerini, zararlarını vergi verenden veya tüketiciden, yani vatandaştan karşılayabileceklerini biliyoruz. Başka bir deyişle, salt bir kâr amacı olmıyan devlet işletmelerinde (orneğin, D.D.Y.'ında veya kömür işletmelerinde) reel ücretlerin göreli olarak artması (prodüktivitenin artışı hesaba katılmadan) olanağı vardır[15]. Kamu kesiminde ve özel kesimde uygulanan günlük ortalama işçi kazançlarının karşılaştırması ilgi çekicidir:

Yıllar	Kamu kesimi işçi kazançları	Özel kesim işçi kazançları
	(TL.)	(TL.)
1963	29.40	16.98
1964	31.98	18.83
1965	37.85	20.90

Kaynak: **Kalkınma Planı** (1968-72), D.P.T., Ankara, 1967, s. 139.

İşçilerin bilinçlenmelerini geciktiren bu tip etmenleri TİP'in bazı bölgelerde aldığı oy oranı ile değerlendirmeyi deneyelim. Zonguldak'ta endüstri bölgesi olan Ereğli ve Karabük ilçelerinde TİP'in 1969 seçimlerinde aldığı oyların oranı Ereğli'de %2.7, Karabük'te %1.2'yi geçmezken, AP oyların sırasıyla, %51,4 ve %59'nu alıyordu[16].

Gene devlete ait bir silah fabrikasının olduğu Ankara'nın Kırıkkale ilçesinde TİP'in oy oranı %1'de kalırken, AP %36'ya çıkabiliyordu.

Özellikle fakir bir kırsal yörenin ortasında bir adacık gibi duran büyük devlet kuruluşlarının işçinin sınıfsal bilinçlenmesi yönunde yarattığı geciktirici etkiyi, hatta İstanbul gibi sanayiin en yoğun olduğu bir ilimizde bile izlemek olanağı vardır: Örneğin devlet sektorüne ait şişe, cam, deri ve ayakkabı fabrikalarının bulunduğu Beykoz ilçesinde TİP'in oyları 1969 seçimlerinde %2,9'u geçmezken

(14) Bilinçlenme açısından bir örnek vermek istersek, Zonguldak Maden bölgesinde çalışan civar köylü münavebeli işçilerin, iş garantilerinden yoksun olma nedeni ile ilerici eyleme daha yatkın oldukları, oysa devamlı işçilerin ise, avantajlarını kaybetmek korkusu ile, giderek tutucu yönde siyasal davranışlarını değerlendirdikleri gerçeğine dikkati çekmek gerekir.

(15) Sayın K. Boratav'ın yayınlanmamış çalışmalarından naklen. Aynı hal tekel durumuna gelmiş özel sektör işletmelerinde de vardır, örneğin, Koç fabrikasında: İşveren esas kârını malını sürerken tüketiciden almaktadır. Yani bir anlamda, tüketici işçiden çok daha geniş bir biçimde «sömürülmektedir».

(16) Kaynak. **12 Ekim 1969 Milletvekili Seçimi Sonuçları** (İl ve ilçeler itibariyle), D.İ.E., Ankara 1970.

AP'nin oyları % 55,3'e ulaşıyordu. Devlet kesimine ait tersanelerin ve kağıt fabrikasının bulunduğu Kocaeli bölgesinde TİPin aldığı düşük oy oranlarını da bu yönden değerlendirmek gerekir[17]:

Gölcük: % 1,9

İzmit (merkez): % 1,9

Kent emekçilerinin bilinçlenmelerini engelleyen etkenler üzerinde durmuşken, hızlandırıcı etkenler üzerinde de bazı görüşler ileri sürmek gerekecektir. Varsayım olarak:

Büyük kentlerde bulunan, özellikle kâr gayesi güden, yabancı sermayeye bağlı büyük özel kesim işletmelerinde çalışan vasıflı genç işçiler, ücretleri diğer işyerlerine oranla yüksek olsa bile, büyük işletmelerdeki iş koşullarının sendikal eyleme yatkınlığı, büyük kentin verdiği geniş etkileşim olanaklarından faydalanmaları, dışarıdan bilinç taşıyacak etmenlerin diğer yerlere göre bolluğu (Bkz. ileride öznel koşullar) nedenleriyle bilinçlenmeye daha kolay yönelebilirler[18].

Bu görüşlerimizi elimizdeki verilerle karşılaştırdığımızda, Milliyet'in işçi anketinde de görülebileceği gibi, TİP'e yönelik işçiler ve anket konusu olan işçilerin tümü arasında gerek nitelik, gerek eğitim seviyesi, gerekse yaş bakımından anlamlı ayrılıklar vardır:

	TİP taraftarı işçiler	Tüm İşçiler
	Oran	Oran
Nitelik[19]		
Vasıfsız	% 35,4	% 40,1
Vasıflı	% 41	% 35,3
Usta	% 23,6	% 24,6
Eğitim[20]		
Tahsilsiz	% 12.2	% 18,9
1-5 yıl	% 54,4	% 59,7
6-9 yıl	% 24	% 16,6
10-12 yıl	% 6,7	% 3,4
13 yıl	% 2,7	% 1,4
Yaş[21]		
21-30	% 55	% 37,2
31-40	% 31,1	% 37,2
41-50	% 10,8	% 16,4
51-60	% 2,4	% 4,6
60	% 0,2	% 4,6

Kalifiye, genç ve tahsilli işçilerin kentlerde siyasal bilinçlenmeye ne denli yatkın oldukları (ve olabilecekleri) son İstanbul olaylarında ortaya çıkmıştır. Eylemlerin çok kez sendikaların üstüne çıkabilmiş olması, örneğin Türk-İş'e bağlı işçilerin de DİSK'in direnişine katılmaları, bu bilinçlenmenin canlı bir örneği olarak karşımızdadır.

---

(17) Özel kesime ait olan işletmelerin yoğun olduğu, Gebze ilçesinde TİP'in aldığı oyların %2,8'e, yani %1,9 olan il ortalamasının üstüne çıkması bu gözlemimizi kanıtlıyabilir. (Bkz. ilerideki İstanbul örnekleri.)

(18) Vasıflı işçilerin örgütleşmeye eğilimleri, ve çalıştıkları işletmeye karşı aldıkları daha bilinçli tavır Latin Amerika ülkeleri için olduğu gibi, Fransa için de geçerlidir: Bkz. Touraine ve Pécaut, a.g.e, s. 247.

(19) Milliyet, 22 Eylül 1969.

(20) Milliyet, 22 Eylül 1969

(21) Milliyet, 21 Eylül 1969

TİPin bu tür işçilerin yoğun olduğu yerlerdeki oylarına bakarsak, il ortalamasının kolaylıkla üstüne çıktığını görebiliriz[22] :

	1969
TİP İstanbul il ortalaması:	**5,8**
Eyüp İlçesi	10,9
Gazi Osman Paşa İlçesi	11,0
Zeytinburnu İlçesi	6,3

Aynı duruma İzmirde de rastlıyoruz. TİP'in %2,9 olan il ortalaması, işçilerin yoğun olduğu Karşıyaka ve ozellikle yabancı sermayeye bağlı modern işletmelerin bulundugu Bornova ilçelerinde %4,6 ve %6'ya çıkmaktadır[23].

B — KÖY EMEKÇİLERİ

Biraz da kırsal yorelerdeki çalışanların bilinçlenmeleri, daha doğrusu, bilinçlenmelerini geciktiren nedenler üzerinde duralım.

a) Üretim ilişkileri bakımından:

Faal nüfusumuzun % 70'den fazlası yeni yeni modernleşmeye başlıyan tarım kesiminde çalışmaktadır. Makinalaşmanın girdiği bazı bölgeler dışında tarımda, genellikle, geleneksel ilişkiler süregelmektedir. Türkiye tarımının «*teknolojik düzeyi*» üzerindeki veriler ilgi çekicidir. Bu kesimde 1967 yılında kullanılan tarım araçlarının dağılımı şöyledir:

Karasaban	: **2.064.300**
Tekerleksiz demir pulluk	: **421.800**
Tek tekerlekli pulluk	: **782.100**
Çift tekerlekli pulluk	: **124.000**
Traktör	: **74.982**
Motopomp	: 66.600

Kaynak: T. Çavdar, **Türkiye 1968**, İzlem Yay., İstanbul 1969, s. 33.

Kısacası, modern kapitalist üretim biçiminin ve üretim ilişkilerinin yaygın ve belirgin olmadığı, artı değerin tam anlamıyla teşekkül edemediği böyle bir ortamda köy emekçileri, sömürüldüklerini, geçici de olsa, pek farkedememektedirler.

Bugünkü özellikleriyle, tarımsal yapımızın köy emekçilerinde siyasal bilinçlenmeyi kolaylaştırıcı bir durum gösterdiği genellikle söylenemez. Daha çok küçük işletmelerde geçimini zorlukla sağlayabilen köylu ailelerinin çoğunlukta olduğu ülkemizdeki statik veriler hayli ilginçtir:

1965 yılında tarım kesiminde bulunan 9.729.000 kişi faal nüfusumuzun %71,7'sini teşkil ederken, kendi başına veya ailesi ile tarım yapanların oranı % 95,7'ye çıkıyordu.

	Sayısı	%
İşveren	: 21.719	% 0,2
Ücretli	: 376.866	% 3,8
Kendi hesabına	: 3.014,433	% 30,9
Aile işinde ücretsiz çalışan	: 6.311,500	% 64,8
Bilinmeyen	4.486	% 0,04

Kaynak **Türkiye İstatistik Yıllığı 1964/65**, D.İ.E Yayın No. 510, Ankara 1967, s. 82.

(22) Böylelikle TİP'in kentsel oylarının özellikle burjuva aydınlarının yoğun olduğu, örneğin Şişli gibi semtlerden geldiği görüşünün geçersizliği ortaya çıkıyor: %5,1.

(23) Kaynak: **1969 Milletvekili Seçimleri.**

Kiracı, yarıcı, ortakçı olarak çalışanların çoğunlukta, ve tarım işçisi olarak sınıflandırılabilecek topraksız köylülerin ise henüz büyük bir yığın haline gelmediği tarım kesiminde, artı değeri toplayanların aslında aracılar olduğu bilinmektedir. İstanbul'da 250 kuruşa yenen şeftalinin üreticinin elinden 30 kuruşa çıktığı bir ortamda esas sömürünün nerden geldiği açıktır. Tefecileri de buna eklersek artı değerin kimlerde toplandığı kolaylıkla anlaşılır.[24]

Geri kalmış kapitalist bir ekonomiye sahip Türkiye'de «*sömürüme, müteşebbis-kapitalistten çok, çeşitli üretici sınıf ve tabakalarla tüketici (veya nihai kullanıcı) arasına giren tüccar, aracı, bankacı, tefeci gibi unsurlar ve çeşitli verimsiz faaliyetlerde bulunan burjuvazi tarafından yapılır. Artı değerin paylaşılmasında maddi üretim araçlarına sahip olan kapitalistin payı şimdilik nakdi veya ticari sermaye sahipleri ile çeşitli verimsiz aracı işler yapan burjuva unsurlarının payının çok daha gerisindedir*»[25]. Bu durum tarım kesiminde daha da etkilidir. Toprak sahibi - emekçi ilişkisinde artık bıçağın kemiğe dayandığı, yani sınıflararası zıtlaşmaların açığa çıktığı birkaç yerin dışında, bilinçlenmenin objektif koşullarının henüz yetersiz olduğu söylenebilir.

b) Tarımda mülksüzleşmenin hızı bakımından

Öte yandan, ister nüfus artışı, isterse tarımda topraksızların adedinin gün geçtikçe çoğalması bile Türkiye'de, bu kesimde, mülksüzleşme sürecinin çok hızlı geliştiğini göstermemektedir. 18. y.y. İngiltere'sinde olduğu gibi zorla topraklarından atılan köylülerin kentlere doluşup, açlık ve sefalet içinde her türlü işi yapmaya hazır bir durumda, fabrikaların, atelyelerin önünde bekleştiği bir ortam Türkiye'de bulunmamaktadır. Türkiye'de köyden kente göç eden işsizler çoğu kez kapıcılık, seyyar satıcılık, bakkallık gibi işler uydurabilmektedirler[26]. Bir fabrikaya gir-

---

(24) Mehmed Emin BOZARSLAN'ın **Doğu'nun Sorunları**, Şafak Kitabevi, Diyarbakır 1966, adlı yapıtında köylünün sömürülmesi, aracıların ve tefecilerin insafsız kâr oranları üstünde ilgi çekici bilgiler vardır; Bkz özellikle, s. 36-42.

(25) Bkz Korkut BORATAV - **100 Soruda Gelir Dağılımı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969, s. 118.
Türkiye'de ticaret kesiminde çalışan faal nüfusun %7'sinin 1963 yılında milli gelirin %33'ünü elde ettiklerini ve bunu geri kalmış ülkeler arasındaki en büyük dengesizlikler arasında gösteren bir çalışmaya göre, 100 endeksini bir tarım işçisinin net üretimi olarak aldığımızda, ticaret kesiminde çalışanın net ürününün İtalya'da 230, Hindistan'da 300, Türkiye'de ise 780'e ulaştığı ortaya çıkıyordu. Yves Lacoste, **Les pays sous-développés**, Coll Que sais-je Paris, 1963 s. 18.

(26) Türkiye'de hizmetler sektörünün artışı izlendiğinde, 1962-1967 yılları arasında hizmetler ve sanayi kesimlerinin tarım kesiminin azalmasından aynı oranda faydalandıkları görülmektedir.

Kesimler	Yıllar 1962	1967
Tarım	% 77,7	% 72,3
Sanayi	% 10.9	% 13,8
Hizmetler	% 11,4	% 13,9

Kaynak: **Kalkınma Planı**, s. 130

miş olsa bile, vasıfsız işçinin ilgilendiği tek şey kendi kazancı olmakta ve bu kazancı kaybetme korkusu, onu her türlü sendikal veya sınıfsal eylemden uzak tutmaktadır. Milliyet'in anketindeki işçilerin %51,4'nün ileride kendi işlerini kurmak arzusunda olmaları bu ortamı yansıtmaktadır.

Aslında, kente göçeden Türkiye köylüsünde görülen hareketliliği (mobilité), kendisinin çok kez tarımsal bir geliri olmasına, hiç olmazsa, koyünde belli bir dayanışma olanağı bulabilmesine bağlamak gerekir. Çukurova'nın pamuk tarlalarında bir mevsim ırgatlık yapanların çoğunun civar ilçe ve illerden gelmesi de bunu gösterir. Kentlere baktığımızda, gecekondularda oturan ailelerin % 2'sini *«irat sahipleri, çiftçi ve hayvancılar teşkil etmektedir»*[27]. Hatta, İstanbul İktisat Fakültesi'nde yapılıp henüz yayınlanmamış bulunan bir araştırmaya göre İstanbul'da çeşitli fabrikalarda çalışan işçilerin bile % 68'inin ek tarım geli rine sahip olmaları durumu[28], çalışanların hemen modern kapitalist ilişkiler içine tam bir proletarya hüviyetinde girmediğini belirtmektedir. Yaşama standartlarının eskiye oranla düzelmesinin yanı sıra, *«köye dönüklüğün»* kentlere göçetmiş yeni kuşak emekçilerin sınıfsal bilinçlenmesini şimdilik geciktirmekte olduğu bir gerçektir

birkaç gözlem

Kapitalist üretim ilişkilerinin tarım kesiminde tam belirgin olmaması, bilinçlenme düzeyini düşürüyor, demiştik. Özellikle, orta büyüklükteki işletmelerin bulunduğu yörelerin birer küçük burjuva fidanlığı halinde sol hareketin karşısında gözüktüklerini de söyleyebiliriz.

TİP'in 1969 seçimlerinde Adana ilinde (Bkz. Şekil 1) oylarının oranının en az olduğu yerlerin özellikle küçük ve orta mülkiyetin yaygın bulunduğu dağ ve bahçelik köylerinde olduğu göze çarpmaktadır. Oysa, az ailenin çok miktarda işletmeyi kontrol ettiği Çukurova'nın en verimli ilçelerinde, gerek dış pazarlara açık olmanın ve makinalaşmanın hızlanması ve hepsinden önemlisi, topraksız köylülerin emeğinden alınan artı değerin yüksekliği nedenleriyle TİP'in oylarında il oranına göre bir artış olduğu söylenebilir.

TİP'in oy oranlarını Köy İşleri Bakanlığı'nın Adana ili envanterinde bulunan aile ve işletme büyüklüğü grafikleri ile karşılaştırdığımızda belirli bir korelasyon görülmektedir. Büyük işletmelerin en yaygın olduğu verimli Ceyhan ve Karataş ilçelerinde oy oranı % 3,4 ve % 3,1 ile TİP il ortalamasının (% 2,1) üstüne çıkarken, dağlık Saimbeyli ve orta işletmelerin çoğunlukta olduğu Bahçe ilçelerinde TİP'in en düşük sonuçları almasına hayret etmemek gerekir: % 1 ve % 1,1.

Aynı durum Ankara ilinde de gözükmektedir[29] Büyük mülkiyetin yaygın olduğu Polatlı'da TİP'in oy orta-

(27) Bkz. Avcıoğlu. **Türkiye'nin Düzeni**, s. 520, (Prof. İ. Yasa'nın gecekondu Araştırmasından naklen).
(28) Bilgiler Sayın S. Divitçioğlu'ndan elde edilmiştir.
(29) Bkz. **Ankara**, Köy İşleri Bakanlığı yay. No: 68 1967, s. 58-59.

laması yükselmekte (% 3,4); buna karşılık genellikle orta büyüklükte mülkiyetin hakim olduğu Çubuk'ta oy yüzdesi en düşük seviyede kalmaktadır: % 0,9.

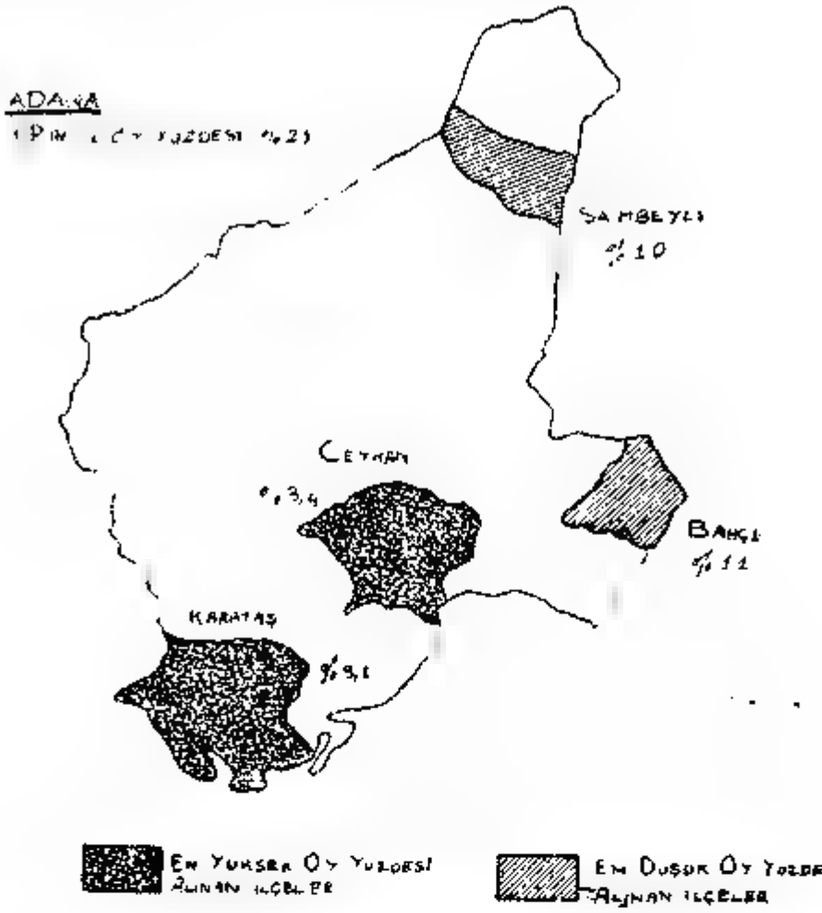

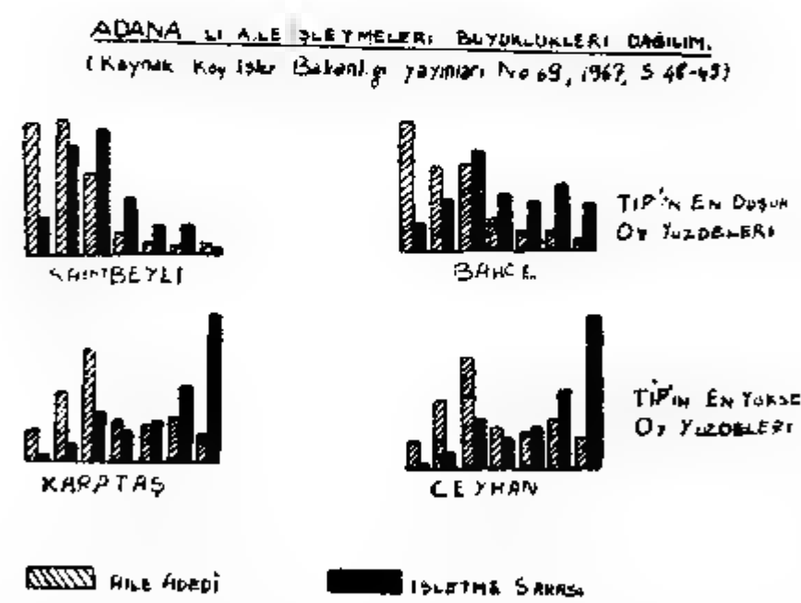

Büyük işletmelerin pamuk veya buğdaylarını kolaylıkla pazarlayabildikleri Ceyhan veya Polatlı ilçelerinde modern tarımın yaygınlığı ve işçi-işveren ilişkilerinin belirginliği bir yana, bu yörelerdeki son iki yılın topraksız köylü hareketlerini hatırlarsak[30], bilinçlenmenin ekonomik ilerleme ile arttığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

C — EKONOMİK KONJONKTÜR BAKIMINDAN

a) Enflasyon ve köylüler:

Gerek endüstri kesiminde ve gerekse tarım kesimindeki genel koşulların dışında, bugünkü zayıf ekonomik durumumuzun yığınları eşit ölçüde etkilemediğini dikkate almak lazımdır. Çok aşikar bir kriz geçirmekte olan eko-

[30] **Ant,** 30 Temmuz 1968, s. 2.

nomimizin güçsüzlüğü genellikle dar gelirli memur, esnaf, ve kent emekçileri tarafından hissedilmektedir. Örneğin, büyük bir yığın teşkil eden küçük köylü üreticilerin ürünlerinin taban fiyatlarında yapılan suni artırım, devaluasyonun nedenlerini ve enflasyonun kötü etkilerini onlara bir süre için unutturabilir. Kaldı ki, paranın değerinin düşürülmesiyle köylünün Ziraat Bankası'na olan borçları da % 66 azalmış olacaktır. (Hernekadar borç alabilen köylüler bir azınlık teşkil ediyorsa da).

b) Dış yardımlar:

Bir de, dışarıdan aldığımız yardımların geçici süreler için de olsa, ekonomimizdeki dar boğazları geçmekte kolaylık sağladığını söyliyebiliriz. Bunun sonucu, genel ve sürekli bir krizin gerek işverenleri, gerekse çalışanları ümitsizliğe ve dolayısıyla sınıfının bilincine vardırabileceği bir sosyo - ekonomik ortamın bugün için pek gerçekleşmiş olmaması, devrimci hareketin yayılmasını bir ölçüde engellemektedir.

Zayıf ekonomimize yapılan yardımların aslında, çoğu kez, yardım eden ülke tarafından yurdumuzda çalışanların bilinçlenmesini önlemeyi amaçlaması da ciddi bir sorundur. Emperyalist ülkeler tarafından yapılan yardımların, örneğin Marshall, A.I.D., çeşitli yatırımların (Ereğli) veya verilen kredilerin amacı ve «özel teşebbüs» lehine kullanılışları ortadadır.

«Yabancı sermaye iktisadi sistem ihracının bir aracı olabilir mi?» Başka bir deyişle, «Acaba bir kapitalist ülke sanayileşme öncesi bir ülkeye gönderdiği sermaye ile o ülkenin iktisadi sisteminin kapitalizme yönelmesini sağlıyabilir mi?» sorusuna Prof. K. Bulutoğlu şöyle cevap vermektedir:

«Sermayeyi alan ülkede sanayi kesimi zayıf olduğu için, sanayi kesiminde üstünlüğü yabancı firmalar ele geçirecektir. Bu firmalar kendi ülkelerindeki iktisadi düzenin bu ülkede geçerli olması için *gerekli kuralların yerleşmesi*ne *çalışacaklardır.* Ayrıca kendilerini ileride millileştirme tehlikesine karşı da korumak için uluslararası özel mülkiyete dayanan serbest rekabet düzeninin bu ülkede bir temel düzen olarak kabul edilip yürürlükte bırakılması için *çaba gösterecektir.*»[31] Bu tip çabaların ne olduğunu merak ediyorsak, Orta ve Güney Amerika, Vietnam, ve hatta Yunanistan'ın başına gelenlere bir bakmak kafidir.

II — öznel koşullar

İşçiler tarafından sınıf çıkarının bilinmesi sınıf bilincine varma değildir. Proletarya kendisi için bir sınıf olurken iktidarı amaç edinecektir; bu bakımdan dışarıdan getirilen bilincin önemi büyüktür.

Türkiye'de «insanların şuurlu faaliyetine bağlı şartlar»[32] nelerdir? Yurdumuzda bilinçlenme sürecinin ögeleri arasında sendikal eylemin niceliği ve niteliği; sosyalist partinin varlığı ve eylemi, ve her iki örgüt arasındaki iliş-

(31) K. Bulutoğlu, **Türkiye'de Yabancı Sermaye**, Gerçek Yay., İstanbul 1970, s. 42. (Kelimelerin altı tarafımızdan çizilmiştir.)

(32) Politzer, **Marksist Felsefe Dersleri**, s. 437.

kiler bir yana, bazı yan etmelere de yer vermek gereklidir. Geri kalmış toplumumuzdaki tutucu ideolojilerin güçlülüğü yanında, egemen sınıfların elinde bulunan siyasal baskı araçlarını da hesaba katmak zorundayız. Öznel koşulların etkinliğinin ülkemiz için en az nesnel koşulların etkinliği derecesinde önemli olduğunu belirtelim. Bilinçlenme sorununu salt bir alt yapı evrimine bağlamak, sosyalist partiye ve sendikaya düşen bilinçlendirme görevinin tam olarak kavranmaması demektir.

A — SENDİKAL EYLEM BAKIMINDAN

İşçilerin sınıfsal bilinçlenmesini geciktiren etmenler arasında, Türkiye sendikacılık akımının, bugüne kadar, bu bilici işçilere vermede yetersiz kaldığı söylenebilir. Bunun çeşitli nedenleri vardır.

Ekonomik bakımdan az gelişmiş bir ülke olan Türkiye'de işçi sınıfı da uzun yıllar boyunca cılız kalmıştır. Tek parti döneminde işçilerin bilinçlenmesi zorlaşmış, «*imtiyazsız, sınıfsız bir toplum*» sloganları altında sınıf esasına dayanan kuruluşlar iktidarca yasaklanmıştır.

İşçiler ancak 1947'den bu yana sendika kurma hakkına kavuşmuşlardır. Ne var ki, bunu, işçi sınıfının eylemi sonucu zorla elde edilmiş haklar yerine yukarıdan «*lütfedilen*» haklar olarak değerlendirmek gerekir. Böylelikle hakim sınıflar yığınları kontrol olanağına daha rahatlıkla kavuşuyorlardı[33]. Gerçi CHP tarafından ortaya atılan «güdümlü» sendika anlayışı D.P.'nin atılımı ile ortadan kalkmışsa da, 1952'de Türk-İş'in kurulması ile her şey bitmiyordu. Grev hakkından bile yoksun sendikal hareketin, 1963'te bu olanağı ancak anayasa uyarınca elde etmesine karşın, başındaki yöneticiler, özellikle, sözde «*partilerüstü*» aslında eyyamcı bir politika güderek «*uzlaştırıcı*» Amerikan sendikacılığının izinde, kısa vadeli, salt ekonomik çıkarları gözeten bir sendikal anlayışı sürdürmüşlerdir. Türk-İş'in işçiye sınıf bilinci vereceği yerde bunu kapalı olarak kosteklemek yolunu seçmesi de herhalde işçi sınıfının aleyhine olmuştur[34]. Oysa proletaryanın «*ekonomik çıkarını anlaması*» ile «*sınıf bilinci*» arasında, yani kısa vadeli avantajları ile tarihi rolünün bilinmesi arasında büyük fark vardır. Proletarya'nın tarihi görevi, «*toplumu bilinçli olarak değiştirmeyi*»[35] amaç edinmektir.

Özetlersek, gerek mazisinin kısalığı, gerekse elindeki sınıfsal kavga araçlarına çok geç[36] kavuşabilmesi (grev gibi), Türkiye işçi sınıfının siyasal bilinçlenmesini geciktirmiştir. Ayrıca, bu tecrübesizlik sendika yöneticilerinin de kolaylıkla oportünizme kaçmalarını kolaylaştırmıştır. O-

(33) Aynı durum Latin Amerika ülkelerinde de görülmüştür. Bkz. Touraine ve Pécaut, a.g.e. s. 231

(34) Türk-İş yöneticileri arasından CHP veya AP listesinden milletvekili seçilen bazılarının, ikinci kez aday gösterilmeyince iş hayatına atılmaları devrimci eylemlerinin ne denli samimi(!) olduğunu kanıtlamaz mı? Bk. K. Sülker, **Türkiye'de İşçi Hareketleri**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1968, s. 69.

(35) Bkz. Georg Lukacs, **Histoire et Conscience de Classe**, Les Editions de Minuit, Paris, 1960, s. 96.

(36) Fransa'da grev hakkı pratikte 1864'te, sendika kurma 1884'te resmen verilmiştir. İngiltere'de ise 1826'dan beri serbestçe örgütlenebilen işçiler 1875'te grev hakkına kavuşmuşlardır.

portünizm, «proletaryanın sınıf bilincinin salt psikolojik bir veriden öteye gitmesini önleme amacını taşır; proletaryanın sınıf bilincini psikolojik bir veri seviyesine geri getirmeyi hedef alır ve böylelikle, sınıf bilincinin bugune kadar olan güdüsel ilerlemesine karşı (zıt) bir yön vermeye çalışır»[37]. Nitekim, kısa vadede sağlanan maddi çıkarlar çoğu kez işçilere yetmiştir. Bu arada bol bol «*sendika*» kurulmuş, bunlar kişisel ihtirasları pek çok olan fırsatçı bazı yöneticiler elinde göstermelik işçi örgütleri olmaktan öteye gidememişlerdir. Sendika enflasyonunu aşağıdaki veriler açıklıkla ortaya koymaktadır.

Sendika sayısı	:	686	Aynı iş kolunda	:	218
Birlikler	:	7	Bölgesel sendika	:	130
Federasyonlar	:	16	Mahalli sendika	:	211
Konfederasyonlar	:	2	İşyeri sendikası	:	127
			Toplam	:	686

Kaynak: N. Okay, «Sendikaların durumu ve tutumu», **Cumhuriyet**, 23 Nisan 1969. Daha ziyade 'işverenin çıkarlarına bağlı sendikaların (iş yeri sendikaları) çokluğu anlamlıdır.

Daha önce (1961'de) TİP'i kuran Türk-İş'in sol kanadına mensup olan sendikacıların 1967'de kurduğu DİSK'in de son zamanlara kadar (bütün günah ve sevapları ile) işçilerin sınıfsal bilinçlenmeleri üzerinde şuurlu bir katkısı olduğunu söyleyemeyiz.

İtiraf etmek gerekir ki, genellikle daha iyi toplu sözleşme koşulları getiren DİSK üyesi Maden-İş ve Lastik-İş sendikalarının gördüğü rağbeti, işçilerin sınıfsal «*bilinçlenmesinden*» ziyade ekonomik «çıkarlarını» anlamalarında aramalıyız[38]. Son İstanbul olaylarını bir an için unutup, 1969 verilerine baktığımızda yukarıdaki görüşlerimiz kanıtlanabilir:

Milliyetin anketine göre sendikalaşma bakımından anket konusu işçilerinden %40'ı hiçbir sendikaya bağlı değildi; %51'i Türk-İş'e ve sadece %8'i DİSK'e bağlı bulunmaktaydılar. TİP taraftarları arasında bile %36'sı sendikasızdı; % 48'i Türk-İş'e ve sadece % 16'sı DİSK'e kayıtlı idiler[39]. Genellikle bu verilerden anlaşıldığına göre, işçilerin çoğu (Türk-İş gibi bir anlamda tutucu bir örgütün özel çabaları ile de) siyasal bilinçlenmenin dışında, daha ziyade maddî çıkarlar peşinde gözükmektedir. Daha önce belirttiğimiz gibi, bu durum DİSK için de söz konusudur. Bu yeni konfederasyona kayan işçilerin çoğu «sınıfsal bilinçlenmeden» çok «ekonomik çıkarlar» peşinde DİSK'in daha geniş toplu sözleşme avantajları elde etme gücünden yararlanmak arzusunda gözüküyorlar.

Bilinçlendirme olanaklarının seferber edilmesi açısından, Türk-İş bir yana, DİSK'te bile işçilerin siyasal bakımdan eğitilme olanakları kısıtlıdır. Sendika seminerleri, sürekli eğitim, bir kaç kuruluşun ötesinde yaygın değildir. Bilindiği gibi «*proletaryanın spontane hareketinin, onu trade - unionisme'den, yani çeşitli politik görüşlere sahip olan işçileri bir araya toplayarak, amaçları ücretleri artırmak olan sendikalar kurmaktan öteye götüremediği bir hakikat-*

(37) Lukacs, **La conscience de classe**, s. 101.
(38) Ama bunu yine de Türk-İş tecrübesinden ileri bir adım olarak almamız gerekiyor.
(39) **Milliyet**, 20 Eylül 1969.

tir»[40]. DİSK yöneticilerinin, son İstanbul olaylarından bir kat daha güçlenmiş bir halde, Türk - İş'in düştüğü hataya sapmamaları ve işçilere sınıf bilincini dinamik bir biçimde vermeleri gerekmektedir: Ekonomik ve politik savaş bir bütünsellik içinde görülmelidir. İşçi sınıfımız ancak bu yoldan kendisi için sınıf olmaya yönelebilir.

Tarım işçilerinin bilinçlenme düzeyine gelince, sendikal bakımdan tarım işçilerinin hâlâ başıboş bırakılmaları önemli bir sorundur. Sadece bir kaç uretici, örneğin, Türkiye Tütün Üreticileri Sendikası, örgütlenmiştir[41]. Kaldı ki, küçük üreticilerin işçi niteliği su götürür. İleride bir tarım işçileri sendikası kurulursa alacakları tutum ilginç olacaktır.

Bütün bunların dışında, Türkiye'deki tüm ücretlilerin yalnız % 11'nin bir sendikaya kayıtlı olması emekçilerin örgütlenmesinin ne denli yetersiz olduğunu gösterecek niteliktedir[42]. Unutmayalım ki, ülkemizde faal nüfusun yalnız % 5'i sendikalıdır.

B — PARTİ - SENDİKA İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN:

Sendikal hareketin desteğini kazanması yönünden TİP, daha ilk günlerinden beri bir handikapla karşı karşıyaydı: Çünkü Türk - İş TİP'e yardım edeceğine, onu kendisine «rakip» addetmekteydi. Bugün dahi, karşılıklı tavırlarda bir değişme söz konusu değildir. Oysa, bu güçlü işçi örgütünün TİP'i desteklememesi, genellikle CHP'nin veya gerektiğinde, iktidarın dümensuyunda gözükmesi, son zamanlara kadar, işçi kitlelerinin çoğu kez TİP'e şüphe ile bakmasına yolaçabilmiştir.

TİP kurucusu sendikacılar tarafından kurulan DİSK'e bağlı işçilerin büyük bir çoğunluğunun bile TİP dışındaki partilere oy verdiği bilinmektedir. Basit bir karşılaştırma yaparsak, DİSK'in 1968 yılında 57 bin civarında üyesi gözükmekte iken, TİP'in toplam üyelerinin 15 bini geçmemesi anlamlıdır. «*Unutmamak gerekir ki, proletaryanın gelişmesi* [...] *sendikaların ve işçi sınıfının partisinin karşılıklı aksiyonu olmadan gerçekleşmemiştir ve gerçekleşemez*»[43].

Son samanlara kadar TİP-DİSK ilişkilerinin düzeyde kaldığı söylenebilir. Daha ziyade yöneticiler seviyesinde dondurulan işbirliğinin tabana, yani eyleme indirilmesi başarılamamıştır. Örneğin, İstanbul'da sendikaları tarafından partiye sembolik, daha doğrusu, bir takım kişisel amaçlar çerçevesinde yazdırılan işçilerin gerçek üyeliği hep havada kalmıştır.

C — PARTİ EYLEMİ BAKIMINDAN:

Türk-İş'in sol kanadına mensup bazı sendika yöneticileri tarafından kurulan TİP'in mazisi kısadır. Aralarına aydınların da katılacağı kurucular, aslında trade-unioniste eyleme daha yatkın olan Türkiye işçi hareketine po-

(40) Politzer, **Marksist Felsefe Dersleri**, s. 313.
(41) **Ant**, 3 Haziran 1969
(42) Kaynak: **Kalkınma Planı**, s. 138
(43) V. I. Lenin, **Ne Yapmalı?**, Sol Yay., Ankara, 1968, s. 40-41.

litik bir yön verme çabalarına rağmen, gerek teori açısından, gerek örgüt açısından, partiye tam anlamıyla devrimci bir nitelik kazandırmada pek etkin olmamışlardır. Öyle ki, «*sosyalizmin kuruluşunun sübjektif şartlarından birincisi, [...] işçi sınıfının gerçekten inkilâpçı bir partiye sahip olmasıdır*»[44] gerçeği unutulmuş, seçimlere katılma endişesiyle birçok yerlerde «tabela örgütleri» kurulmuş, aslında belirli bir bilinçlendirme ve örgütlenme çabasına girişilememiştir.

Mahalli yöneticilerin çoğunun, özellikle ilçe seviyesinde, küçük burjuva kökenli olmaları (esnaf, kahveci, terzi gibi) bu örgütlerin sınıfsal eylem yapabilme olanağını, sosyo-ekonomik yapının yetersizliği içinde de, büsbütün azaltmıştır.

Militan kadroların, işçi üyelerin eğitilmelerini bir kenara iten yöneticiler, partinin meşruiyet savaşını başarı ile yürütüp meclise girmesinden sonra da kitle partisi olma yolunda direnmişlerdir. Bunu yaparken, işçi sınıfının öncülüğü ilkesine su katılmış ve köylülüğün dinamizmi üzerinde durulmuştur.

Oysa, alabildiğine bir yayılma siyaseti, «köylüye gidiş» ve eylemde pasifizm yerine, yöneticiler, emekçileri örgütlemede ve memnuniyetsizliklerine ideolojik bir yön vermede daha etkin bir çaba gösterebilselerdi, onların bilinçlenmelerini de hızlandırmış olabilirlerdi. «Yığınların kendiliğinden gelme hareketi, liderlerden daha yüksek bir bilinç seviyesi istediği için»[45], bize kalırsa TİP yöneticileri, toplumdan gelen uyanmayı kanalize edebilmeğe, (bütün devrimci iyi niyetlerine rağmen), ne teori, ne de eylem yönünden yeterince hazır değillerdi.

Yığınları partiye çekebilmek için bir araç olarak yararlanılabilecek parlamento'yu gerektiğinden fazla önemsemek, aynı zamanda partinin örgütlenmesi ve diğer devrimci eylemlere önayak olması unutulduğu takdirde, kısır bir oportünizme dönüşebilir. Bunda, herhalde, dışarıdan verilecek siyasal bilincin, yani öznel koşulların, ekonomik bakımdan az gelişmiş Türkiye için ne kadar önemli olduğunun tam anlamıyla kavranamamasının rolü olmuştur Doğaldır ki, parti içindeki kişisel ve doktriner bölünmeler, kitle partisi niteliğinin iyice belirginleştiği dönemde daha da açıklıkla ortaya çıkacaktı.

Öte yandan, maddi olanaklarının kısıtlılığı, partinin siyasal propagandasının zayıf kalması soucunu doğurmaktadır[46].

Özet olarak, çeşitli nedenlerle parti öncülük görevini tam anlamıyla yapamamış, böylelikle emekçi kitlelerin bilinçlenmesi hızlandırılamamıştır diyebiliriz.

---

(44) Bkz. Politzer, a.g.e. s. 437.

(45) Lenin, **Ne Yapmalı?**, s. 50-51.

(46) TİP seçim propagandasına senelik 600 bin lira olan bütçesinden 150 bin lira ayırabilirken, Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin 1965 bütçesinin yaklaşık olarak 32 milyon liraya vardığı bir ölçüttür. Unutmamak gerekir ki, 1963 sendikalar yasasının 16. maddesi sendikaların siyasi partilere mali yardım yapabilme olanaklarını yasaklamaktadır. Oysa İngiltere ve Almanya'da sendikaların sol partilere yardımı hiçbir şekilde kısıtlanmamıştır

D — DINSEL NEDENLER BAKIMINDAN:

İşçilerin sınıfsal bilinçlenmelerini bir ölçüde engelleyen etmenler arasında çeşitli çıkar çevrelerinin halk kitlelerinin dinsel duygularını istismar edebilmelerini sayabiliriz. Geçici olarak almamız gereken bu durum, az gelişmiş bir ülkenin sosyo-ekonomik koşulları içinde bugün için azımsanmıyacak bir önem taşımaktadır.

Gerek soruların soruluş biçimi, gerekse muhtevası bakımından, yöntemine katılmadığımız bir ankette, işçilerin sınıf bilinci, yani dünya görüşleri açısından, şu sonuçlara varılmaktadır.

İzmir'de bir tekstil fabrikasıda çalışan 163 işçinin «kendilerini nasıl gördükleri» aşağıdaki tablodadır:

	Cevap verenlerin yüzdesi
	%
İzmirli	3,6
Memleketi (Başka ilden)	1,8
Müslüman	37,5
İşçi	6,0
Türk	50,3
Bilmiyor	6
Toplam	99 8

Kaynak: Şerif Mardin, **Din ve İdeoloji**, SBF Yayınları. Ankara 1969, s. 132.

Ankete katılan işçilerin % 40'a yakınının toplumsal kişiliklerini dinsel bağlılıkları ile değerlendirmeleri ışık tutucudur.

Alevi işçilerin reylerini de değerlendirirsek, yurdumuzda alevi olmanın, şimdilik, büyük ölçüde sınıf bilincinden önce geldiğini görüyoruz. Nitekim, Ankara'da alevi vatandaşlarımızın yoğun bulunduğu Tuzluçayır gecekondu mahallerindeki 9 seçim sandığında 1965 ve 1969 seçimlerinde siyasi partilerin aldığı oyların Birlik Partisinin kurulmasıyla yön değiştirdiğini izliyebiliriz[47]:

E — SIYASAL REJIM BAKIMINDAN:

Türkiye işçi sınıfının siyasal bilinçlenmesini geciktiren etmenlerden biri de henüz Türkiye'de fikir özgürlüğünün tam anlamıyla geçerli olamamasıdır. Ceza Kanunumuzun yürürlükte olan 141 ve 142. maddeleri radikal işçi örgütlenmelerini sınırlamaktadır, denebilir.

Dışarı ile el ele vermiş egemen sınıfların baskısı nedeniyle, örneğin, Pir Sultan Abdal yapıtının Doğu Anadolu illerinde oynanması yasaklanabilmekte, Doğu mitinglerinde konuşmacılar her an 141-142. maddelerin soğuk ne-

[47] Kaynak: **1965 M.V. Seçimleri**; 1969 Milletvekili seçimleri D.İ.E Ankara. (Sandık Sonuçları henüz ciltlenmemiş) s. 106.

Partiler:	1965	1969
AP	965	413
CHP	452	392
CKMP (MHP)	25	44
MP	174	85
TİP	85	51
YTP	8	8
Bağımsız	43	23
Birlik Partisi		1085

fesini enselerinde hissedebilmekte, köy kahvelerini dolaşıp toprak reformu hakkında broşür dağıtan öğrenciler jandarma tarafından komünizm propagadası yaptıkları iddiasıyla tutuklanabilmekte[48], sol dergiler, yayınlar sık sık toplatılabilmektedir. Öyle bir ülke düşünelim ki, sendika tekeli kurulmaya çalışılmakta, Türk-İş'in yöneticileri AP'li Başbakan'a «siz bizi anlıyan yegane siyaset adamısınız» diyerek minettarlıklarını bildirmekte, öte yandan DİSK yöneticileri «halkı isyana teşvik ettikleri» iddiasıyla sıkıyönetim mahkemesinin önüne çıkarılmakta, işverenler işçi liderlerine ilk fırsatta yol verme veya «ortadan kaldırma» olanağını bulabilmektedirler.

sonuç

Ekonomik bakımdan az gelişmiş bir ülkede sınıfsal zıtlaşmaların belirginleşmesinin sanayileşme ile hızlandığı bir gerçektir. İşçi sınıfının bilinçlenmesinin nesnel koşulları olarak değerlendirilen sosyo-ekonomik yapı yanında, bilinçlenmenin öznel koşullarının yaratılmasının da aynı derece önemli olduğu bilinmektedir. Dışarıdan bilinç taşımanın, yani ideolojik mücadelenin ögeleri olan partiye ve sendikalara, bu nedenle büyük bir görev yüklenmektedir.

Ekonomik yapının tarihsel evrimini elleri kolları kavuşmuş beklemek, bugünü ihmal edip, sosyalist pembe yarınlar ummak, işçi sınıfının bilinçlenmesini büyük ölçüde yozlaştırır. Başka bir deyişle, nesnel koşulların pek elverişli olmadığı bir ortamda bile, eğer devrimci kuruluşlar güçlü bir ideolojik çaba gösterirlerse, kent ve köy emekçilerinin bilinçlenme süreci gene de hızlandırılabilir.

«Bütün ülkelerin tarihi gösterir ki, işçi sınıfı, sadece kendi çabasıyla ancak sendikacılık (trade-unioniste) bilinci geliştirebilir.»[49], Sosyalist parti bu nedenle çok geniş ve derinlemesine bir örgütlenme zorundadır. Eğitilmiş militanlarla yurt yüzeyine yayılıp devrimci eylemin sürdürülmesi, yığınlarla olan bağlantının pekiştirilmesi, *«halkın öfke ve kaynaşma damlalarının ve dereciklerinin toplanıp, gürül gürül akan tek bir sel haline getirilmesi gereklidir»*[50]

Tarihte, nesnel koşulların elverişli olduğu endüstri devriminin beşiği İngiltere'de işçilerin siyasal örgütlenmeleri ve (işçi sınıfının olmasa dahi) İşçi Partisi'nin iktidara geçmesi yanında; işçi sınıfı ideolojisini sonuna kadar etkin kılarak, nesnel koşulların yetersizliğine rağmen, disiplinli bir eylemle iktidara ulaşmış sosyalist partiler olmuştur, örneğin, Rusya'da, Çin'de olduğu gibi. Bilinçlenmeyi sağlayabilmek için, öznel koşulların az gelişmiş ülkelerde değerlendirilmesi, en az nesnel koşulların değerlendirilmesi kadar önemlidir.

Emekçi kitlelerin «ekonomik çıkarlarından» «sınıf bilincine» doğru yöneldikleri bu dönemde, devrimcilerin, az gelişmiş kapitalist bir ülke olan Türkiye'de bu bilinçlenmeyi durdurmak isteyecek yerli veya yabancı güçleri de hesaba katması gerekecektir.

---

(48) Cumhuriyet. 23 Temmuz 1970.
(49) Lenin, Ne Yapmalı?, s. 40-41.
(50) A g e, s. 98.

afrika ve latin amerika'da halk cepheleri

çetin özek

FAŞİZME karşı kurulan ve kurulması zorunlu olan «Devrimci Halk Cepheleri»nin, proleter sosyalistler açısından, ancak, işçi sınıfının ve onun sınıfsal partısının öncülüğünde başarıya ulaşabileceği tarihsel deneylerle kesin olarak ortaya çıkmıştır. Geçen yazımızda belirttiğimiz gibi, halk cepheleri, sadece faşizmin engellenmesi için bir savunma cephesi olmakla kalmamakda, proleter sosyalıstler açısından, işçi sınıfı iktidarına uzanan yol üzerinde atılması zorunlu bir adımı olarak da görülmektedir. Bu adımın sağlamlığı ise, işçi sınıfının önderliği elde etmesine bağlı olmaktadır.

1. Dünya Savaşı sonrasında faşizme karşı kapitalist üskelerde kurulan halk cephelerinin sosyal demokratların ihaneti, işçi sınıfını bölmesi ve proleter sosyalistlerin gelişip işçi sınıfı iktidarını gerçekleştirmelerini engellemek açısından burjuvaziyle «komünizme karşı ortak cephe» yapmaları nedeniyle, başarısızlığa uğradığını bilmekteyiz[1]. Sosyal Demokratların batının kapitalist ülkelerinde giriştikleri ve faşizmin başarısında büyük rol oynayan kaypak tutum-

[1] Sosyal Demokratların günümüzde de aynı tutuculuk ve işçi sınıfı iktidarına karşı ihanet içinde bulundukları görülmektedir. Fransada 1969 Başkanlık seçimlerinde, sosyal demokratların Komünist Partisi adayı etrafında birleşmeği kabul etmemeleri ve sol güçlerin parçalanmasına yol açmaları, finans kapitalin kendi adayını kolaylıkla başkan seçtirmesine yol açmıştır. Aynı şekilde bugün İtalyada, Komünist Partisi dışındaki sol partiler işçi sınıfı iktidarını engellemek, böyle bir iktidara yol açabilecek yeni seçimleri önleyebilmek için, Demokrat Hristiyanlarla koalisyon çalışmalarına girişmektedirler. Birleşik Sosyalist Partisi temsilcisi Cariglia, Moronun istifasıyla doğan hükümet krizinin, Demokrat Hristiyanlar Sosyalistler, Birleşik Sosyalistler ve Cumhuriyetçiler arasında kurulacak bir koalisyonla çözülmlenmesi için ortak bazı noktalara varılması gerektiğini belirtmiştir. Cariglia tarafından önerilen ortak noktaların en önemli görülen bir tanesi de, Komünist Partisinin karşısında tutulması gereken politikanın açıkça saptanması ve «totaliter nitelik» taşıyan komünizme karşı ortak bir mücadele yürütülmesidir. Birleşik Sosyalist Partisine göre, muhalefet içinde yer alan Komünist Partisine karşı özel bir politika izlenmesi zorunluluğu mevcuttur (Bk. L'Unita, 3 ağustos 1970). Bu arada İtalya içinde bulunduğu siyasal buhranlar nedeniyle her an için bir faşist girişim tehlikesiyle karşı karşıyadır ve son bir iki sene içinde bunun deneyleri yapılmıştır.

ları, değişik sınıflar ve tabakalar tarafından günümüzün geri bırakılmış ülkelerinde de yeniden gerçekleştirilmektedir. Diktatörlükle yönetilen veya sömürge durumunda bulunan geri bırakılmış ülkelerde, demokratik bir yapıyı gerçekleştirmek veya siyasal bağımsızlığa kavuşmak için girişilen savaş, çoğunlukla küçük burjuvazinin önderliğinde gerçekleştirilmekde, «diktatörün veya «sömürgecinin» faşist yönetimine karşı kurulan cepheler, diktatörün yıkılması veya sömürgenin kovulması gibi bir başarıyla sonuçlansa bile, bu başarıyı işçi sınıfı iktidarına çevirecek işçi sınıfının ve partisinin öncülüğü ve güçler içinde ağırlığı sağlanamadığı için, siyasal bağımsızlık ekonomik bağımsızlıkla tümlenmemekte ve yeni sömürgecilik çerçevesi içinde faşizmin yeni türleri kendisini göstermektedir. Bu konuda Afrika ve Güney Amerikadan bir çok örnekler verebilmek olanakları vardır.

afrika'nın genç ülkeleri ve küçük burjuvazi

II. Dünya Savaşından sonra özellikle Afrikada Ulusal Kurtuluş Savaşları kendini gösterdi. Değişik nedenlerle, sömürgeciliğe başkaldırışı ifade eden Kurtuluş Savaşları, çağı için büyük umut kaynağıydı ve genellikle biçimsel bağımsızlığın kazanılması başarısıyla sonuçlandı. Afrikanın politik bağımsızlığı çoğunlukla küçük burjuvazinin önderliğindeki «Ulusal Kurtuluş Cepheleri»nin ürünüydü. Bu bağımsızlık uzun süre, üçüncü dünyada sömürgeciliğin yıkılmasına ve sosyalizme doğru kesin bir adımı olarak kabul edildi. Esrarengiz bir anlama varan «Afrika Sosyalizmi» kavramı gittikçe soyutlanır ve saptırılırken, Afrikanın emperyalizmin yeni sömürgeciliğine açıldığı görüldü. Ulusal bağımsızlık ve toplumsal devrimin gelişimi yönünden eldeki zorluklarla karşılaşan Afrikanın, özellikle, 1960 sonrasında gittikçe faşizme ve sömürülmeğe varan bir çizgiye girdiği, üçüncü dünya hakkında duyulan umutlarda hayal kırıklığı yarattığı ve yer yer açık faşist düzenlerin gerçekleştiği bir vakıadır. Özellikle, oldukça ilerici rejimleri kurmuş olan ülkelerde, ordu darbeleri açık ve kesin faşizmi gerçekleştirmiştir. 1965-1968 yılları arasında Merkez Afrika Cumhuriyetinde, Dahomeyde, Ganada, Kongo Kinshasa, Yukarı Volta Nijerya, Brundi ve Sierra Leone gibi ülkelerde gerçekleştirilen darbeler, emperyalizmin Afrikadan elde ettiği vazgeçilmez çıkarları sağlayıcı[2] faşist düzenleri kurucu niteliktedirler. Afrikada varılan bu sonuç, Ulusal Bağımsızlık Savaşını gerçekleştiren ve genellikle küçük burjuvazinin, aydınların önderliğindeki Kurtuluş Cephelerinin de, proleter sosyalizmi açısından, başarısızlığını, sosyalizm yönünden amacı gerçekleştirmekten uzak oluşunun kanıtıdır.

Afrikadaki bağımsızlık savaşları genellikle küçük burjuvazinin önderliğinde yürütülmüştür. Bağımsızlık savaşlarına katılan sınıf ve tabakaları birleştiren nokta sömürgeni topraklardan atmak, sömürgecilerin siyasal egemenliklerine son vermek olmuştur. Bu durumda, bağımsızlık savaşlarını yürüten cepheler, ortak bir ideolojik temel ve sistemden yoksun kalmışlardır. Bağımsızlık hareketini yürüten küçük burjuvazinin devrimciliği, siyasal bağımsızlığın kazanılmasıyla sona ermiş, bağımsızlıktan sonraki düzenin «yeni sınıfları» olan küçük burjuvazi, toplumsal devrime karşı, gerici, emperyalizmle işbirlikçi bir çizgiye gelmiştir.

(2) Afrikanın emperyalizme karşı sağladığı «biçimsel siyasal bağımsızlığı» elde etmek konusundaki başarı, emperyalizmin gerektiğinden daha az önemsenmesine yol açmıştır. Halbuki emperyalizm açısından, sömürülen ülkelerin doğrudan siyasal bağımlılığı bir anlam ve değer taşımamaktadır. «Siyasal bağımlılık» yerine «ekonomik bağımlılık» sağlayarak gerçekleştirilen sömürü sistemi, emperyalizmi açısından en ucuz bir sömürü sistemi şeklinde belirmiştir.

Bu açıda, «Afrika sosyalizmi» sadece küçük burjuvazinin öngördüğü ve kendince yorumlandığı, bilimsel çizgiler dışı bir nitelik taşımıştır.

Afrikadaki bağımsızlık hareketleri, birçok kısımda, kendiliğinden, ulusal ve büyük halk kitlelerinin katıldığı bir hareket olarak belirmemiştir. Bağımsızlık hareketine katılanlar, klasik sömürgecilik sisteminin doğurduğu hoşnutsuzluğun itici gücü altında kavgaya girişmişlerdir. Küçük burjuva aydınları ise, batıda okudukları burjuva demokratik sisteminin etkisi altında özgürlük, bağımsızlık savaşı yaparken, batı ülkelerinin siyasal ve toplumsal yapısını amaçlanmışlardır. Bağımsızlıktan sonra ise, bunun ötesinde bir devrimci hareketin karşısında olmuşlardır. Afrikadaki devrimci gücün ne olacağı ve olması gerektiği uzun boylu tartışılmıştır[3]. Fakat bir gerçek vardır ki, Avrupa feodalizmden kapitalizme geçer ve teknik gelişimini gerçekleştirirken, bu gelişim genellikle Afrikanın geri bırakılmışlığına, sosyal sınıflarının kesin sınırlarla ayrılamayan, kaypak yapısına bağlı olmuştur. Bu şekilde Afrika XX. yüzyıla eriştiğinde ülkeler feodalizm, «aşiret feodalizmi» diye adlandırılan bir düzenin temsilcisi durumundan öteye gitmemiştir. Bu yapının belirgin nitelikleri arasında, patriarkal yapının güçlü üyesinin, aile içinde güçlü bir dayanışmayı gerçekleştirmesi önemlidir. Özellikle, klan ve kent biçimlerinde, toprağın özel mülkiyet yapısında bu patriarkal oluşum önem taşımaktadır. Bu durum, Afrikanın XX. yüzyıla klasik anlamında bir kapitalist gelişimden yoksun olarak girdiğini göstermektedir. Sadece geniş topraklar üzerindeki feodal mülkiyet sistemi içindeki bölgelerde emekçilerin gelişimi başlamıştır. Kuzey Nijerya, Habeşistan, Besutoland, Yukarı Volta ve Camerun'un bazı bölgelerinde bu gelişim görülmüştür. Bu durumda, bağımsızlık savaşlarının çoğunlukla aydınların ve zamanla sınırlı bir ölçüde gelişmiş esnaf ve köy üretimi alanında çalışan kesimin katılmasıyla yürütülmesi doğaldır. İşçilerin köyden kopamadığı, özel toprak mülkiyetine rağmen ortak köy mülkiyetinin sürdüğü, kapitalizmin daha çok tarım alanında geliştiği bir ortamda gerçekleştirilen bağımsızlık savaşları, gerçekte sömürünün biçimi değiştirmesiyle sonuçlanmıştır. Sömürgecilik Afrikanın kendi iç yapısı nedeniyle çökerken, sömürgeciler kıtanın politik ve sosyal iç güçlerinden yararlanmadan sömürüyü sürdüremiyeceklerini kavramış ve sömürü biçimini değiştirmişlerdir. Biçimsel siyasal bağımsızlığa uzanan «Ulusal Cephelerin devrimci eylemi ve bu cephelere katılanların sınıfsal yapıları da, sömürü biçiminin değiştirilerek, «dolaysız sömürüden», «dolaylı sömürüye» geçilmesi olanaklarını artırmıştır. Ulusal Cepheler içinde yer alan değişik tabakalardan gelme yığınların birbiriyle çelişik nitelikteki çıkarları vardır ve bağımsızlık savaşı değişik çıkarları bir bütün içinde birleştirmeye yönelmiştir. Örneğin, en güçlü ve ulusçu bağımsızlık hareketini temsil eden, «Rassemblement democratique africain» değişik sınıf ve tabakadan değişik çıkarlara yönelik yığınları içinde toplamıştır. 1949 Dakar toplantısında, birliğin, «temel ortak çıkarları, değişik sosyal tabakaların kendilerine özgü eğilimlerini kapsayamadığı, bu nedenle tüm Afrika halklarına yaygın bir ideolojinin kurulamadığı» kabul edilmiştir. Bu yüzden, Birlik çelişkileri silecek ortak strateji ve taktik uygulayamamış, bu da Fransız emperyalizminin işine gelmiştir. Örneğin Fildişisahilinde bağımsızlık hareketi toprak sahiplerinin önderliğinde yürütülmüştür. Toprak sahipleri, zorunlu çalışmanın kaldırılması, ırk ayrımının terki ve bağımsız bir yasama organı içinde temsil edilmeleri amacıyla bağımsızlık hareketine katılmışlardır. Bağımsızlık sonucu bu isteklerine kavuşunca, toprak sahipleri Fransız emperyalistleriyle yeni sömürgecilik sistemi içinde birleşmekten çekinmemişlerdir[4]. Bağımsızlık hareketi genellikle aydınların kadro hareketi olarak belirirken, aydınların Afrikanın geleneksel egemen ai-

[3] Considerazioni sul seminario del Cairo, in Nuovo Rivista Internazionale, 1967, No. 2, 427

içlerinden geldikleri de görülmektedir. Bunun sonucu olarak, bağımsızlık eylemleri ulusal bir eylem olamamış, yeni düzenlerin devrimcilik ölçüsü liderin dünya görüşüne bağımlı kalmıştır. Yeni düzenlerin liderin kişiliğine bağlı oluşu, bu liderin yıkılmasıyla, -Afrika ihtilalinin de faşizm dönüşmesi sonucunu doğurmuştur.

toplumsal yapı değişikliği ve afrika burjuvazisi

Siyasal bağımsızlık belirli bir ölçüde toplumsal değişime ve gelişime yol açmıştır. Yeni sömürgecilik, bir açıdan, politik bağımsızlık ile geleneksel ekonomik yapıyı bağdaştırmak temeli üzerine kurulmuştur. Siyasal bağımsızlıktan sonra, yeni sömürgecilik sistemi, eski sömürgecilerin boş bıraktığı alanların ele geçirilmesi şeklinde bir ekonomik değişime yol açmıştır. Bu boş alanları doldurantar, Afrikalı yeni ticaret ve endüstri tabakalarıydı ve bunlar yeni düzenin «elite-seçkin» yeni sınıfları olarak belirdiler. Yeni sömürgecilik sistemi içinde, hafif endüstrinin doğumu, alt yapı gelişimi, hızlı şehirleşme, toplumsal farklılaşmaya, «aracı burjuvazinin» gelişimi, ticaret burjuvazisinin büyüyerek dış pazarlara ilişkiler kurması, sömürgecilerle işbirliği yapan «bürokrat burjuvazinin» doğması sonucu ortaya çıkmıştır. Bürokratik burjuvazi, «doğrudan sömürü» döneminde yabancı yöneticilerin yerini alan, çoğunluğu bağımsızlık hareketinin gerçekleşmesinde katkısı bulunan aydınlardan oluşmuş yeni bir sınıftır. Bu niteliği içinde, bürokrat burjuvazi düzenle kaynaşmış, parazit, üretim araçlarına sahip bulunmayan ve bu nedenle yeni düzenin egemen güçlerine bağımlı durumdadır. Bu nitelikleri içinde de, devrime ihanet edip, siyasal bağımsızlıkla yetinebilmektedir[1]. Emperyalizmle olan çelişkileri artık önemsemeyen küçük burjuvazi bu durumda egemen güçlerle çelişkiye de düşmemektedir.

Yeni egemen sınıflar «ulusal burjuvazi» niteliğini de taşımamaktadırlar ve ulusal burjuvazi olabilmek olanakları da yoktur. **Ulusal burjuvazi, üretim güçlerinin gelişimi konusunda kendi seçme hakkına dayanan bir şekilde daha üst dereceleri sağlayabilen toplumsal güçler anlamına kabul edilecek olursa, gerçek bir ulusal sınıfa dönüşmeğe yeterli ekonomik güce bulunmayan, kapitalist metropole bağımlı ve bu nedenle onunla çatışmaya giremeyen burjuvazinin «ulusal» olarak nitelendirilebilmesi mümkün olamaz.** Sanayi örnek olarak ele alalım. Bu ülkenin tarım burjuvazisi hakkaa üretimiyle ilgilidir bir ölçüde bağımsız politik gücü olduğu için bağımsızlık savaşına katılmamıştır. Buda karşılık tüccarlar, İngiliz emperyalizmi bunların özgür gelişimlerini sınırladığı için, bağımsızlık savaşının başlıca gücü olmuşlardır. Bağımsızlıktan sonra şehir burjuvazisi, emperyalizmle ilişkiler içine girmekten çekinmemiş ve böylece ekonomik gelişim olanaklarını da sağlamıştır. Bu durum bize göstermektedir ki **temel çıkarları yönünden kapitalizme bağımlı olan sınıflar, bağımsızlık savaşlarına ideolojik bir açıdan girmemektedirler ve kendi çıkar sınırlarını yok ettikten sonra, değişimlere ve toplumsal devrimlere karşı çıkmaktadırlar. Küçük burjuvazi için de aynı şey söylenebilir.** Kaldı ki, Afrikada burjuvazi belirli üretim alanları içinde sınırlıdır. Ekonomik hayatın temel yönelişlerini saptayan bankalar, büyük ticaret, endüstri ve üretim planıyla ilgili karar verme yetkisi ise yabancı sermayededir. Bu ekonomik kuruluş içinde, afrikalı unsurlar bürokratik görevlerdedir. Orta sınıflar, ekonomik yönden daha bağımsız ve gelişime açık yapıdaysa da, bunların da yapılarını değiştirerek «ulusal burjuvazi» durumuna gelebilmeleri mümkün görülmemektedir. Bunlar da kapitalist pazarlara bağlıdırlar ve ekonomik gelişmenin yeni sömürgeciliğin denetimiyle şartlandırılmış bulunması, kapitalist pazarların dışında bağımsız bir ekonomik tutuma olanak bırakmamaktadır.

Geleneksel kabile yapısı da, üretim güçlerinin gelişimini engellediği gibi belirli ölçüde onları çökertmekte ve boz-

maktadır da. Aile ilişkileri, katılaşmış değer ölçüleri üretici güçlerin üretim dışı kalması sonucunu doğurmaktadır. Feodal geleneğin dayanışma anlayışı içindeki sınıf ve tabakalar dahi, kentleştikçe kendileri için parlak örnek gözüken burjuvaziye dahil olabilmek için emperyalizmle kaynaşmakta, feodal yapı alışkanlıklarından çıkmaktadır. Böylece, nasıl değişik sınıf ve tabakalar kendi çıkarları açısından, sömürgeciye karşı kurtuluş cepheleri içinde yer almışsa, aynı sınıf ve tabakalar bağımsızlıktan sonra emperyalizme bağımlı sınıflar birliği - cephesi içinde yer alarak düzenin devamının sağladığı bir sömürü payına kavuşmaktadır. Bunlar toplumsal çelişkiler arttıkça düzenle daha çok kaynaşmakta ve toplumsal devrime yönelmiş devrimciliğe karşı çıkmaktadırlar[6].

devrimci mücadele ve emekçi halklar

Afrika emekçi halkları ise bağımsızlık savaşlarında olduğu kadar, bağımsızlıktan sonra da, kavgaya ağırlığını koyacak, devrimi tümlendirecek, yeni sınıflar iktidarını, bu iktidarın emperyalizmle çıkar kaynaşmasını engelleyecek güçte olamamıştır. Belirli bir oranda gelişen endüstrileşme ve özellikle emperyalistler açısından önem taşıyan «çıkartma» endüstrisi belirli bir proleterleşmeye yol açmıştır[7]. Gana, Nijerya, Senegal, Kongo, Dahomey gibi ülkelerde emekçi halka dayanan devrimci bir akım gelişmekle beraber, belirli bir iş kolunda ustalaşmamış, gezegen, köye bağlı, örgütlenmemiş, feodal yapıyla ilişkileri süren işçilerin sınıf bilincine varmış oldukları da söylenemez[8]. İşçi sınıfının bu niteliklerini saptayarak Afrika devriminin gerçekleştirilebilmesi şansının sadece köylülerde olduğunu söyleyen Fanon'a[9] tümden hak verebilmek olanağı da yoktur. Antiemperyalist savaş konusunda, öncü, karar verme yeteneklerine sahip gücün varlığı önemlidir. Sübjektif durumlar, emekçilerin proleterleşmesi yönünden rol oynasa bile kendilerinin devrimci güç durumuna gelebilmeleri için yeterli değildir. Yabancı sermaye, aracı burjuvazi ve feodallerce üçlü bir sömürünün konusu olan köylüler, sömürüyü kişisel bir durum olarak görüp kişisel çözümleme yollarına gittikçe devrimci bir bütün olarak beliremezler. Feodal yapı ise, sömürü sorununun tüm antiemperyalist kavga içinde çözümleneceği bilincinin yerleşmesini engellemektedir. Kaldı ki, toplumsal bilinçlenme önce kentlerde görülmektedir. Ancak, kentlerdeki işçilerin bilinçlenmesi, bunlar köyle ilişkilerini kesmedikleri için, köyleri de etkileyecek ve onların feodal yapı sınırlarını kırmalarına yardımcı olabilecektir. Köylülerin sayıca çokluğu bir devrimin tüm ondan beklenmesi için yeterli olmayıp, köylülerin işçi sınıfıyla birlikde devrimci - antiemperyalist kavga içinde yer almaları, köyün geleneksel yapısının yıkılması önemlidir. Bu ise işçi sınıfının bilinçlenmesine, kendi sınıf Partisi etrafında birleşmesine ve işçi sınıfının köylülerle kurabileceği sağlam işbirliğine bağlıdır. Bu gerçekleştirilmedikçe, Afrikanın mevcut sınıfsal yapısı politik yapıyı da etkileyecek ve bazı sorunlara yol açacaktır. Sömürgeciliğe karşı kurulan ortak cephelere katılanların ekonomik ve toplumsal çıkarlarının

(6) **Ledda**, Problemi della lotta politica e sociale nell'Africa Nera, in Critica Marxista, 1967, no. 2, 80, 85-86

(7) Emperyalizm Afrikada endüstri yatırımlarına ve özellikle toprak altı çıkarma işlemlerine girişince, özgür emek bulabilmek için, bu ülkelerdeki tarımı sınırlamış, yasaklamış ve böylece tarımdaki emek gücünü topraktan koparmak istemiştir.

(8) Afrikadaki işçi sınıfının çoğunlukla ortak tarım sistemi içinde çalışması, toprağa sahip bulunmadan ücretle çalışır durumda olması, ailesiyle birlikde tarım uğraşısını sürdürmesi, köyden kopmamış bulunması ortak ve önemli bir niteliğidir.

(9) **Fanon**, Les damnés de la terre, Paris 1961, 84.

farklılığı, bağımsızlıktan sonra aynı cephe içindeki değişik sınıf ve tabakaların birbirinden kopmalarına ve hatta yer yer birbirlerine düşman olmalarına yol açmıştır. Bu kopuş sonucu, her sınıf kendi çıkarlarından yana bir politik sistemin gerçekleştirilmesine yönelirken, bağımsızlık savaşının bir çok önderi, antiemperyalist, pan-afrikanist politikaya sırt çevirmektedirler. Yeni egemen sınıflar, kendi ekonomik çıkarlarına yatkın politik sistemi gerçekleştirirken, politik biçim değişimlerine ancak kendi çıkarlarının korunması yönünden daha güven verici bir sisteme geçilmesi durumunda rıza göstermektedirler. Bu açıdan da, klasik faşizm şemasına uygun olarak, her biçim değişimi daha otoriter, daha gerici bir sistem kurulmasını doğurmaktadır. Afrika, devrimci gelişim karşısında yer yer açık faşist düzenlere geçerken, Afrikanın politik ve toplumsal yapısı da bu geçişi kolaylaştırmaktadır. Afrikada faşist sistemlere geçişi kolaylaştıran ve antifaşist bir direnişe olanak bırakmayan başlıca politik etkenleri şöylece sıralayabiliriz:

1 — Afrika toplumunda belirli bir devlet geleneğinin olmayışı «aşiret» esasına dayanan bir toplumsal yapının varlığı, politik yaşantıyı her zaman etkilemiştir. Bu ülkelerde bağımsızlık hareketi genellikle bir «cephe partisi» tarafından yönetilmiştir. Antiemperyalist savaş için birlik sağlamak amacıyla kurulan bu partiler «ulusal» nitelik kazanamamışlardır Emperyalizm eski sömürgelerini bırakırken geleceğin anlaşmazlık tohumlarını da atmış ve değişik etnik grupları bir devlet olarak biçimlendirmişdir Bu durumda uluslaşmanın, bağımsızlık hareketinin ortak cephe partisi tüm bir ulusu temsil edebilmek olanağını bulamamıştır. Sonuçta da, politik hayat kişisel kalmış, dinsel ve ırksal etkilerle uluslaşma gerçekleşememiş, biçimsel anlamda devletler doğmuştur. Sınıfsal etkenler, antiemperyalist yönelişler, ırk, din, dil v.b. sorunlar yanında ikinci planda kalarak, antiemperyalist güçleri birleştirebilecek bir etken durumuna gelememiştir. Aşiret feodalizmini aşan «ulusculuk» fikirleri ise emperyalizm tarafından ezilmiştir. Bu konuda, Nijeryada Azikiwe'nin ulusculuk akımının İngilizlerce ezilip, Ibo, Yoruba ve Haussa'lar arasındaki düşmanlığın körüklenişini örnek gösterebiliriz.(10).

2 — Bağımsızlıktan sonraki değişimlerin biçimselliği «ilkel kapitalizm»(11) türüne yol açarken, halkın ilkel değer yargıları değişmemekde ve mitleştirme alışkanlığı sürmektedir. Bu açıdan halk kabile şefini mitleştirirken, kabile şefi toplumsal değişimler nedeniyle eski imtiyazlarını kaybetmenin nedenini «federatif - merkezi» devlette bulmaktadır. Halk içinse, kabile sınırları dışındaki bir siyasi yapı önem taşımamaktadır. Bu açıdan, halk, devlete karşı kabile şefinin dini - siyasi bölgesel iktidarını destekleyip, ona uymaktadır Bunun sonucu olarak da devletin gerçekten bağımsız olup olmaması, devlet geleneği olmayan Afrika toplumunun insanı için çok soyut ve anlamsız bir sorun olarak belirmektedir(12).

---

(10) **Spano**, Risorgimento africano, Roma 1960, 109

(11) Afrikada kapitalizmin gelişimi de, öncelikle tarım alanında gerçekleşmesi yönünden özellik taşır. Sömürünün artışı, toprağın yetmeyişi toprakların bir elde toplanmasına yol açmış, eski toprak sahibi köylüler ücretli köy işçisi durumuna girmişlerdir. Topraktan ortak yararlanma sisteminin yerini özel toprak mülkiyetine bırakması, toprakların tekelleşmesi, toprak sahibi olan «ara sınıfın» doğması sonucuna varmıştır. Boylece siyasi güç de, ekonomik güce bağımlı olarak, artık ihracat için tarım üretimi yapan toprak sahiplerinin eline geçmiş, «ilkel feodalizm» ile «tarım kapitalistlerinin» kaynaştığı kendine özgü bir sistem belirmiştir. Bk. **Woddis**, j. Per uno studio sulle classi sociali in Africa, in Critica Marxista, 1965, 101 v.s.

(12) **Spano**, 117.**Sobolev**, Il progresso sociale africano, in Nuovo Rivista Internazionale 1967, no. 1, 40.

3 — Belirtildiği gibi, Afrikadaki partiler, ulusal bağımsızlık hareketini yürüten «yığın birlikleri»dir. Bu partiler, genellikle, aşiret ileri gelenlerinin soyundan aydınlarca yönetilmiştir ve yönetilmektedir. Bu açıda geleneksel toplum yapısı bu siyasi birlikleri önemli bir biçimde etkilemektedir. Bu etkilenme, özellikle siyasal bağımsızlıktan sonra uygulanacak siyasal sistem konusunda ortaya çıkmıştır. Bağımsızlıktan sonra küçük burjuva aydınlar, çoğunlukla, batı modeli burjuva demokratik sistemini benimsemişler[13] ve fakat bu sistemi yarı feodal, geribırakılmış bir toplum yapısında uygulayamamışlardır. Batıyı emperyalizmle suçlayan Senghor, diğer yandan memleketini Fransız devriminin mirascısı göstermek garabetine düşebilmiştir. Gerçekde, batı genç uluslara kendi ekonomik modelinin yanında siyasal modelini de kabul ettirmiş, kapitalist modelle kalkınma gerçekleştirilemezken, burjuva demokrasisi de kağıt üstünde kalmıştır. Güçsüz kapitalizmi batının siyasal modeli içinde gelişmek olanaklarını bulan devrimci akımları ekonomik gücüyle engelleyemeyince, siyasi iktidarı tutabilmek için baskı yollarına kaymış, doğan bıkkınlık içinde burjuva demokrasilerine bulunan alternatif, diğer bir burjuva sistemi «faşizm» olmuştur. Çoğunlukla değişik ırkları temsil eden çok partili sistemden, tek partiye geçilirken, partinin» bir «ulusal devrimci cephe» olacağı ileri sürülerek değişik çıkar ve tabakaların bu cephe içinde temsil edileceği kabul olunmuş ve çoğunlukla askeri darbelerle tek partiye geçilmiştir[14]. Fakat, çağımızda tek partinin ancak toplumsal yapının tek devrimci sınıfının öncü örgütü olması halinde devrimci olabileceği gerçeği görülmemiş «karmaşık» yığınsal tek partide «yeni sınıflar» egemenliği elde ederek, ulusal birlik adına egemen sınıfların ekonomik ve politik çıkarlarını antik biçime paralel olarak sürdürebilmişlerdir.[15]

4 — Liderlerin mitleştirildiği Afrika toplumunda, liderin kişisel tutumu siyasi sistemin de niteliğini belirlemektedir[16]. Halk tüm olarak bağımsızlık sorununu bu nedenle kavrayamazken, ilerici bir liderin devrilişi, o ülkedeki siyasi sistemin de çöküşü anlamına gelmiştir. Siyasi iktidarın Anayasal usullere uygun veya aykırı el değiştirmesi arasında hiç bir ayrım yapılmaması, siyasi iktidarın bu konudaki tutumunun önemsenmemesi sonucunu doğurmaktadır. Aile yapısına dayanan siyasal örgütler, halkın dışında bir iktidar mücadelesinin organ durumuna gelmektedirler. Bu durumda, iktidar biçiminin değişimi, halkça önemsenmemekde ve askeri darbelerle açık faşist düzenlere geçiş, devrimci liderlerin silinişi, halkın tepkisiyle karşılaşmaktadır[17].

küçük burjuva öncülüğünün iflası

Bağımsızlık savaşına ihanet eden küçük burjuva liderler iktidarlarını gittikçe totaliter bir çizgi içinde ve emperyalizmin desteğiyle geliştirirken batı türü demokrasilerin, Afrikanın toplumsal düzenine ters düşen niteliği halkın bu düzene sahip çıkması olanaklarını yok etmektedir. Bu siyasal yapı içinde, emperyalizmin bölgede yarattığı ASPAC gibi saldırganlık örgütlerinin, askeri üslerin etkilediği aske-

---

(13) Genellikle burjuva ideolojisi içinde gelişen küçük burjuva devrimcileri batının Anayasal sistemlerini de aynen kopya etmişler, bu siyasal biçimlerin sınıfsal temellerini hiç önemsememişlerdir. Bu nedenle genç ulusların Anayasalarını, «karbon kağıdı ile kopya edilmiş anayasalar» olarak nitelendiren Davies'e hak vermek gerekir. Bk. Davies, H., The legal and constitutional problems of independence, in Judd, 328 147

(14) Davies, 328

(15) Considerazoni sul seminario del Cairo, 427

(16) Ledda, 89

(17) Woddis, 105 -Spano, 111

ri güçler, devrimci ve fakat kişisel rejimlerin yıkılması yönünden en etkin güç olmaktadır. Siyasal plandaki bağımsızlıktan, ekonomik plandaki bir bağımsızlığa geçiş denemeleri askeri darbeler yoluyla engellenirken, ordu kendisinin emperyalizme yatkın niteliğini de ortaya koymuş olmaktadır. Sömürgecilik döneminin devrimcisi olan küçük burjuva aydınlarının da, yeni düzen içinde imtiyazlı sınıf durumuna gelerek, ordu darbelerini destekledikleri görülmektedir. Tigan Babiker'in de belirttiği gibi, küçük burjuvaziden oluşan ordu, antiemperyalist savaş döneminde dahi soyları yönünden geleneksel yapıdan kopamamıştır. İdeolojik yönden de, yetiştiği batının ideolojik görüşleriyle biçimlenmiş olan ordu mensupları, Afrikanın aydın kesimi içinde yer almakda, bağımsızlıktan sonra da bürokratik burjuvazi içinde kaynaşmaktadır. Bu açıdan, geri bırakılmış bu toplumlarda, ordu düzenin emperyalizme yatkın yapısından doğrudan doğruya yararlanan, halkın dışında ve ondan çok daha fazla bir oranda dünya nimetlerinden yararlanabilen kapalı bir kast durumuna gelmektedir. Bu durumda, ordu, Afrikadaki egemen sınıf iktidarını tutan bir araç olarak görülmektedir Devrimci bir ideolojiye yöneltilemeyen, köylü ve işçilerle üretime katılmayan ve salt tüketici olan ordu, sonuçda karşı devrimci bir güç olmaktadır. Ordunun bu niteliği nedeniyledir ki, 1960 yılından bu yana, Afrikada ordu darbeleri birbirini izlemiş, biçimsel demokratik hayatın ortadan kaldırılması ve açık faşist düzenlerin kurulması sonucu doğmuştur. Ordunun, salt yığınların bilincine yerleşen antiemperyalist inançları istismar etmek için kullandıkları, «antiemperyalist sloganlar» bu darbelerin getirdiği gerici yönetim biçimlerini örtüleyememektedir[18].

Siyasal bağımsızlığa ulaşma savaşlarında, antiemperyalizm yığınlarca benimsenen bir slogan, itici bir güç olmuştur. Bu nedenledir ki, bugünün en gerici liderleri dahi, antiemperyalist ve sosyalizme yönelik bir programla ortaya çıkmaktadırlar. Gerçekde ise, «antiemperyalizm ve sosyalizm» sadece siyasal planda ele alınan bir aldatmaca olmaktadır Tamamen yozlaştırılmış ve bilimsellikten uzak temele oturtulan antiemperyalizm ve sosyalizm kavramları, sonuçda siyasal soysuzlaşmalara yol açmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Bu açıdan, «genç ulusların küçük burjuva aslılı liderlerinin ağzından düşmeyen kelimelerin sihrine kapılmayalım. Bu liderlerin çoğu Afrika sosyalizminden söz açıyor. Afrikanın en gerici liderlerinden Senghor bile Afrika sosyalizmini savunuyor. Dikkat edilmezse, sosyalizm kelimesi muhtevasından boşalır ve kapitalist ve en gerici sistemler sosyalizm'in etiketi altında saklanır diyen Modibo Keitanın[19] hakkı vardır. «Afrika Sosyalizmi ve bunun Kenyaya Uygulanması» başlıklı raporda, sosyalizm konusundaki yanılgı açıkca görülmektedir: Kapitalist ülkelerdeki sınıf yapısı ve toplumsal yapı hiç önemsenmeksizin, sosyalizmden İngiliz tipı sosyalizmin anlaşıldığı ileri sürülmekde, bilimsel sosyalizmin temel kurallarına aykırı görüşler savunulmaktadır. «İngiliz sosyalizmi» diye, adlandırılan bir sistemin geribırakılmış ülkelerde uygulanmasının, işçi aristokrasisinin emperyalistler arasındaki bir birleşmeden başka bir sonuç doğurmayacağı unutulmakda. Dominik ve Güney Rodezya örnekleri görülmeyerek, emperyalizmin çıkarlarına uygun, tekelci sermayenin emrinde, uydurma, avutucu, aldatıcı bilimsel sosyalizme aykırı tezler ileri sürülmektedir[20]. Küçük burjuvazinin sosyalizm konusunda bilinçli olarak yarattığı bu aldatmaca ve yanıltmanın örneklerini, Mali, Gine ve Gana da olduğu gibi, özellikle Mısır ve Cezayirde de görmekteyiz.[21]

(18) Lata, A., Il neocolonialismo in Africa, in Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 1, 11 -Abdel-Malek, The crisis in Nasser's Egypt, in New Left Review, 1967, no. 45, 68

(19) Considerazioni sul seminario del Cairo, 422

(20) Senghor, African Socialism (in Sigmund), 240 v.s.

(21) Mısırda, Nasır emperyalizm sorununu ve buna ba-

Cezayir deneyi, sosyalizm konusundaki yanılgılar için olduğu kadar, küçük burjuvazinin önderliğindeki devrim hareketlerinin sonuçları açısından da en belirgin örneği ortaya koymaktadır. Cezayir Arap dünyası içinde gerçek bir bağımsızlık savaşı vermiş ve Fransız Emperyalizmine karşı yıllarca savaşarak bağımsızlığa erişmiş bir ülkedir. Hükümet darbeleriyle devrimci yönetimler kurmaya yönelmiş Irak, Suriye ve Mısır ülkelerinde olduğu gibi, Cezayirdeki bağımsızlık savaşını yürüten «Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi» de, savaşlarının, «parti ve devrim temeline dayanan işçi ve köylülerin kuracakları bir sosyalist» düzen için olduğunu ilan etmişlerdir. Cezayir Savaşını «Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi-FLN» sağlamıştır ve fakat bu zafer, «toplumsal devrim»den çok «milli devrim» ile sonuçlanmıştır. Bağımsızlıktan sonra, iktidar işçi - köylü iktidarına dönüşmemiş, burjuva egemenliği gerçekleşmiştir. Ne Ben Bella ve ne de Bumedyen, ulusal yapının yeni ve devrimci değişimini gerçekleştirememiş, küçük burjuva anlayışı, işçi ideolojisine baskın gelmiştir FLN'in yapısı, salt küçük burjuvazideden öte bir nitelik taşıdığı halde bağımsızlık sonrasında sosyal devrimin tümlenemeyişi ve sosyalizm adına yapılan aldatmacalara baş vurulmasının nedenleri üzerinde durmak gerekir. Bağımsızlık sonrasında ilk problem ALN (Armee de Libération Nationale) ile FLN (Front de Libération Nationale, arasındaki çatışmadan doğmuştur Bu iki güç, politik ve askeri güçler olarak bölünmüş ve çatışım içine düşmüşlerdir. Ben Bella ve Bumedyen tarafından temsil edilen askeri güç, Khider ve Muhammed Harbi'nin temsil ettiği sivil güce galebe çalar ve GPRA (Gouvernement Provisoire de la République Algérienne) içinde gücü eline geçirirken, De Gaulle Fransası, askeri gücü desteklemiştir. Bu destek de doğaldır Ülkedeki tek organize güç olan ordunun, ülkede bir değişmezlik ve Fransanın bu yolla gelecekteki çıkarlarını buradan sağlayabileceği düşünülmüştür. Nitekim, ordunun siyasi iktidarı ele geçirişi, intelijensiyanın (Küçük burjuva aydınların), egemenlik sağlaması, «Halkın Partisi»nin etkisiz kılınması toplumsal devrimin önlenmesi, Fransanın psikolojik ve ekonomik bağımlılığı altına girilmesi anlamını taşımıştır[22] Bağımsızlıktan sonra devrimin politik programını saptayan Tripoli programı (1962) ile Charter of Algiers (1964) de, Cezayir toplumu içinde bir ayrım yapılmış, toplumsal reformlara çok az yer ayrılırken, askere mutlak bir güç kazandıracak genişlikde programa hükümler konulmuştur Nitekim, daha 1963 yılının şubat ayında, Ben Bella, Fransızlara, büyük fransız işletmelerinin millileştirilmeyeceği, Cezayir sosyalizminin Marksist bir nitelik almayacağı, özel sektörün yaşayacağı, sistematik bir millileştirilmeğe gidilmeyeceği garantisini vermiştir Bu çizgi içinde küçük burjuva bürokrasisi süratle gelişmiş, «elite» parti yapısı devlet yapısı durumuna gelmiş, Cumhurbaşkanı, Parti Genel Sekreteri ve Silahlı Kuvvetler Kumandanı olan Ben Bella «Halk partidir, parti halktır» formülünü savunurken, halkın ulusal egemenliği parti imtiyazlılarının eline geçmiştir. Partinin işçi ve köylüden oluşmamış niteliği içinde, parti egemenliği belirli bir azınlık egemenliğinden başka bir anlam taşımamıştır. Bu yapı içinde, Cezayir Sosyalizmi, Khelifa'nın da belirttiği gibi, halkın dışında bir aldatmacadan öte anlam taşımamıştır[23]. Bumedyen'in 19 haziran 1965 darbesiyle Ben Bellayı devirmesinden sonra Cezayir Sosyalizminin yanıltıcı yönü çok daha açık bir biçimde belirmiştir. Darbe sonunda geniş tutuklamalar

---

gimli geri kalmışlık sorununu, sosyal demokrasi - milliyetçi militarist bir karışım içinde çözümlenmeğe çalışmış. Salah Bittar ve Mişel Aflak'ın, Baasçı antikomunist, milliyetçi, barışçı sosyalizm ucubesine dayanarak devrim yapmağa kalkışmıştır. Halkın bu konudaki destek yoksunluğu, gelenekçi yapıya dönüşüme ve askeri diktaya yol açmıştır. Bk. Miller, N. B., Social revolution in the Arab World, in Monthly Review, 1968, no 9,28

yapılmış, Komünist Partisi yasaklanmış ve yer altı çalışmalarına mecbur bırakılmış, Mısır yönetimiyle ara açılmış, Fransaya ekonomik, islama dinsel bağımlılığa dayanan karmaşık bir rejim yaratılmıştır. Fransız emperyalizminin ekonomik yardımlarına büsbütün açılan düzen içinde, Bumedyen Ben Bella'yı Castroculuk ve Nasırcılıkla suçlarken, Cezayir Arap milliyetçiliğine dayanan ve Cezayir Sosyalizmini islamiyetle kaynaklandırmağa yönelen görüşler savunmuştur İslamiyet halkın davranışlarını sınırlayan kurallar bütünü olarak kabul edilirken, Ben Bella tarafından tanınan bazı haklar (örneğin kadınlara tanınanlar) da islamiyete aykırılık nedeniyle kaldırılmıştır. Yeni düzen, halka karşıt bir düzendir ve halkın yönetime katılmasının «kaos» yaratacağı kabul edilerek, ondan sadece emirlere uyması istenilmektedir. «Sosyalizm» hâlâ bir amaç ve rejimin niteliği olarak belirtilmekle beraber, toprak reformu ve işletmelerin işçilerin kendilerince işletilmesi kurallarına karşı çıkılmakda, yabancı ve özel yatırımlar desteklenerek gittikçe kapitalist modele uygun bir ekonomik sistem yaratılmaktadır. O kadar ki, 16 temmuz 1965'de Amerika yeni rejimden duyduğu hoşnutluğu açıklamış ve 4 ocak 1966'da Amerika Cezayir'e bir yardım ve yatırım programı kabul etmiştir. Bumedyen, Ben Bellayı, Fransanın sahradaki egemenliğini engellediği için suçlamış ve 10 kasım 1965'de De Gaulle'ü Cezayir'in dostu ilan etmiştir. Böylece küçük burjuvazinin önderliğindeki ve ideolojik egemenliğindeki bir devrim deneyi daha çökmüş, yok olmuştur[24]

afrika'da da işçi sınıfının öncülüğü şarttır

Afrikadaki deneyler ve özellikle Mısır ve Cezayir göstermiştir ki, devrim her şeyden önce, işçi sınıfının siyasi iktidarı ele geçirmesi anlamını taşımaktadır. Antisosyalist, militarist ve ırkçılığa varan milliyetçi hareketler, küçük burjuva devrimciliği, askeri diktatörlüğe, burjuva entellektüelliğine varıp tıkanmaktadır. Sosyal adalet, sosyal devlet, refah devleti hedeflerinin sosyalizm olarak adlandırılması, bir reformculuk aldatmacasından öteye gitmemektedir. Toplumsal değişim sürecinin dinamizmi ancak devrimci gelişime işçi ve köylülerin daha çok ve daha etkin katılmasıyla sağlanabilecektir. Unutulmamalıdır ki, sınıf mücadelesi salt ekonomik bir kavram olmayıp, siyasi iktidarı elde etme mücadelesidir de. Devrim işçi sınıfının doğrudan sahipliği altında, onun siyasi gücü altında tamamlanabilmektedir. Arap ve Afrika sosyalizmi, sınıf mücadelesine düşman çeşitli karşıt sınıflar arasında barışçı bir uyuşma sağlamağa yöneldiği için soysuzlaşmış, bilimsellik dışına çıkmıştır. Bu açıdan, sosyalizm iddiaları giderek sosyal demokrasi olmuş ve anlamsızlaşmış, azınlık diktasına dönüşmüş, emperyalizmin etkilerine açılmıştır. Belirttiğimiz gibi, ulusal kurtuluş ve faşizme karşı mücadele dönemlerinde kurulan cephelerin proleter sosyalistler açısından başarısı, ancak, demokratik halk iktidarı dönemi içinde, proleteryanın kesin ve sonucu sağlayacak darbeyi vurabilecek güçte olmasına bağlıdır. Ancak proleterya, devrimi sonuna kadar götürecek dinamizme sahip olabilir, gerçek sosyalist devletin kurucu ve koruyucusu görevini yüklenebilir. Sosyalist devlet proleteryanın kendi devletidir ve proleterya kendi iktidarına sahip çıkacaktır. Proleteryanın dışında hiç bir sınıf, üzerinde proleteryanın ağırlığını ve itici dinamizmini duymadıkça proleteryanın siyasi iktidarını ve devletini kabullenmeyecektir. Geri bırakılmış ülkelerde, parlamanter demokratik düzenler veya sözde antiemperyalist milliyetçi küçük burjuva hareketleri işçi köylü iktidarının gerçekleşmesi yönünden bir devrimci harekete hiç bir zaman için temel olamayacaktır. Bu ekonomik yapı içinde, «sosyal devlet» amaçlaması da gerçekleşmesi olanağı bulunmayan bir hayal ve aldatmacadan öte

(22-24) Miller, 22-25

gidemeyecektir. Küçük burjuvazi hemen düzenle kaynaşacak ve üretim ilişkilerinin koparılması, değiştirilmesi yoluna gitmeyeceklerdir. Proleter sosyalist nitelik taşımayan, devrimci olmayan sosyalist partiler dahi zorunlu yapısal ve ideolojik değişimleri gerçekleştirebilmek yeteneklerine sahip değildirler. Bu nedenledir ki, sol güçlerin küçük ve fantazi bir aydın kadrosu olarak kaldığı «ulusal cepheler»in, proleter sosyalistler açısından başarıya gitmesi beklenemez. Ulusal Cephe içinde sosyalistlerin ağırlığı bulunmadıkça, demokratik halk iktidarları sosyalist devrimle sonuçlanamayacak, küçük burjuvazi sosyalistleri tasfiye ederek, kabul edeceği kapitalist model içinde kendisi yeni aracı burjuvazi olacak ve geri bırakılmış ülkenin tek organize gücü olan orduya dayanarak, emperyalizmin etkilerine açık bir otoriter rejim yaratacaktır. Afrika deneyi, «ulusal cephe» hareketinin, güçlü bir halk hareketi içinde, işçi sınıfının partisinin önderliğinde başarı sağlayabileceğini ve küçük burjuvaziyi devrimci yolda iteleyici güç olabileceğini ve giderek sosyalist devrimi gerçekleştirebileceğini kesin olarak ortaya çıkartmıştır.

amerika'nın özel av alanı: latin amerika

Yeni sömürgeciliğin politik sistem olarak faşizme dayandığının en güzel örneğini Latın Amerika vermektedir. Latin Amerika, Asya ve Afrika devletlerinden farklı olarak, genellikle, bir tek emperyalist devletin, Amerikanın egemenliği altındadır. Artık tek tek tekellerinin çıkarlarını korumaktan çok, dünya kapitalist sisteminin varlığını savunmakla kendisini görevli gören Amerika Küba devrimine kadar, Latın Amerikayı kendisi için en güvenli bölge saymıştır. Genellikle Amerikan finans oligarşisinin ve Amerikan devlet tekelci kapitalizminin niteliğine ve hayati çıkarlarına uygun düşen faşist yönetimler, Amerikanın bu bölgeyle ilgili kuşkuya düşmesini, tedirginleşmesini engellemiştir Bölgeye egemen bütün faşist yönetim biçimlerine, Amerikanın karşı devrimci stratejisine rağmen, Latin Amerika kuşkuya yer bırakmayacak bir biçimde devrimci bir döneme girmiştir ve son otuz yıl içinde iki uzun devrimci dalga geçirmiştir. Bu iki devrimci dalga, kıtadaki toplumların ideolojik, sosyal ve politik yaşantısını köklü bir biçimde etkilemiştir. Buna rağmen, bölgede devrimci gelişim olanakları belirli ölçüde sınırlıdır ve Amerikan emperyalizmi etkileme kolaylıklarına sahiptir. Bu durum, bölgenin iç yapısı kadar, Amerikaya bağımlı örgütlenmelerin de sonucudur. 10 aralık 1964 Lima Deklarasyonu ile ortak bir Latin Amerika Parlamentosuna ulaşan ve kökünü 19 yüzyılda bulan «Amerikan Devletleri Organizasyonu,» «Latin Amerika Özgür Ticaret Birliği - LAFTA», «Gelişim için Amerika içi İttifak Konseyi-CİAP», «Amerika içi gelişim Bankası - IDB», «Amerika içi Ekonomik ve Sosyal Konsey-IAECOSOC» gibi örgütler, ülkeler arası eşitlik kuralını geçersiz kılacak bir biçimde Amerikaya kıta içi üstünlük sağlamaktadır. Bu örgütler, latin Amerikada mevcut burjuvazi ordu - ruhban üçlüsünün gerici cephesini destekleyen, ekonomik kalkınmanın Amerikanın denetiminde gerçekleşmesini savunan nitelikleri içinde, Amerikanın bölgedeki vazgeçilmez çıkarlarını sağlayan kuruluşlar olmaktan öteye gitmemektedirler[25].

Latın Amerikada devrimci hareket tarihi, devrimci patlamaların ve gerici saldırılarının kıtada birbirini izlediğini

---

[25] Amerika, ihtiyaç duyduğu, nitratın %99'unu, kükurtün %90'ını, bakırın %62'sini, demirin %58'ini, petrolün %50'sini, yünün %48'ini, muzun %100'ünü, kahvenin %95'ini, şekerin %76'sını Latin Amerikadan sağlamaktadır. Amerikan tekellerinin çoğu kârlarını Latin Amerikadaki yatırımlardan sağlamaktadırlar.

gösteriyor. Tarihsel gelişmenin dinamizmi, devrimci hareketin değişik ülkelerde aynı zamanda ilerleyip gerilemesiyle ortaya çıkmaktadır. Güney Amerikada XIX. yüzyıldaki bağımsızlık savaşları, toplumsal yapı değişimlerine yönelmeyen, sınıfsal niteliği bulunmayan kavgalardı. Bu nedenledir ki, siyasal bağımsızlığı silahlı güçlere dayanan feodal - burokrat tabakaların totaliter düzenleri izlemiştir. Bu yeni tabakalar, eski sömürgecilerle ekonomik ilişkileri yeni biçimler içinde sürdürünce, toplumsal yapıda bir değişim olmamıştır. Belirli dönemlerde diktatörlüklere son verilse bile, gerçekleşen, biçimsel bir demokrasiden, üstü kapalı faşizmden başka birşey olmamıştır. Klasik sömürgecilikten biçimsel demokrasiye geçişde tarıma dayanan ekonomik yapı değişmemiş, akıcı toprak belirli ellerde toplanmış, «Latifundia»lardaki ilkel üretim biçimleri dahi büyük zenginlikler sağlanmıştır. Az ve ilkel tarım üretimiyle büyük zenginlik sağlanabilmesi, sermayenin sanayie akmasını engellemiş, bu alan yabancı sermaye tarafından doldurulmuştur. Kapitalist gelişim, toprağı latifundistlere bırakmış, feodalizmin diğer kalıntılarını da elde tutmuştur. Böylece emperyalizme bağımlılık da gelişmiştir. Bu durumda kentlerde oluşan burjuvazi, «aracı burjuvazi» olmaktan öteye gitmemiştir. Güney Amerika geri bırakılmış bir kıta olmakla beraber, gelişme seviyesi diğer geri bırakılmış ülkelere oranla üçte iki fazladır, kapitalizm - deforme olmakla beraber, orta derecede gelişmiştir. Hemen her ülkede sosyalist parti vardır ve işçi örgütlenmesi gelişmiştir. Bu açıdandır ki, Latin Amerika devrimci dönüşümün objektif koşullarına bir ölçüde sahiptir[20]. Bu objektif koşullar, 1929-1932 döneminde başlayan latin Amerika toplumunun politik ve sosyo-ekonomik geleneksel yapısındaki krizin ürünüdür. İlkel ürünler ihracına ve latifundist mülkiyet esasına dayanan toplum yapısı ve uluslararası anlaşmalarla yabancı kapitalist egemenliğinin kuruluşu bu yapısal krizin nedeni olmuştur. Böylece, egemen oligarşi, yabancı sermayeye bağımlı durumu gelmiş, toplumsal yapı ile kapitalist düzen arasındaki çelişki gelişmiştir. Bu durum da, Latin Amerika toplumsal gelişiminin ağırlığı ve deforme bir kapitalizmin gelişmesi sonucunu doğurmuştur. Batıda kapitalizm, burjuva devriminin tamamlanmasından sonra gerçekleştiği ve toplumsal gelişimi sağladığı halde, Latin Amerikada kapitalizm yarı feodal ve toplumsal gelişimi frenleyen bir toplumsal yapı üzerine yerleştirilmek istenilmiştir. Özellikle birinci ve ikinci burjuva devrim denemesi dönemlerinde görülen feodal yapı krizi, «kıta devrimciliğinin temel koşulu» olmuştur. Bu kriz, temelde, burjuva demokratik devrimini gerçekleştirmemiş bir **toplum yapısına prekapitalist yapının yerleştirilmesi** çabasından doğarken, sosyo politik yapıyla çelişik burjuva demokratik düzenleri de gerçekleşememiştir. Egemen sınıfların çıkarları, doğal olarak, demokratik ve antifeodal akımlarla çatışmıştır. Bunun sonucu olarak da, egemen sınıf çıkarlarının sürdürülebilmesi, düzenin güçsüzlüğü ve sosyalist devrim için objektif koşulların varlığı nedeniyle demokrati'i özgürlükleri biçimsel kalıpları içinde dahi yok etmeğe, diktatörlük rejimlerine açık faşist modellere dönüşmeğe bağlı olmuştur. XX. yüzyılda, bu dar boğazdan latin Amerika ülkeleri kadar temelden sarsılarak geçen başka ülke olmamıştır. Bu çatışmalar çok kez silahlı olmuş, Rus Devriminin, 1919 Macar devrimci kalkışmasının, faşizmi hazırlayan dönemde İtalya, Balkanlar, İspanyada görülen demokratik halk hareketlerinin benzerleri, geniş ölçüde Latin Amerikada da olmuştur. Bu durumda geri bırakılmış, bağımlı ve sömürülen kıtadaki yapı krizi, feodal yapının ortadan kaldırılması zorunluluğunu ortaya çıkartmıştır. Bu sorun, Latin Amerikanın XX. yüzyılda devrimci sıçrayışını yapması zorunluluğunu yaratmıştır. Bu sıçrama, emperyalizmin yok edilmesini zorunlu kılmaktadır ve bu neden'e Latin Amerikadaki devrimci eylem kesin «antiemperyalist» niteliğiyle belirmiştir.

---

(20) **Dalton - Miranda**, Validità rivoluzione latinoamerica, in Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 5,833

Özellikle 1963 - 1967 yılları Kıta Devrimciliğinin yeni bir dalgasının, devrimcilik yıldızının parladığı bir dönemdir. 1954-1955 devrimcilik dalgası 1956 yılından sonra bir durgunluk dönemine girmiş, reaksiyoner oligarşi ve Amerikan emperyalizmi, devrimciliği bir ölçüde bastırabilmiştir. 1956 Şili, Peru, Honduras, 1957 Kolombia, Guatemala; 1958 Arjantin, Paraguay, Şili, Venezüella, 1959 Küba ve Dominik, 1960 Costa Rika, Paraguay, Salvador, Panama, Nikaragua, Ekvatordaki halk hareketi ve devrimci başarılar; durgunluk döneminden sonraki ilk canlanmaların ifadesidir. Özellikle Kübada devrimci bir yönetimin kurulması Kıtaya canlılık getirmiş, 1961 Meksika Halk Kongresi, Peru Köylü Kurultayı, Ekvatorda Velasco İbarra yönetiminin kuruluşu, Venezüella, Uruguay işçilerinin genel grevleri, Meksika köylülerinin açlık yürüyüşü, Guatamaladaki 20 ekim ayaklanması, Venezüelladaki «Carupana» deniz piyadelerinin ayaklanışı, Dominikte Juan Bosch'un başarısı 1963'de Peruda Belaundenin iktidara gelmesi, 1964 Panama, Kolombiya ayaklanmaları, Bolivyada Oruroda madencilerin gösterileri, Ekvator, Peru ve Venezüellada partizan hareketleri, Arjantinde madenlerin işgali ve benzerleri kıtadaki devrimci büyüyüşün belirtileridir[27]. Belirli bir çizgi üzerinde gelişen devrimci kavgada yer yer görülen başarısızlıklar, kıtada devrimciliğin objektif şartlarının yokluğuna delil değildir. Aksine kıtada, «genel devrimci durum» vardır. Bu devrimin en olgun dönemine vardığı anlamına gelmese dahi, hiç değilse, 1915-1916 Avrupasının koşulları bugün Latin Amerika için söz konusudur. Leninin deyişiyle, «politik ve ekonomik her kriz, politik kuralların gevşekliği ve uygulanmazlığı, toplumsal çelişkilerin olağanüstü sivrileşmesi, halkın çaresizliği, yığınların sağır öfkeliliği, tabakaların devrimci mayalanmasına» yol açmaktadır. Devrimci mayalanma, henüz, klasik, dolaysız devrim durumunu yaratmış değildir ve devrimin objektif koşulları henüz tam olgunluğu içinde belirmemiştir. Halkın kendisini iktidara getirecek eyleme katılması, bir halk iradesinin doğması, Leninin deyimiyle, «devrimden yana en korkusuz, en kararlı» yığınların oluşması daha gerçekleşmemiştir. Halkın böyle bir eyleme katılabilmesi, güçsüz barajlarla engellenmektedir. Bu nedenledir ki, «med cezir» durumunda devrimci dalgalar birbirini izlemektedir. Latin Amerikanın toplumsal yapı etkenleri ve Amerikan emperyalizminin kıtada uyguladığı tutum, şimdilik, yer yer devrimci dalgaları durdurabilmektedir.

latin amerika'da devrime karşı engeller

Bugünün devrimci eylemi, kıta proleteryası, aydınlar ve küçük burjuvazinin diğer bazı kesimleri tarafından yürütülürken, büyük zorluklarla karşılaşıldığı da bir gerçektir. Latin Amerikada gözle görülen bir gerçektir ki, her devrimci parlayış, her devrimci dalga Amerikan emperyalizminin karşıt bir stratejisi ile karşılaşmaktadır Amerika, gerek kıtanın toplumsal yapısı, gerek coğrafi durum nedeniyle karşıt stratejisini başarıyla uygulayabilmek olanaklarını da bulmaktadır. Amerika, Latin Amerikadan kârlarının büyüğünü sağlayan «American Can Co.», «Continental Can Co.», «United Fruit Co.», «Tabacco Co.» «Westinghouse Electric Co.», «United States Steel Co.», «Anderson and Clayton Co.», «Gererala Motors» gibi tekellerin olduğu kadar, genel kapitalist sistemin de koruyucusu olarak, kıtada en ufak bir devrimci eylem ve yönetimin karşısındadır. Amerika, genellikle askeri diktatörlüklere dayanarak en ufak demokratik hakları yok etmektedir. 1963 şubatında Amerika, Latin Amerika'yı «dünyanın en kritik bölgesi» olarak ilan ederken, devrimci gelişimin kendi çıkarlarını tehlikeye düşürdüğünü dile getirmiş oluyordu. Küba devriminin kıta-

[27] Segovia, Vers un front national democratique, La Nouvelle Revue Internationale, 1965 no. 82, 172

daki devrimci eylemlerinin toparlanması, kristalleşmesi yönünden getirdiği olumlu etki, Küba Devrimini destekleyen Havana Kongresinin ikinci bildirisi Amerikayı devrimci akımlara karşı daha sert ve yeni stratejilere başvurmağa itelemiştir. Johnson Doktrini, «Seldenin Önerileri» devrimci eylemin sert faşist tepkiyle karşılanması temeline dayanmıştır. Panama öğrencilerine karşı girişilen kandökücülük, Santa Dominik'e yapılan deniz piyadesi çıkartması, Arjantın, Ekvator, Guatemala ve Venezüella'da 1962 sonrasında görülen gelişimi, bu doktrinlerin ifadesi, emperyalizmin halka karşı açık bir mücadele içine girdiğinin delilidir. Amerika gerçekde, 1930 yıllarından sonra beliren «bağımsız sağcı diktatörlükler»e dahi razı gelmemiştir Burjuvazinin politik hayata daha çok katılışı, Avrupa faşizmiyle paralellikler kıtada Vargas, Peron türü milliyetçi, faşist yönetimlere yol açmıştır. Bu tür bağımsız . milliyetci diktatörlükler, hem emekçilerin demokratik haklarını yok ettiği için devrimci potansiyelin gelişimini engellemişler, hem de emperyalizme yeterince yatkın olmadıkları için emperyalizm tarafından kısa sürede tasfiye olunmuşlardır. Amerika, bağımsız sağcı diktatörlüklere, oligarşik militarist düzenleri tercih etmiştir. Bu nedenle, kendine karşıt olmasından kuşkulandığı en ölçülü reformcu yönetimleri bile kabul etmemiş, siyasi iktidarın kendinden yana biçimlenişine büyük önem vermiştir. Venezüellada Villalbanın Jimenez tarafından Kolombiyada Pinillanın, Paraguayda Stroesner'in, Arjantinde Aramburunun, Hondurasda Dias'ın çökertilişi, peşpeşe gelen militarist - gerici darbeler, Amerikanın imzasını taşımaktadır ve Amerikan tekellerinin tehlikeye düştüğü anlarda patlak vermişlerdir.[28]. Halen biçimsel demokrasiyi, parlamanter sistemi yürüten ülkelerde dahi halkın gerçek bir tercih hakkından söz edilemez. Siyasal hayat, ordunun ve dolayısıyla emperyalizmin denetimi altındadır. Bu düzenlerdeki «gizli faşist» yapı, en ufak bir kuşku durumunda «açık faşist» yapılara çevrilebilmektedir. Anayasa olanak tanımazken Stroesner'in Paraguay başkanlığına seçilişi, Nikaraguada Rene Schink'in 1963 seçimlerini kazanması, Peruda Belaunde'nin ordunun zoruyla iktidara gelişi, Arjantinde Artoro İllia'nın başkan seçilişinin ordu tarafından tanınmayışı, bunlara benzer Honduras, Ekvator, Kolombiya ve Bolivya olayları, kıtada yönetim biçimi ne olursa olsun, gerçekde Amerikan emperyalizminin istediği açık veya kapalı faşist düzenlerin egemen bulunduğunu göstermektedir.

latin amerika'da faşizmi yaratan etkenler

Emperyalizmin kendine bağımlı siyasal sistemleri sağlamak açısından Latın Amerikada kurmak yolunda bulunduğu açık ve gizli faşist düzenler için yararlandığı değişik etkenler vardır.

1 — Bütün faşist sistemlerin olduğu gibi, Latin Amerika faşizminin de temel sılganı «antikomunizm»dir. Bu slogan ardında, Brezilyada olduğu gibi, ılımlı devrimci yönetimler dahi yıpratılmakda, «antikomünist örgütler»[29] eliyle darbeler düzenlenmekte ve en önemlisi Amerikaya silahlı müdahale olanakları sağlanmaktadır. Gerçekten, 1954 yılında Karakasda toplanan X. Amerikalı Ülkelerarası Konferans, Amerikaya gereğinde silaha başvurarak kıtadaki «komünist gelişimi» engellemek hakkını tanımıştır Amerika da bu yetkiye dayanarak, bütün devrimci ve ulusçu akımları, «komünist hareket» olarak nitelendirip müdahale edebilmek olanağına sahip olmuştur Amerika bu tür eylemine diğer kıtadaki ülkelerin katılmasını da sağlayabilmektedir. 1960 ağustosunda Punta Del Estede kabul edilen «San Jose» bildirisi ve buna dayanılarak hazırlanan «İlerleme için birlik programı», devrimci eyleme karşı gerici cephenin kurulmasını sağlayacak niteliktedir. Kaldı ki, 10 aralık 1964 Lima Deklaras-

(28) Note dall'Argentina, Ecuador, Costa Rica, in La Nuova Rivista Internazionale, 1968 no. 8-9, 1577 v.s.

yonu ile kurulan «Latin Amerika Parlamento» sistemi de, Amerikaya bütün kıtada politik etkileme olanakları sağlamaktadır.

2 — Antikomünizm sloganı ve Kıta içi organizasyonun Amerikaya verdiği silahlı müdahale olanakları yanında, Latin Amerika ülkelerinde Amerikan emperyalizminin siyasal yönelişlerini gerçekleştirmek açısından en güçlü ortakları «Ruhban» ve ordudur. Ordu genellikle toprak aristokrasisinden gelen ve Amerika Birleşik Devletlerine ait «Inter-American» savunma planına dahil okullarda yetişmiş kişilerden oluşmaktadır. Bu açıdan ordu, latifundist düzenin garantisi olarak görülmektedir. Ordunun, belirli ailelerden gelişi ve bu ailelerin tekelci sermayeyle olan ilişkileri, ordunun karşı devrimci niteliğini açıklamaya yeter. Panamada Arias'ın «Uzilişi ve Panama Kanalının Amerikanın yararına bir tutumla Ulusal Muhafızların başı Bolivar Vallarino tarafından devsavunuluşuna şaşılamaz. Ulusal Muhafızlar, bizzat Amerikalılar tarafından dahi, «Latin Amerikada Birleşik Amerikaya en bağlı askeri kuruluş» olarak kabul edilmektedir[30] Amerikan emperyalizminin güvenlik unsuru olarak ordu, reformist sivil yönetimleri dahi sona erdirirken, Amerikanın bütün dünyadaki emperyalist tutumunu da desteklemektedir. Örneğin, 1968 eylülünde Rio de Janeiro'da toplanan Latin Amerika askeri yöneticiler toplantısında, ordu liderleri, Amerikanın Vietnam saldırganlığını desteklemişler ve ordunun Latin Amerikanın «ulusal gelişimi üzerinde denetim hakkı» bulunduğunu ilan etmişlerdir. Nitekim Amerika bu güvenledir ki, 1967 Punta del Este toplantısında, Latin Amerikanın ortak bir askeri güç yaratmasını önermiştir. Birleşik ordunun, Johnson tarafından «isyan, fitne» olarak nitelendirilen devrimci eyleme karşı ortak politika yürütmek amacında olduğu da belirtilmiştir[31]. Ordu bu nitelikleri içinde, dengeli ve ilerici siyasal hayat kurulmasını engelleyen bir güç olarak görülmektedir.

3 — 1954 Karakas Amerikalıçi ülkeler Konferansında, gereğinde kıtayı komünizmden kurtarmak için silahlı müdahalede bulunmak hakkını elde eden Amerika, özellikle Küba devriminden sonra, deniz piyadelerinin silahlı müdahaleciliğini, «dıştan gelen açık faşist» düzenler kurmağı genel bir strateji olarak uygulamağa başlamıştır. Amerika bu müdahaleciliği, iç işbirlikçiler isteseler de istemeseler de yapmaktadır Amerikan ordusunun Panama halkına karşı kullanılması, 1965'de Dominik Cumhuriyetine yapılan müdahale, Amerikanın silaha dayanan karşı devrimci stratejisinin örnekleridir. Bu örnekleri daha eskide de bulabiliriz, örneğin United Fruit Com imtiyazları kaldırıldığında, Guatamalaya Amerikan deniz piyadeleri çıkmış ve Arbenz'in reformist iktidarını 1954'de yıkmıştır. Fakat Küba devriminden sonra bu karşı devrimci, faşist tutum çok daha sistematik bir biçimde işletilmeğe başlanılmıştır. Strateji, devrimin üstün geleceği veya üstün gelmek üzere bulunduğu her yere amerikan askerinin çıkartılması ve siyasi iktidarın elde edilmesi temeline dayanmaktadır[32].

4 — Birleşik Amerikanın kıtasal karşı . devrimci stratejisi yalnız askeri alanla sınırlı da değildir. Bu strateji ideolojik ve politik savaşı da kapsamaktadır. Bu alanda emperyalizm Küba devriminden sonra metodlarını yenilemiştir. Emperyalizm, Latin Amerikanın her ülkesinde veya savaşın değişik devrelerinde hep aynı taktiği uygulamakta değildir. Aynı ülke içinde dahi, emperyalizm zamanla değişen bir strateji uygulamaktadır. Örneğin, 1960'dan bu yana Sal-

(29) Amerikadaki Antikomünist örgütlerin başlıcaları, «Amerika ülkeleri arası kıta korunması Konfederasyonu - CIDC», «Manevi Silahlanma Örgütü - MRA» dır ve bütün bu örgütler ile tekeller arasında organik bağlar mevcuttur

(30) New York Times, 16 kasım 1968

(31) Gvozdev, Il Pentagano e gli eserciti latino - americani, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 6, 1130

vadorda, Amerika devrimi ezebilmek için değişik usullere baş vurmuştur. 1960-1961 süresince devrimci geniş yığınlar kan dökülerek ezilirken, sonra emperyalizm halk yığınlarıyla doğrudan çatışmadan kaçınmış ve «reform demagojisini» kullanmıştır. 1963'de yeni bir terörist hareket baş göstermiş bunu yeni reformcu aldatmaca izlemiştir. Venezüella, Uruguay ve Kolombiyada, gerillacılara karşı savaş «temsili demokrasi» metodlarıyla birlikte yürütülmüştür. Bu açıdan, «reformizm», terör hareketinin stratejik ve taktik yedeği olarak görülmektedir. Reformızm, ülkelerin sorununu çözememektedir ve çözemeyecektir. Fakat, emperyalizmin zaten sorunları çözmek diye bir endişesi yoktur. Amaç, halk yığınlarına kapitalist yolu olumlu göstermek, Amerikanın kıtadaki prestij ve rolünü yükseltmek, orta burjuvaziyi Amerikadan yana kazanmaktır. Ayrıca bu reformist hareket, devrimci güçleri bölmekte, sosyal demokratları tarihsel ihanetlerini tekrarlamağa itelemektedir. «İlerleme için Birlik» örgütü, Güney Amerikaya, Kuzey Amerikanın sermaye akımını sağlarken, aynı zamanda «reformist» aldatmacanın da sistemi olarak gözükmektedir. Reformizm, ancak, Komünist Partilerinin reformizme karşı sınıf savaşını kesinlikle ortaya koyabildiği ülkelerde yenilmektedir. Örneğin Şilide Frey'in ve onun «toprak reformu» demagojisinin sonucu olarak, köylü yığınları arasında toprağa sahip olacağına dair umudlar doğmuş ve sosyal kurtuluş susuzluğu uyanmıştı. Ama bu umudlar suya düşünce, Komünist Partisi ve Halk Eylemi Cephesi, devrimci hareketi köylerde hızla geliştirmek olanağını buldu Bu açıdan, reformizm, yoksul halk reformun ötesinde amaçlara yöneldiğinde, devrimin gelişmesine yarayan bir etken olabilmektedir Buna rağmen, reformizm ve temsili demokrasi aldatmacası, emperyalizmin esnek karşı devrimci stratejisi içinde önemli bir yer tutmakta, bir açıdan terörist hareketlerden daha etken bir biçimde devrimci gelişimi engelleyici bir etken olmaktadır[33]

latin amerika'da devrimin başarı şartı

5 — Bu konuda devrimci akımın bazı iç sorunlarına da önemle eğilmek gerekir Gerçekten, emperyalizmin karşı devrimci stratejisi incelendiğinde, iktidarı silahlı mücadeleyle ele geçirmenin Güney Amerika devriminin genel kuralı olduğu görülür. İktidarı elde etmek için bu fırsat belirdiğinde, silahlı savaşın kaçınılmaz olduğu kararına varıldığında, bu ülkeler devrimci sürece girmişlerdir denilebilir. Emperyalizm, Latin Amerikada devrimci bir iktidarın işbaşına gelmesine ve geldikten sonrada iktidarda kalmasına kesinlikle karşıdır. Bu nedenle de, emperyalizme karşı savaş kaçınılmaz bir nitelik taşır. Latin Amerika devrimcisi için, iktidarı silahla elde etme ve elde edilen iktidarı silahla elde tutma işinde çok ciddi, hazırlıklı ve hassas olmalıdır. **Amerikan emperyalizmi ile Latin Amerika arasındaki çelişmenin kendini kuvvetle hissettirmesine rağmen, devrim herşeyden evvel sınıf savaşının gelişmesine dayanan bir «iç» süreçtir. Aksini ileri sürmek, devrimin sadece halkların emperyalizmle çatışmasının ürünü olduğunu ileri sürmek demektir. Bu ise, objektif şartların her zaman mevcut ve etkili olduğunu kabul etmek, sübjektif şartların ise devrimci bir grup tarafından girişilen silahlı bir savaş ile yaratılacağını sanmak anlamına gelir. Bu anlayış Latin Amerikada askeri ve politik bir çok hatalı sonuçlara yol açmıştır.** Bir grup devrimcinin, sınıf savaşının somut durumuna bakmadan silaha sarılması mümkündür. Bu silahlı eylemin objektif şartların, yığınların durumunun silahlı savaşa yardım için olgunlaştığı bir döneme rastlaması da mümkündür. Bu durumda, silahlı savaş halk yığınlarının desteğini kazanabilir, ulusal yaşantının temeli haline gelebilir ve devrimin zaferini sağlayabilir. Yığınların olgunlaştığı dönemdeki bir savaş, devrimci sürecin hızlanmasına da yardımcı olmaktadır. Buna karşılık, yığının savaşın gelişmesiyle bağlı bulunmadığı dönemlerde başlatılan silahlı

savaşlar, sadece kahramanlık örneği olmakta ve fakat başarı sağlayamamaktadır. Savaşı başlatan, veya, savaşa hazırlanan devrimci gruplar, «halk cepheleri» yığınlarla ilişki kuramadığı, politik hatalar nedeniyle yığınların ilgisini kaybettikleri, ondan koptukları durumda, güçsüz düşerler ve hatta halkın desteğini alamayan, küçük burjuvazinin önderliğindeki «cephe» hareketleri devrime ihanet edebilirler. Özellikle kıtadaki ülkelerin ulusal özellikleri üzerinde durulmayarak, kıtasal devrim stratejisini, askeri stratejiden ibaret görmek, devrimcilerle yığınlar arasındaki kopmaya yol açan bir hata olarak görülmektedir. Böyle bir tutum «halk savaşının sınıfsal niteliğini» görmemek anlamını taşır. Latin Amerika ülkeleri için söz konusu ortak objektif koşullar ve ortak emperyalist düşman vardır ve fakat ortak strateji her ülkenin özel koşullarının hesaba katılmasıyla saptanabilir[34]. Bu özellikle hesaba katılmadıkça, ulusal cepheler, devrimci savaşlar yığınların katkısını bulamayacak, devrimci hareket belirli bir kadronun, küçük burjuvazinin önderliğinde gelişecektir. Halkın desteğinden yoksun devrimci ulusal cepheler, yer yer güçlü düşman tarafından kolaylıkla ezilebilecek veya küçük burjuvazinin kendi devrimcilik anlayışıyla sınırlı tutumu, devrimi çökertecektir. Örneğin Bolivyada maden işçilerinin desteği ile Estensoroyu devirip iktidara gelen Barientos, emekçi cepheye ihanet edip Amerikayla ortaklık kurabilmiştir. Venezuella'da Betancourt Arjantin'de Frondizi, Peru'da Belaunde için de aynı şeyler söylenebilir[35]. Diğer bir açıdan benzer olay da Brezilyada görülmüş Goulart, «Ulusal Demokratik Cephenin» desteğinde işbaşına gelmiş, belirli bir ölçüde halk tarafından da desteklendiği halde iktidarı elinde tutamamış ve ordu eliyle iktidardan uzaklaştırılmıştır. Bu oluşumlar, bize genel bir kuralı tekrarlamak fırsatını vermektedir. Halk cepheleri, proleter sosyalistler açısından, işçi sınıfının iktidarının kurulması yolunda bir gelişimin adımıdır. Bu açıdan, halk cepheleri ancak, sol güçlerin, diktatörün devrilmesinden sonra burjuvaziye darbeyi indirmek güce eriştiği, bunun için işçi ve köylülerle kaynaştığı ölçüde başarılı olabilecektir. Şilide Frei'in oynadığı Amerikancı reformist oyun ve devrimcilere ihanet[36], Guatamalada, devrimci cephenin iş başına getirdiği Mendez Montenegronun orduya ve burjuvaziye karşı yenik düşerek «reformsuz reformculuğa» kayışı, burjuvazinin devrimci güçleri bölüşü ve sonuçda 13 kasım darbesine yol açışı bu konuda örnek gösterilebilir[37].

Tekrarlamak gerekirse, Latin Amerika devrimin objektif koşulları içinde olduğu halde, devrim sayısız yenilgilere uğramaktadır. Marx'ın 1848-1849 yıllarının Fransası için söylediği «Sayısız bazı başlıkları bir yana bırakırsak devrim tarihinin az veya çok önemli her bölümü şu başlığı taşır: Devrimin yenilgisi» sözleri sanki Latin Amerika için de söylenilmiş gibidir. Fakat bu yenilgilerde yenilen «devrimin» kendisi değil, devrim öncesi kalıntılarıdır. Devrim yolunda yenilgi, devrimi güçlendirecektir. Ulusal Cepheler, halka ve işçi sınıf önderliğe dayandıkça, Latin Amerikanın işçi sınıfı partileri, cepheyi tümden reddeden «sekter», küçük burjuvayla kaynaşan «oportunist» görüşlerden arındıkça[38], gerçek öncülük görevini yerine getirecek, kaçınılmaz görülen halk savaşı daha gerçekçi temellere oturarak başarıya erişecektir.

Gelecek Sayıda:
TÜRKİYE'DE FAŞİZM VE DEVRİMCİ HALK CEPHESİ

---

(34) **Handal**, Ş. Güney Amerika Devrimcilerinin kıtasal stratejisi, Yeni Çağ 1968, no. 6, 409-412.

(35) **Petkov**, Il Venezuella alla vigilia delle elezioni, in la Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 4, 663

(36) **Millas**, Sviluppo economico e lotta di classe nel Cile, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 3,446

(37) Dichiarazione del CC del Partito Guatemalteco del Lavoro, 1968.

(38) **Ferrari**, Halk Cephesinden alınan dersler ve Latin Amerika, Yeni Çağ 1967, no. 3, 198

şili'de seçim ve devrimci eylem

mehmet aköze r

KOMÜNİST - sosyalist koalisyonunun ortak adayı S. Allende'nin Şili başkanlık seçimlerini kazanması, gerek tüm dünya, gerekse Latin Amerika açısından büyük önem taşımaktadır. Emperyalizm olaydan payını alırken, aynı zamanda bunu sosyalizme karşı bir silah olarak kullanmak istemektedir. «Milliyet»çi Apti İpekçi, «*Sol, iktidarı ancak 'devrim' ile, yani 'ihtilal' ile elde edilebileceği inancını gözden geçirmek zorunda kalacak, Şili deneyini inceleyerek yeni ve demokratik stratejiler üzerinde durmak gereğini duyacaktır*», diyor. (Milliyet, 2 Eylül 1970). «Meslekten» burjuvalara, marksist bir ağızla halka karşı olduklarını ispatlamak gibi bir adetimiz olmadığından, Sn. Apti İpekçi ile «*demokratik Türkiye sosyalizmine inanmış gerçek sosyalistler*»(!) arasında bir bağıntı kurarak, bu demokrasi «mecnun»larının yerini tesbit etmek istiyoruz. Mesele böylesine önemlidir.

Böyle bir sonuca yolaçan ve siyasal yapının belli bir ölçüde burjuva demokratik kuruluşlara yer verdiği Şili «ortam»ı nedir? Olay, alışılmışın ve «kabullenmelerin» dışına düşmüyor mu?

Şili, ekonominin tarım-dışı üretime bağımlı olduğu nadir Latin Amerika ülkelerinden biridir. Hemen tümü ABD şirketlerine ait olan «bakır» madenleri, ihracatın yüzde 60'nı sağlamaktadır. Ekonomi madenciliğe ve buna bağlı imalata dayandığı halde, 1953-1969 arasında madencilik ancak yüzde 26, imalat ise yüzde 19 artış kaydetmiştir. Yiyecek üretiminin 1965 yılında 1952 seviyesinin çok altına düştüğü tarımda toprakların beşte dördü büyük birimlerin elindedir. Enflasyon olağan bir olaydır. Pesos 20 yılda 100 misli değerden düşmüştür.

Dikkate değer bir olaydır ki, Şili nüfusunun yüzde 70 kadarı şehirlerde yaşar. Aslında tarımsal dinamizme bağlanamayacak bu olgunun göresel demokraside etkili olduğu kanısındayız. Sanıyoruz ki, emperyalizme bağımlı her ülkede ille de «bu türlü olacaktır» yargılarının «somut» olgulara daha da yaklaştırılması gerekmektedir.

Eski başkan Eduardo Frei'nin Hristiyan Demokrat Partisi (PDC), kökünü 30'larda kurulan «Falanjist» örgütlerden almaktadır. Mussolini korporatavizminden etkilenen bu gruplar, «*hristiyanlığı, tarihteki eşi görülmemiş yegane devrim*» olarak görüyor; arkadan da «*hristiyanlık sosyal bir ahenk ve sınıflar arası bir uzlaşmayı gerektirir.*» deniyordu. Zira, kitle taleplerini kontrol altına almak, sömürürken toplumun hepten yok olmamasını sağlamak[1]

[1] **Yok olan** bir ülkenin sömürülmesi mümkün olmadığından, emperyalizm bu «varlığı» garanti etmek, koşullar değiştikçe de, **değiştirmek** zorundaydı.

ve kapitalistleşirken toprak oligarşisini de işin içine katmak için, hem toprak oligarşisinin ideolojik egemenlik aracı, hem de orta-küçük burjuvazinin ezeli hayat görüşü olan Roma Katolikizmi one sürülerek daha geniş bir siyasal temel sağlamak gerekiyordu.

1938 ve 1944'te (bu sıra Halk Cephesi adayı başkanıdır) komünistlerle bile ittifaka giren PDC, 1946'da sağcı koalisyona katılmıştı; burjuva *hükümetlerin* «ölme»lerine karşı, burjuva *iktidarların* yaşama olanağını temsil ediyordu.[2] 60'larda ABD tarafından kurulan İlerleme İçin Birlik adlı L. Amerika-arası örgüt PDC'nin kişiliğinde Castro'ya karşı «tanrı-nimeti» bir alternatif buluyordu. Nihayet, Frei 1964'de oyların %56'sını alarak, Demokratik Sol'un desteğinde iktidara geliyordu. «Demokratik Sol» tekelci burjuvazi diktatörlüğünün sol gösterip sağ vuran cinsiydi. Frei, 360.000 yeni konut, 100.000 aileye toprak, sosyal güvenlik ve hatta bakırın millileştirilmesini vadediyor, enflasyonun duracağını söylüyordu.

Şili Komünistlerine gelince: Ş.K.P. 1921'de kurulmuştur. Haziran 1929'da Buenos Aires'teki Latin Amerika Komünistler Konferansı'nda *«işçi köylü ittifakına dayalı daha kapsamlı bir sosyal devrim»* kararı alınmış ve Ş.K.P. buna bağlanmıştır. Daha 30'larda sendikalar da etkin bir güç olmuştur. Birkaç kez kanun-dışı ilan edilen, Ş.K.P. «sosyalist»lerle FRAP'ı (Halkçı Hareket Cephesi), kurmuş ve daha geniş bir taban sağlamaya çalışmıştır. 1958'deki XI. Kongresi'nde işçi-köylü ittifakını en yakın hedef olarak tanıyan Ş.K.P., bu amaçla CUT'u (Merkezi Sendika Birliği), daha sonra ANACH'ı (Şili Milli Tarımcılar Örgütü) ve Ulusal Tarım Emekçileri Konfederasyonu'nu kurdu. Partinin entellektüel tabakalardaki etkisi oldukça önemlidir. 1959'da Moskova ve Pekin'deki konferanslardan dönen Parti lideri Corvalan, *«komünistler, örneğin Kuba'da Castro gibi, ilerici burjuva hareketleriyle ittifaklara girmeli»* diyordu. Ş.K.P., Küba türü bir silahlı ayaklanmaya karşıdır. Halkın demokratik örgütlerde birleşerek iktidara gelebileceği düşüncesindedir.

Ş.K.P., 1960 işçi hareketlerinin başlıca örgütleyicisi olmuştur.

Frei'ye geri dönelim: Tez, «özgürlük içinde devrim» idi. Oysa yıkışım tekelci kapitalizmin doygunlaşma zorunluluğu ile yine kendisi arasındaydı. «Özgürlük içinde Devrim» denen şey çare olsaydı kapitalizm, kapitalizm olmaktan çıkardı.

Enflasyona çare deniyordu: 1964'te %39 olan pahalılık artışı, 1965'in ilk üç ayında %16'yı bulmuş, 1967'de gemi azıya almıştı. 1961'de enflasyon oranı %28 idi. Çelik işçileri sendikalarınca elde edilen % 30'luk ücret artışı bütün işçilere örnek oldu ve işçiler tüm Şili'de harekete geçtiler. Hükümet iktisadi ve siyasi zor yollarına başvurmaya kalktı. Cevap olarak CUT 24 saatlik grev ilan etti, Santiago'da 5 kişi öldü, 200 kişi tutuklandı. Nihayet işçilerin dilekleri kabul edildi Bakırın Şili'leştirilmesi fiyasko ile sonuçlandı. Hisseleri satınalmak için hükümet aynı

(2) Bilindiği gibi, **hükümetler** ölür, **iktidarlar** yaşar. Ama bu yıkışım başladı mı, sosyal devrim çağı da başladı demektir.

şirketlerden borç aldı. Kârlar üzerindeki vergiler düşürüldü. Bunlara karşı işçiler, El Teniente'de greve başladı. Destekleme grevleri tüm yurda yayıldı. Hükumet yine teröre başvurdu. Ayrıca, ilkel ürünlere bir süre daha bağlı kalınacağı kabul edildi. Kırsal sermayeyi şehre akıtmak; küçük çiftçiliği köylu birimlerinde kooperatifleştirerek atıl tarımsal üretimi şehirsel küçük sanayie dönüştürme amacıyla sürdürülmek istenen tarım reformu fiyasko verdi. 1968'e dek ancak 100 işletme satın alınabildi ve 10.000 aileye toprak dağıtıldı, sonra da bu iş hepten bırakıldı. Ne üretim artışı, ne de mekanizasyon sağlanabildi. Köylülerin toplam geliri ancak 1950deki seviyesine getirilebildi. Öte yandan CORA'nın (reformu sürdüren örgüt) köylülere belli bir sorumluluk vermiş olması, diğer komunitelerleştirme faaliyetlerinde olduğu gibi, komünistler ve sosyalistler için kitle tabanına yönelen manivelalar rolünü oynadı. PDC sendikaları ele geçirmeye çalışırken, 1969'da CUT tamamen komünist kontrolüne geçiyordu. Konut sorununa çare bulunamadığı gibi, tabii afetler konut sayısını azaltu, Alessandri devrinden gerilere düşüldü. Diğer «hizmetler» de iktisadi nedenlerle çöküyordu. PDC'den bir sol-kanat, her ne kadar aldatıcı da olsa, «*Şili'deki yoksulluğa bir son vermek ve normal burjuva özgürlüklerini tüm topluma teşmil etmek, ancak belli ölçüde devlet müdahalesiyle ve burjuva-yerli kapitalizme karşı çıkılarak gerçekleştirilebilir*» görüşüyle harekete geçmişti.

Nihayet, antitez, zorbalık içinde karşı-devrim oluyordu. Geniş kitlelerin oyunun iyice farkına vararak hareket geçmesi bu ortam içinde oldu. Örneğin, 1969'da Saba işçilerinin tevkifi üzerine, ABD'ye ait fabrikaların işçileri Saba televizyonunu işgal ettiler. Tutuklamalar ve baskı tedbirleri üzerine açlık grevleri başladı Arkadan öğrenci hareketleri tüm yurda yayıldı. 16 Mayıs'ta işçi gençler sokaklara barikatlar yığmaya başladılar. Başarı elde edildi. Frei'nin faşist politikası, PDC'yi iyice parçalıyordu.

Böylesine bir ortamda işçi sınıfının ve halkın örgüt ve mücadele bilincine ulaşmasının olanakları hepten hazırdı. Mesele bunun Ş K.P. ve sosyalistler tarafından değerlendirilip değerlendirilmeyeceğiydi.

Allende'nin başarısı, Şili ortamının devrim durumu'na getirilmesinin bir sonucu mudur? *Onun okuma yazma bilen nüfusun* sadece *% 36.3*'ünün oyunu aldığı bilindiğine göre, iyimser cevap vermek pek kolay olmayacaktır. Sosyalist hareketin içindeki burjuva ajanları bilmelidirler ki, bu bir «barışçıl devrim» örneği değildir. Şili'li komünistlere düşen, olayı kesintisiz bir devrimci sürecin başlangıcı haline getirmektir. O zaman da barışçıl devrimden sözetmek abes olacaktır Yoksa bu, Şili proletaryası iktidar için bir daha mücadele etmeye gerek duymayacak, demektir. Oysa iş yeni başlamaktadır.

ABD emperyalizmi panığe kapılmış, iş çevreleri Şili'deki herhangi bir millileştirmenin ABD için buhran demek olduğunu belirtirken, siyasi çevreler de «Yeni bir Küba'nın askeri darbeye yolaçacağı» görüşünü savunmuşlardır. Öte yandan Şili'de askeri bir darbe ihtimalinin az olduğu söylenmekte, bunda da ordu komutanının «ordunun seçim sonuçlarına saygılı olacağı» yolundaki beyanı-

na dayanılmaktadır. (Şili bütçesinde orduya ayrılan payın gittikçe azaltılması ve 1938'de halk cephesi adayı Cerda'nın başkanlığına ses çıkartılmaması ilgi çekicidir. Ne var ki Cerda, halk cephesi iktidarlarının gerçekleştirmesi gereken acil dönüşümleri başaramamış, bu ise sağcı aday Rios'un başa geçmesine yol açmıştır. Şili'nin bundan sonra izleyebileceği *devrimci* bir yöntemin aynı şekilde cevapsız bırakılacağı çok şüphelidir.)

Emperyalizmin ve burjuvazinin girişeceği karşı-devrimci saldırılara karşı direnç gösterilmesi, Allende'nin başkanlığa getirilmesi için Kongre'ye eylemli baskı yapılması işçi sınıfının ve halkın aktif etkinliğiyle sağlanabilir. Allende'nin başkanlığa getirilmesine karşılık CUT'un «Paro Nacional» (Genel Grev) parolasını atması, bu yolda atılan önemli bir adımdır. Kongre'nin olumsuz kararı halinde toprak işgallerinin de başlayacağı gelen haberler arasındadır.

Şili proletaryası öncüsünün önündeki somut meselelerin değerlendirilmesi bizler için de devrimci deneydir. Bize göre bunlar:

— Emperyalizm ve egemen sınıflarca girişilecek devrimci süreci durdurmaya yönelik karşı-devrimci hareketlere karşı halkın ve başta işçilerin devrimci özgücünün harekete geçirilmesi;

— Toplumun tüm katlarının demokratik olarak örgütlendirilmesi, ve örgütlenme hakkının fiilen elde edilmesi yoluyla mevcut «ortam»ın *'devrim durumu'*na kanalize edilmesi,

— Halk egemenliğiyle çelişen her türlü toplumsal engelin tasfiyesi, ve bu zeminin sonuna dek kullanılması (millileştirmeler, toprak reformu v.b.)

— Bu zemin üzerinde proletaryanın bağımsız iktidar güçlerinin yaratılması yoluyla sürecin proletarya devrimine ulaştırılması.

Şili komünistlerinin bunu başarıp başaramıyacağını şimdiden kestirmek imkansızdır. Fakat aksi takdirde de, emperyalizme yeni bir ideolojik silah teslim edileceği apaçıktır. Olayın dikkatle izlenmesi -özellikle somut'a bakmadan strateji icad edenlerin çok olduğu ülkemiz sosyalistleri için- adamakıllı öğretici olacaktır. Meselenin dünya stratejisi için de önemli olduğu unutulmamalıdır.

Şili'den gelen sese dikkat edelim.
LA LUCHA CONTİNUA! (kavga devam ediyor!)

Devrimcilerin Günlük Gazetesi

YENİGÜN

Yeni İmzalarla
Yeni Atılımlara
HAZIRLANIYOR

sosyalist yazar elmalılı ferruh niyazi işçileri savunuyor

a. cerrahoğlu

İKINCİ meşrutiyette, Osmanlı sosyalistleri, işçi kımıldanışlarına ve grev hareketlerine çok yakından ilgi göstermişlerdir. Sosyalist yazarlar işçilerin hakkını ve grevcileri daima savunmuşlar, kumpanyalara karşı cephe alarak yabancı kapitalistleri şiddetle tenkit etmişlerdir. Dilini biraz sadeleştirerek sunacağımız yazı, İstanbul'da patlak veren TRAMVAY İŞÇİLERİ GREVİ münasebetiyle İştirak Gazetesi'nde yayınlanmıştı.

Yazının başlığı şuydu: «Tramvay Şirketinin Mezalimi». Yazarın adı, ELMALI BELEDİYE REISIZADE FERRUH NIYAZI'dir. Elmalılı Ferruh Niyazi, bu yazısında, Tramvay Kumparyasının işçiye karşı despotça davrandığını, millete yaptığı zararları, hükümete karşı taahhütlerini yerine getirmediğini ve bu sebeple imtiyaz hakkından söz edemiyeceğini, emektar işçilerini tazminatsız kapı dışarı ettiğini, Bayındırlık Bakanı'nın tezkeresine aldırmadığını söylüyor, ve işçilerin fikirlerine tercüman olmak istiyor. Yazının sonunda milletvekillerine seslenerek onları, işçiler lehine uyarmıya çalışıyor:

«Artık yeter. İstanbul'un karmakarış çevresinde, 8-10 günden beri meydana çıkan sosyal olayların en önemlisi TRAMVAY IŞÇISININ GREVI'dir. İşçi zarar görmüştür. Kumpanya, zavallı işçiye karşı müstebitçe fikrinde ayak diriyor. Haksızlıklar ve yolsuzluklar karşısındayız. Derin bir gözle bakar ve Şirket'in nizamnamesini (kumpanyanın tüzüğünü) gözden geçirirsek, şimdiye kadar bu millete yaptığı zararları ve hükümete karşı yerine getirmeğe borçlu olduğu taahhütleri alayabiliriz. Bunlara karşı susmak bir azap altında ezilmek demektir. Şirket'in yerine getirmediği taahhütleri sayfalar dolusu yazsak dinletemeyiz. Biz, Meşrutiyet Hükümeti'nin insaf ve dikkat gözüne, işçinin mağdur olması ve grev sonucu kapı dışarı edilen 20 senelik 15 kadar emektarın acıklı hallerini sermek istiyoruz. Bayındırlık Bakanı'nın tezkeresine önem vermiyerek kabul etmeyen Kumpanya, hükümete karşı, zorbalık fikri taşıyor, tahakküme kalkışıyor. Kumpanya, imtiyazından bahsedemez. Çünkü, hükümete karşı, taahhütlerini yerine getirmemiştir. Öyle bir Kumpanya'nın imtiyaz hakkı feshedilmiş sayılır. Taahhütlerini eksiksiz mükemmel ve muntazam surette yapsaydı, imtiyazı devam edebilirdi. 15-20 senelik emektarlar tazminatsız kapıdışarı atıldı ve bakanlığın tezkeresine önem verilmedi.

«Aman yarabbi! Kanlarımız donmuş, vücutlarımız morfinlenmiş, dilsiz bekliyoruz. Tramvay Kumpanyası'na

bu cüret nereden geliyor? Taahhütlerini yerine getirmediği halde sorumlu olmıyan Kumpanya 15-20 işçiyi mağdur etmekten ne için korksun?

«Kumpanya kesin olarak bilmeli ki, biz artık bağıracağız, feryad edeceğiz ve asla susmayacağız.

«Osmanlı milletinin hakları daima ayaklar altında geziyor. Vaktiyle Anadolu Şimendiferleri, Almanya'dan birçok çocukları getirerek, Osmanlı memurları yanında ihtisas kazandıktan sonra, yavaş yavaş memurlarımızı atmış, istifaya zorlanmış ve Almanları kayırmıştı; kimse ağzını açmamıştı. Eğer Tramvay Kumpanyası da Almanya'dan mütehassıs sürücüler getirerek Alman serserilerini kayırmak istiyorsa, emin olsun ki, bir lokma ekmek bulmayan bir millet karşısında, bunu yapamıyacaktır. Cami avlularında kahve köşelerinde yatan zavallı işsizlerin listesi kabardıkça kabarıyor. *Kendisi aç olan bir millet hiçbir zaman, kendi karnını doyurmadan başkalarını yaşatmağa çalışmaz.* Hükümet fakirlere iş bulmalıdır. Haksız olarak işlerinden çıkarılan işçinin şikayet haykırışlarına karşı, bilmiyoruz ne için kayıtsız kalıyor? Bu zavallı, sahipsiz millete kim acıyacak? Yurttaşların derdine kim çare bulacak? Daha ne zamana kadar yabancıların baskısı altında yaşıyacağız? İyi niyetinden emin olduğumuz Hakkı Paşa'nın dikkat nazarını çekeriz. Tramvay Kumpanya'sının uygunsuz hareketlerine bütün yurttaşlarımız da uğradıkları halde, niçin hükümetten sormuyorlar?

.....

«Ey sayın milletvekilleri! Fakirlerin ve zayıfların haklarını gaspeden ve elinden ekmeğini alan bir Kumpanyanın gaddarca davranışına karşı susacak mısınız? Siz, kimsiniz, Ne için seçildiniz? Göreviniz arabalarda, otomobillerde gezmek, koltuklu sandalyelerde oturmak mıdır? Düşünmüyor musunuz ki, mahvolacak ortada fukaradır. Elinden ekmeği kapılan çoluk çocuk sahibi işçinin haklı dileğine karşı susacak mısınız? Siz, siz mebuslar, milletin derdine çare bulmazsanız, acaba kim bulacak? Düşünüyor musunuz ki, Osmanlı milletinin çoğunluğu işçidir, fakir fukaradır. Bunlar mahvolursa altınızdaki sandalyeleri kaybedeceğiniz hatırınıza gelmiyor mu? Siz, muntazam yataklarınızda yatarken, besleyici mükemmel yemekler yerken bu muhitte kaç bin işçinin peynir ekmek bulamadığını biliyor musunuz?

«Bu zulumlere, bu haksızlıklara ne vakte kadar kayıtsız kalacaksınız? Rica ederiz, elinizi kalbinizin üzerine koyarak vicdanınızdan gelen sedayı duyun; çünkü, milletin fazla tahammülü kalmamıştır.»

Tramvay işçileri grevinin sosyalist basındaki yankıları ve protestoları bununla kalmamış; cüretini ve küstahlığını artıran bu yabancı Kumpanya'ya haddini bildirmesini hükümetten istiyen başka yazılar da yayınlanmıştır.

●

DÜZELTME

Geçen sayıda yayınlanan V. İ. Lenin'in yazısının başlığı, yanlışlıkla «Yeni Taktikler ve Yeni Güçler» olarak çıkmıştır. Doğrusu «*Yeni Görevler ve Yeni Güçler*» olacaktır. Düzeltir, özür dileriz.

ANT'IN BİRİNCİ CİLT FIHRİSTİ

1. SAYI:

Devrimcinin Görevi Devrim Yapmaktır (ANT) 2
1 Mayıs (V. I. Lenin) 4
Kitle Çizgisinin Özü ve Bugünkü Görevlerimiz (Mehmet Reşat) 5
Türkiye'de İşçi Sınıfı (Oya Sencer) 14
Karl Marx ve Öğretisi (Faruk Pekin) 29
Ho Şi Minh ve Devrimci Eylemi (Mehmet Zaralı) 51
King - Crane Raporu 60
Ortadoğu Devrimci Çemberi Açık Oturumu 63

2. SAYI:

Emperyalizm Dünyada Can Çekişmekterir 2
Doğu Sorununu Doğru Koyalım 15
Komando Terörü Hakkında Bir Utanç Raporu 25
Revizyonizme Karşı Savaşalım 27
Proletaryanın Örgütlenmesi (Faruk Pekin) 42
Marx ve Proletarya (P. Sweezy) 62
1848 Devrimi 73
Filistin'de Halk Savaşı (Nayif Havatme) 75

3. SAYI:

İşçi Sınıfımızı Yenemeyeceklerdir (Doğan Özgüden) ... 2
Sosyalizmin Zaferi İçin Kesintisiz Devrim (ANT) 13
Devrimci Halk Cephesini Gerçekleştirelim (Çetin Özek) 39
Kıbrıs'taki Seçim Oyunlarına Dikkat! 60
Yaratıcı Orhan Kemal (Süreyya Berfe) 67
Asya Tipi Üretim Tarzı ve Bir Tuzak (Oya Sencer) ... 70

4. SAYI:

Halklarımız Faşizme Karşı Direnecektir 2
Sosyalistlerin Acil Görevi Örgütlenme 22
ANT'a Baskı Şiddetleniyor 30
Devrimci Halk Cephesi'ni Gerçekleştirelim (II) (Ç. Özek) 33
Partinin Çalışma Biçimini Düzeltelim (Mao Tsetung) 52
Engels Sosyalist Mücadeleye Işık Tutuyor (Faruk Pekin) 65
Osmanlı Döneminde İlk Sosyalist Yayınlar (A. Cerrahoğlu) 83

5. SAYI:

Türkiye Tarihi Bir Dönüm Noktasındadır 2
Subayların Kapitalistleşmesi 10
Kapitalistleşen Subaylar İşçileri Yargılayamaz 25
İşçi Köylü İttifakı İçin Mücadele Edelim (E. Kaya) ... 46
Ortak Pazar, Devalüasyon ve Zamlar (Nuri Karacan) ... 50
Kemalist Devrim ve Türkiye Proletaryası (A. Şnurov) 61
Yeni Görevler, Yeni Güçler (V. I. Lenin) 73
Sayın Erdost'a Tartışma Adabı Üzerine Bir Kaç Söz (Oya Sencer) 79
Gâve'ye Karşı Baha Tevfik (A. Cerrahoğlu) 83

6. SAYI:

Filistin'de Halk Savaşı Zafere Ulaşacaktır 2
Büyük Kongre Yaklaşırken TİP ve İşçi Sınıfı Partisi ... 13
Türkiye'de Kent ve Köy Emekçilerinin Bilinçlenme Sorunu (Artun Ünsal) 44
Afrika ve Latin Amerika'da Devrimci Halk Cepheleri (Çetin Özek) 61
Şili Deneyi ve Devrimci Eylem (Mehmet Aközer) 78
Sosyalist Yazar Elmalılı Ferruh Niyazi İşçileri Savunuyor (A. Cerrahoğlu) 82